Mustafa Suphi'lerin geleneği sürüyor

Mustafa Suphilerin 1921 yılının 28-29 gecesi katledilmeleri, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin sonraki on yıllarını komünistlerin katkısından yoksun bıraktı. "On beşler"in geleneği, yetmiş yıla yakın bir süre sonra, yine ülkenin gündeminde. *(Sayfa: 4)*

SİYASİ HABER VE YORUM GAZETESİ

adımlar

29 OCAK - 11 ŞUBAT 1989 3 1500 lira

Siirt, Batman, Diyarbakır

DAĞ TAŞ GÖZALTINDA

20 Aralık 1988'den bu yana, başta Batman olmak üzere Siirt ve Diyarbakır'a bağlı ilçe ve köylerde 1000'i aşkın insan gözaltına alındı. Çocuklara varıncaya dek gözaltına alınan herkes işkenceden geçti geçirildi. (Sayfa: 6)



Doğu'da jandarma ve korucular görevde

İnsanların elleri kolları bağlanmış. Ya işkenceden geçirilecekler, ya kendi kendine öldü denilecekler. Suçlu olmadıkları da biliniyor aslında ama, bu günlerde buyük bir gözaltı dalgasının içinde kuşkularla bekliyorlar.

▶ HAYDAR KUTLU RADİKAL DEMOKRATİZM

"Bu ülkenin insanları, yurttaşları olarak nasıl bir Türkiye'de yaşamak istediğinizi ortaya koymak en doğal hakkımızdır." (Sayfa: 5)

▶ SÖZLEŞMELER İMZALANIYOR, İŞKENCELER SÜRÜYOR



Hukukçu Ergin Cinmen, Türkiye'nin de imzaladığı İşkenceye Karşı Mücadele Sözleşmesi'nin getirdiği yükümlülükleri tartıştı. (Sayfa: 8)

▶ ANAP'IN YÜZKARASI

Ücretler 1988'de, 1983'e göre yüzde 22.8 geriledi. (Sayfa: 10)

▶ BURSA, ESKİDEN YEŞİLMİŞ



"Yetkililer"e göre, "Hava çamaşır mı ki, kirlensin". Ama Bursa'da 6 kişi yaşamını yitirdi. (Sayfa: 12)

Demokratik basın üzerindeki baskılar sürüyor

Yayın yaşamına geçtiğimiz ay başlayan ve toplatılan **Özgür Gelecek** dergisinin Ocak 1989 sayısı da toplatıldı. Dergi yöneticileri toplatma kararının, tüm sol dergilere yönelik baskının bir parçası biçiminde değerlendirilmesi gerektiğini dile getirdiler. Daha derginin basımı aşamasında matbaayı denetim altında tutan güvenlik görevlilerinin, basımın hemen ardından ellerinde dağıtımın durdurulması kararıyla gelmeleri sol basın üzerindeki baskıların somut bir göstergesi olduğu vurgulandı. Edinilen bilgiye göre, "Özgür Gelecek" dergisinin ilk sayısında yer alan "Çıkarken" yazısının yanı sıra, İsmail Beşikçi'nin dergiye mektubu, Kürt ozanı Ciğerhûn üzerine değerlendirme ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 40. yılı konusundaki yorumda kovuşturmaya uğradı.

ODTÜ öğrencilerince Ankara'da aylık olarak yayınlanmakta olan **Yeni Katılım** dergisinde, "Pink Floyd" üzerine yazısı çıkan Serdar Yıldız I. Şubeye götürüldü. Dergi bürosundaki çok sayıda belge ve yayınla Yeni Katılım arşivinin I. Şubeye götürüldüğü bildirildi.

Gençlik Dünyası Gazetesi adına Gençlik Gecesi yapmak için Bursa Valiliğine yapılan başvuru çeşitli yasadışı engellerle karşılaştı. 23.12.1988 tarihinde yapılan başvuruyu izleyen günlerde geceyi düzenleyen ve katılımda bulunacaklara Emn. Md. lüğünden gelen polislerce tehditler yağdırıldı, bürokratik engeller çıkarıldı. Gazete yetkilileri bu yasadışı tutumları Bursa Barosuna ve İHD Bursa şubesine duyurdular.

Öte yandan **ABECE** dergisinin 30. sayısında yayınlanan "Demokrasi ve 'Demokrasi' " başlıklı yazısı nedeniyle hakkında TCK 142/1 gereğince Komünizm propagandası yapmaktan Ankara DGM savcılığınca dava açılan yazar ve yayıncı Muzaffer İlhan Erdost, yapılan yargılama sonucu aklandı. Bir 'geceyarısı operasyonunda' yazısı nedeniyle evinden alınan Erdost, sorgulaması sonrasında serbest bırakılmıştı. Aklandığı son duruşmada Erdost, yargılanmasının asıl nedeninin sosyalist olması olduğunu belirtecek; "Benim, bugün düşüncelerimden edolayı, yani sosyalist olduğum içini suçlanmam, sosyalist düşüncenin 'tabuta konma' siyasasının bir parçasıdır" dedi.

Süren bir dava haberi de Uşak'tan. **Yeni Çözüm** dergisinin Uşak temsilcisi Hüseyin Coşkun bölücülük propagandası yaptığı iddiası ile 5-10 yıl arasında hapis cezası istemiyle yargılanıyor. Dava İzmir DGM'de sürüyor ve 16 Şubat tarihinde ikinci duruşma yapılacak.

Baskıya girerken aldığımız bir habere göre Özgür Gelecek dergisinin Genel Yayın yönetmeni Mehmet Bayrak ve Yazı İşleri Müdürü Mehmet Kesen, dergideki yazılarından dolayı, çıkarıldıkları DGM'de tutuklandılar. Mehmet Bayrak, dergide yayınlanan Şair Nazım Hikmet'in doğum yıldönümü ile ilgili "Türk ve Kürt Halklarının Kardeşliği" başlıklı, Bekir Kesen ise "İnsan Hakları Raporu" konulu yazıları nedeniyle tutuklandılar. Mehmet Bayrak'ın söz konusu yazısı, daha önce 2000'e Doğru dergisinde yayınlanmış ve İstanbul DGM Savcılığınca hakkında soruşturma açılmış, ancak takipsizlik kararı verilmişti.

Yeni Açılım dergisi de demokratik basının üzerindeki baskılardan payını, Ocak ayında aldı ve toplatıldı. Böylece Yeni Açılım dergisi üçüncü kez toplatılmış oldu.□

Federal Alman ARD Televizyonu'nda

Kürtlere ilişkin belgesel

Federal Almanya ARD televizyonu Kürtler'e ilişkin uzun bir belgesel program hazırladı.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminden başlayarak Kürtler'in durumunun ele alındığı belgeselde, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra Kürt halkının varlığının kabul edilmediği, Kürtçe'nin yasaklandığı belirtilerek, Şeyh Said ve Dersim isyanlarından görüntülere yer verildiği olaylar o dönemi yaşamış insanlarca dile getirildi.

Programda konuyla ilgili soruları yanıtlayan Bölge Valisi vatandaşların ana dillerini evlerinde konuşmalarının yasak olmadığını, ancak devlet daireleri ve okullarda Kürtçe'nin yasaklanmış olduğunu belirtirken, "Tarihteki İlk Kürt Devleti"nin yazarı Musa Anter ise Kürtçe yayınların ve Kürtçe müziğin yasak olduğunu, radyo ve televizyonda Kürtçe yayın yapılmadığını, evlerinde Kürtçe kaset bulundurdukları için yüzlerce kişinin ağır hapis cezalarına çarptırıldığını söyledi.

PKK'nın eylemleri ile Mustafa Barzani'nin mücadelesi ve Sovyetler Birliği'ne gidişinin de yeraldığı programda KDP lideri Mesut Barzani ile bir söyleşi yapıldı. Ayrıca Kürt Mahabat Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve yıkılışı ayrıntılı olarak yer aldı.

Programda son olarak Irak'ın saldırıları sonucu Türkiye'ye sığınmak zorunda kalan Kürtler'in içinde bulundukları durumla, yaşadıkları sorunlar dile getirildi.□

Kutlu ve Sargın'dan Tercüman'a 47 dava

TBKP davasından halen Ankara Merkez Kapalı Cezaevinde tutuklu bulunan Parti Başkanı Nihat Sargın ve Genel Sekreter Haydar Kutlu, dönüşümleriyle ilgili olarak Tercüman gazetesinin yaptığı yayınlardan ötürü, gazete aleyhine 22 şahsi ve hakaret ve 22 tazminat davası açtılar. Ayrıca savcılığa verilen üç dava dilekçesi de mevcut.

Zeytinburnu 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen davalardan 7 tanesi kamu davasına dönüştü. Bu davalar için savcılık Tercüman gazetesi aleyhine iddianame düzenledi. Yapılan son duruşmalarda karşı tarafın avukatı bir sonraki duruşmaya muhabir ve yazarları getireceğine dair hakime söz verdi.

Mahkeme, bir sonraki duruşma günü olarak, 3 Mart tarihini belirledi.

Kadınlar, bedenlerine el uzatılmamasını istiyor

Savunma Bakanlığı'na bağlı Harita Genel Komutanlığı'na alınacak kadın memurlara bekaret kontrolü yapıldığının basında da yeralarak açığa çıkması üzerine olaya duyulan tepkiler yoğunlaşarak sürüyor.

Kadın bedenine ve kişilik haklarına ağır bir saldırı niteliğini taşıyan olayla ilgili olarak değişik kadın çevrelerinden oluşan 12 kuruluş temsilcisi İstanbul'da bir basın toplantısı düzenlediler. Uygulamayı kınayan kadın temsilcileri, bundan sonra da olabilecek veya halen sürmekte olan bu tür olaylara örnek oluşturması amacıyla olay hakkında soruşturma açılması talebiyle Milli Savunma Bakanlığı'na gönderilmek üzere, bir dilekçe metni hazırlayarak imzaya açtılar.

Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği, Demokratik Kadın Derneği, Çağdaş Kadın Derneği, Kadın Dayanışma Derneği, Kadın Haklarını Koruma Derneği, Kadın Çevresi A.Ş., Kadın Kültür Yayınevi, Ankara Feminist Kadın Grubu, Feminist Dergisi, Sosyalist Feminist Kaktüs Derneği, Sosyalist Öğrenci Dergisi Kadın Komitesi ve İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi Kadın Komisyonu tarafından imzaya açılan dilekçede "bedenimiz üzerindeki tam tasarruf hakkının ihlali olan bu uygulamaları protesto ediyor, taraf olan herkesi dilekçeyi imzalamaya çağırıyoruz" deniliyor.□

Silahlı kuvvetlerde kazanılan dava

Silahlı Kuvvetler İçhizmet Kanununun, bu sektörde çalışan işçilere uygulanamayacağına ilişkin açılan dava işçiler lehine sonuçlandı. Çiğli Ana Jet Üssünde çalışan Türk-Harb İş Sendikası üyesi işçi Muzaffer Özesen adına sendika, Milli Savunma Bakanlığı aleyhine dava açmıştı. Davaya konu olan olay, Muzaffer Özesen'in amirine karşı disiplin suçu işlediği gerekçesiyle verilen, üç günlük izinsizlik cezasıydı.

Mahkeme, "askeri işyerlerinde çalışan sivil işçilere içhizmet kanununun uygulanamayacağı ve işçi Muzaffer Özesen'in cezalı kaldığı üç gecenin fazla mesai olarak çalıştırılmış olması" kararına vardı.□

Kürt mültecilere bin palto



▶ *Londra Halkevi'nin Iraklı Kürt göçmenler için kışlık paltoları dikiliyor. Paketlenip Türkiye'ye gönderilecekler.*

Türkiyeli göçmen işçilerin İngiltere'deki örgütlerinden Londra Halkevi Türkiye'deki Kürt Mültecilere yardım kampanyası açmış bulunuyor. Yaklaşık iki ay önce açılan kampanyanın somut ürünlerinin ortaya çıkmaya başladığı bildiriliyor. Kampanya, Halkevi salonunda makinaların kurulup paltoların dikilmesinin gerçekleştirildiği bir aşamaya ulaşmış durumda. İngiltere Temsilciliğimizin verdiği habere göre, girişim, İngiltere kamuoyundan da geniş bir ilgi görüyor. Bir çok kişi ve kuruluş nasıl yardımcı olabileceklerini soruyor. Halkevi kendi olanakları ile 1.500 sterlinlik kumaş almış, atölye ve fabrikalardan işçiler ve işyeri sahipleri paltolar için yardımcı malzeme ve alet katkısında bulunmuşlar.

10 Aralık 1988 günü Türkiye'ye dönen ancak İstanbul Atatürk Havaalanından geri çevrilen Londra Halkevi Başkanı Nafiz Bostancı, temsilcimize yaptığı açıklamada "dikilen paltoları bir TIR'la göndermeyi düşünüyoruz. Uluslararası kampanyalar örgütleyen OXFAM'la da bağlantı kurduk. Onlar da bizim kanalımızla Kürt mültecilere yardımcı olmaya çalışıyorlar" dedi.

Öte yandan Federal Almanya'da GDF ve DİB tarafından başlatılan kamyanyaların da başarıyla sürdüğü bildirildi. F.Almanya'daki temsilcilerimizden Aydın Şenesen'in verdiği haberde, yukarıda adı geçen göçmen kuruluşları yöneticilerinin çeşitli yardımları Diyarbakır'a gönderdiklerini, mevsimin kış olması ve yılbaşı dolayısıyla gümrük kolaylıklarından yararlanarak yardımları iletmek istediklerini bildiriyor.□

ABD yardımlarında İsrail ve Mısır'a aslan payı

ABD Dışişleri Bakanlığı önümüzdeki Ekim ayından başlayarak yürürlüğe girecek olan ve Reagan yönetiminin 1990 yılı bütçe kanunu tasarısı içinde yer alan dış yardım miktarlarını açıkladı.

Türkiye, Filipinler, Yunanistan, Portekiz gibi ABD'nin stratejik üslerinin yer aldığı ülkelere toplam 1 milyar 800 milyon dolar yardım yapılması isteniyor.

Türkiye'ye bu yıl Kongre'den istenen yardım miktarı 550 milyonu askeri, 70 milyonu ekonomik ve 3.5 milyonu askeri eğitim kredisi olmak üzere toplam 613 milyon 500 bin doları buluyor.

Reagan yönetimi, 1990 yılı bütçesinde yer alan askeri satış kredilerinin tümünün hibe yapılmasını istiyor. Bu paket içinde yer alan Yunanistan'a ise, tümü hibe olmak üzere 350 milyon dolar verilmesi isteniyor.

Yasa tasarısında 3 milyar dolar ayrılan İsrail ile, 2 milyar 300 milyon dolar verilmesi önerilen Mısır, ABD dış yardımlarından aslan payını almaya aday durumdalar.

Ortadoğu ve Güneydoğu Asya'daki ülkeler için ayrılan toplam 1 milyar 400 milyon dolarlık yardımın yaklaşık yarısının ise, Pakistan'a verilmesi öneriliyor.

Öte yandan yeni mali yılda Savunma bütçesinin 115 milyar dolar olması isteniyor. ABD'nin toplam askeri bütçesi halen 300 milyar doların biraz altında. Yeni mali yıl bütçe tasarısında savunma giderleri toplam bütçenin yaklaşık yüzde 25'ini oluşturuyor.□

Belediye memurları mahkemeye gidiyor

İzmir'de Büyükşehir, Merkez İlçe ve İlçe belediyelerinde çalışan memurlar dava açmaya hazırlanıyor.

Aldıkları maaşın asgari ücretten bile düşük olduğunu vurgulayan memurlar, "Hükümet bize bu maaşı vermekle anayasanın 49. ve 55. maddelerine aykırı davranmaktadır" dediler.

Ücretlerinin, bugünkü duruma uygun bir biçimde çözülmesini isteyen memurlar, haklarını aramak için kurumlarına verdikleri dilekçelerle, istemlerini ilettiler. Yasaya göre kurumlar, başvurulara olumlu yanıt vermezlerse veya yasal süresi içinde yanıt vermezlerse, memurlar 60 gün içinde dava açacaklar.□

SOL VE YENİDEN YAPILANMANIN SORUNLARI

Farklı mülkiyet biçimlerinin gelişme ihtiyaçları, farklı sosyal-sınıfsal güçlerin çıkarları dikkate alınmadan, ekonominin sorunları hiçbir şekilde çözülemez. Bu ise ancak politik ve ideolojik çoğulculuk varsa yapılabilir. Onun için önce demokrasi.

Ülkemizde uzunca bir süredir ekonomik ve politik yeniden yapılanmadan sözediliyor. Özellikle 1987 sonundan, İkinci Özal Hükümeti'nin kurulmasından bu yana bu yönde daha çok adım atılıyor.

Gerek ekonomik, gerekse politik yeniden yapılanmayı zorlayan güçlü iç ve dış etmenler var. Geleneksel ekonomik ve politik yapı, tarz ve anlayışlarla hızla değişen dünyaya ayak uydurmak, çarkı döndürmek giderek olanaksızlaşıyor.

Ne Türkiye'nin içindeki sosyal-sınıfsal, sosyal-politik ilişkiler, ne de Türkiye'nin dış dünyayla çok yönlü ilişkileri eski tarz düzenlenemez. Bu bütün alanlar için geçerlidir. Ekonomi, politika, kültür, sosyal alan, hepsi bir yeniden yapılanmaya, yenilenmeye ihtiyaç duymaktadır.

Özal ve ekibi bu ihtiyaca belli bir yanıt getirmeye çalışıyor. Bu daha çok uluslarötesi tekellerin, onlarla ortaklık ve işbirliği içindeki yerli tekellerin çıkarlarını temel alan bir yanıttır. Kapitalist ilişkilerin hızla gelişmesi, uluslararasılaşmasının önündeki engellerin temizlenmesi amaçlanıyor. Bu arada devletin çıkarlarının günümüz koşullarına uygun yeniden tanımlanması, iç ve dış güvenlik anlayışlarının gözden geçirilmesi gündeme geliyor. Politikanın belirlenmesinde devletin ağırlığı burjuvazinin yararına azaltılmak isteniyor.

Uluslarötesi tekeller ve genel olarak burjuvazi Özal çizgisini destekliyorlar. Buna karşılık bu çizgi ülke içinde önemli bir karşı koyuşla karşılaşıyor. Egemen burjuvazinin yeni anlayışına karşı eski anlayış direniyor.

Şöyle bir yığışım var: Militarist, geleneksel devletçi çevreler, Mafya başları, hayali ihracatçılar, ANAP içindeki en gerici çevreler, antikomünist, şovenist odaklar, soğuk savaş ve gerginlik yandaşları... Yasadışı, keyfi yol ve yöntemlerle ekonomik ve politik güç sahibi olmuş ve bu gücü korumak isteyen bu çevreler, 12 Eylülcülük her türlü değişikliğe karşı direnmektedir. Halkın demokratik istemlerine karşı çıkmakta, dış politikada yumuşama yanlısı, gerçekçi adımlar atılmasını engellemeye çalışmakta, antikomünist-şovenist psikolojik havayı korumak istemektedir.

Herşey kapalı kapılar ardında olmaktadır.

Özellikle İkinci Özal Hükümeti'nin kurulmasından bu yana su yüzüne çıkan bir kapışmaya tanık oluyoruz. MİT Raporu olayı, Özal'a suikast, polis içi çelişkiler, Vurallhan olayı, Horzum ve Kaya Erdem olayları, senet mafyası, altın ve kokain kaçakçılığı, hayali ihracat bağlantısı, çeşitli babalar operasyonları bu kapışmanın boyutlarını göstermektedir. Bu kapışma durulmamaktadır da.

Özal ve ekibinin ekonomik, politik, sosyal, kültürel, her alanda kendini dayatan yenilenme, yeniden yapılanma ihtiyaçlarına gereken yanıtı vermede fazlaca başarılı olamamasının tek nedeni, 12 Eylülcülüğü korumaya çalışanların direnişi değildir. Asıl sorun politik ortam sorunudur. Emekçiler ve onların temsilcisi sol güçler büyük ölçüde devre dışı bırakılmıştır. Onların politik süreçlere katılımı hala engellenmektedir. İkinci olarak herşey kapalı kapılar ardında olmaktadır, açıklık sözkonusu değildir. Başbakana suikast olayı gibi çok büyük çaplı bir olayın bile göz göre göre üstü kapatılmıştır.

Özal ve ekibi uluslarötesi tekellerin ve onlarla ortaklık ve işbirliği içindeki tekellerin çıkarlarını temel almaktadır. Bu dar ve bencil zümrenin çıkarları temel alındığı için, demokratik olmayan, tepeden inmeci yöntemler öne çıkmaktadır. Keyfiliğe, dayatmacılığa, aşırı devletçiliğe dayalı geleneksel yönetim tarzına karşı o nedenle demokratik bir tarz yerleşemiyor. Bunun yerine yeni bir güç yoğunlaşmasına tanık oluyoruz. Özal ve ekibi şimdi, yerel seçimlerin sonuçlarına göre, cumhurbaşkanlığını da ele geçirmeye, "hükümet'in de üzerinde dar bir hükümet (devlet bakanlarından oluşan)" modellerini gündeme getirmeye hazırlanıyorlar. "Aile"nin artan etkisi genel bir huzursuzluk kaynağı oluyor. "Ben yaptım oldu"cu yöntemler ANAP içinde bile tepki uyandırıyor.

Yeniden yapılanmanın sorunlarına antidemokratik, pluralist olmayan, katılımı engelleyen yaklaşım hep yarım adımlar atılmasını, sonuçta bu sorunların çözümsüz kalmasını getiriyor.

12 Eylülcülük ancak milim milim çözülüyor, ekonominin geleceği dış borç bulabilme olanağına aşırı ölçüde bağımlı hale geliyor, istikrar görülmüyor.

Önce demokrasi

Politik yeniden yapılanma olmadan, ekonomik yeniden yapılanma başarısızlığa mahkumdur. Son yılların deneyi bunu pek açık kanıtladı. Önce ekonomi, sonra demokrasi formüllerinin hiçbir inandırıcılığı yoktur. Tam tersine önce demokrasi fikri şimdi daha kuvvetlenmektedir.

Ekonomik yenilenme, ancak ekonomik ve sosyal pluralizm koşullarında başarılı olabilir. Farklı mülkiyet biçimlerinin gelişme ihtiyaçları, farklı sosyal-sınıfsal güçlerin çıkarları dikkate alınmadan, ekonominin sorunları hiçbir şekilde çözülemez. Bu ise ancak politik ve ideolojik pluralizm varsa yapılabilir. Onun için önce demokrasi!

Oysa bu konuda gereken adımlar atılmamaktadır. Politik yeniden yapılanmanın bütün sorunları ortadadır.

İdeolojik pluralizmin önüne hala engeller çıkarılmaktadır. Antikomünist, şovenist, gerginlik yanlısı, yurttaşların korkutulmasını amaçlayan ideolojik atmosfer korunmaktadır. sol yayınlar hem idarece baskı altında tutulmakta, hem de ekonomik bakımdan büyük zorluklar altındadır. TRT de, üniversitelerde, öteki kamusal kültür alanlarında ideolojik pluralizm sağlanmış değildir. Oysa (özellikle) 12 Eylül sonrasında gerici-faşist içerikle doldurulmuş "resmi ideoloji"nin yerine devlette ideolojik pluralizm gerçekleşmeden, demokratik bir gelişme yoluna koyulmak mümkün olmayacaktır.

Devlet ile bireylerin ve sosyal-sınıfsal güçlerin, politik akımların ilişkisi de yenilenmek zorundadır. Burada da hala büyük ölçüde keyfilik, zorbalık egemendir. Bu ilişkilerdeki keyfilik giderek bütün toplumsal ilişkilere yayılmaktadır. Devlet ile toplum arasındaki ilişkilerdeki keyfiliğin sürmesinin en çarpıcı örneği işkencedir. Hükümet işkenceye karşı hala etkili önlemler almamaktadır. Devlet Bakanı Adnan Kahveci, "işkencenin önlenmesi için emniyet kuvvetlerine beş kez talimat gönderdiklerini" söylüyor, ama işkenceler hala devam ediyor. İşkenceciler hükümetin talimatlarını yaşama geçirmede kararlı olmadığını düşünüyor olsalar gerek.

Birçok köklü dönüşüm nesnel bir gereksinmedir

Politik rejim sorunu da çözüm doğrultusunda bir gelişme göstermemektedir. 141-142'nin kaldırılmasından yeni, demokratik bir anayasanın yapılmasına kadar birçok köklü dönüşüm nesnel bir ihtiyaç olarak gündemde durmaktadır. Özellikle emekçilerin politik süreçlere katılımını güvence altına alacak dönüşümler belirleyici öneme sahiptir.

Özellikle 12 Eylül sonrasında gerici-faşist içerikle doldurulmuş "resmi ideolojisi"nin yerine devlette ideolojik çoğulculuk gerçekleşmeden, demokratik bir gelişme yoluna koyulmak mümkün olmayacaktır.

Politik yeniden yapılanmanın, devletin bütün alanlarında ideoloji, ilişkiler ve hukuk alanlarında demokratikleştirilmesinin önündeki en büyük engel, 12 Eylülcü anlayıştır. Bu anlayışın yenilgiye uğratılmasının uzun ve sancılı bir süreci gerektiriyor olması bizce başlıca üç nedene dayanmaktadır: **Birincisi**; Özal ve ekibinin zaman zaman 12 Eylülcülükle uzlaşması, politik rejime ilişkin sorunlara ekonomik pragmatizm açısından ilkesiz yaklaşmasıdır. **İkincisi**; yasal muhalefet partilerinin demokratikleşme için aktif mücadeleyi, en azından kendilerinin iktidara gelmesine kadar ertelemekridir. **Üçüncüsü**; devrimci ve Marksist sol güçlerin demokrasiyi kazanma mücadelesinin stratejik öneminin yeterince bilincine varmaması, bunu büyük ölçüde taktik bir sorun olarak algılamaya devam etmeleridir. Özellikle sosyal demokrasinin ve Marksist, devrimci solun demokrasi mücadelesine gereken önemi vermemesi, yığınsal örgüt ve hareketlerin potansiyellerinin bu mücadelede yeterince değerlendirilememesini de getirmektedir.

Cezaevlerindeki direnişler, tutuklu yakınlarının ve insan hakları kuruluşlarının eylemleri, Kutlu ve Sargın'ın dönüşleriyle başlayan girişim, politik göçmenlerin geri dönmeleri gibi eylemler, bugünkü rejim ve hükümet koşullarında da, demokratikleşme yönündeki eğilimi güçlendirmenin, rejimi bugünden değiştirmeye başlamanın, hükümeti etkilemenin olanaklı olduğunu kanıtlamıştır. Üstelik Türkiye'nin demokratikleşmesi eğiliminin çok güçlü bir uluslararası desteğe sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

12 Eylülcülük ile Özal ve çevresindeki gerçekçi kesim görece liberal eğilim arasındaki zaman zaman sertleşen çelişkilerin varlığı, açıktır ki, demokrasi mücadelesini yükseltmenin olanaklarını azaltmıyor, artırıyor.

İstikrarsızlığın krize dönüşüp dönüşmemesi, istikrardan yana güçlerin mutabakata varma yeteneğinde olup olmayacaklarına bağlıdır.

Gerekli olan, demokrasiden yana olan güçlerin mutabakatı

Hiçbir politik güç bugünkü sorunların altından tek başına kalkamaz, istikrar sağlayamaz, demokratik bir gelişme yolunu gerçekleştiremez.

Demokrasiden yana güçler ne zayıftır ne de dardır. Sorun bu güçlerin demokrasi konusunda kendi aralarında geniş halk yığınlarının da destekleyeceği bir mutabakata varmada henüz bir başarı ortaya koyamamış olmalarındadır.

Eski tarz politik düşünce, bencillik, öz çıkarları, genel gelişmenin çıkarlarının önüne alma, hegemonyacılık demokratik mutabakatların oluşmasını engelleyen temel etmendir. Demokrasi güçleri elbirliğiyle bunu aşmayı başarmalıdır.

Sol güçler bugün çok daha etkili bir demokratik mücadele verebilir. Bunun olanakları bugün son birkaç yıla oranla çok daha fazladır. Burada sol derken, sosyal demokrasiden Marksist sola kadar en geniş sol güçleri anlıyoruz.

Sol güçler bizce şimdi eğer demokrasi mücadelesinin kilit sorunlarında etkinliklerini artırırlarsa, politik konumlarını hızla geliştirebilirler, yeni konumlar elde edebilirler, gelişmeyi etkileyebilirler.

Emekçilerin temsilcileri olarak sol güçler şimdi etkinliklerini artırmak zorundadır. Gelişmelerin yalnızca egemen güçlerin farklı anlayışları arasındaki kapışma ve işbirlikleri tarafından belirlenmesine izin vermemek, emekçilerin çıkarlarının da gündeme gelmesini sağlamak gerekiyor. Demokrasinin yolu başka türlü açılamayacaktır.

Politik yeniden yapılanmanın bir türlü çözülemeyen kilit sorunları sol güçlerin etkinliklerini yoğunlaştırma alanlarını da belirlemektedir.

Antikomünist, şovenist, gerginlik yanlısı ideolojik atmosfere karşı, sol değerlerin, demokratik, hümanist, yurtsever fikirlerin, barış ve işbirliği anlayışının, bütün kültürel ve fikirsel alanlarda güçlenmesi için çalışmak; iletişim araçlarını, eğitimi, devletin ideolojik etkinliklerini demokrasiden yana fikirlerle etkilemek; farklı sınıfsal ve ideolojik güçlerin kendi fikirleri ile özgürce etkinlik göstermelerini desteklemek, ideolojik pluralizmin tutarlı bir savunucusu olmak...

Devlet ile toplumun ve bireyin ilişkilerinin çağdaşlaşması, keyfilik ve zorbalığa karşı demokratizmin ve hümanizmin gerçekleşmesi için, insan haklarının eksiksiz yaşama geçmesi için ülke çapında aralıksız etkinlik göstermek; bu bağlamda çevre korunmasından kadın sorununa kadar her alanda aynı tutarlılıkla keyfiliğe ve zorbalığa karşı mücadele etmek...

Artık bütün toplumun sorunu haline gelmekte olan iki sorunun, Komünist Partisinin serbestçe kurulması sorunu ile Kürt ulusal sorununun çözümünü hızlandırmak yoluyla rejim sorununu kesin demokratikleşme yoluna sokmak, sendikal hakların yeniden düzenlenmesini sağlamak, yerel yönetimlerin demokratikleştirilmesini gündeme getirmek...

Diyalog, bütün sorunların çözüm yoludur

İnsana yaraşır tek ilişki biçimi diyalogtur. Diyalog bütün sorunların çözüm yoludur. Mücadele ve işbirliğinin uyumunu sağlayacak, karşıtlığı ve birliği bütünleştirecek olan da yalnızca diyalogtur.

Sol güçlerin etkinliklerini artırmanın yolu da kendi aralarında ve öteki demokrasi güçleriyle diyalogu geliştirmekten, yeni diyalog kanalları yaratmaktan, bunları işletmekten, sorunlara yaklaşımın ortak biçimlerini araştırmaktan geçiyor.

Bizce sol güçlerin şimdiki aşamada kendi aralarında ve öteki demokrasi güçleriyle diyalog içinde yoğunlaşmaları gereken iki temel doğrultu vardır:

Birincisi; emekçilerin hak ve çıkarlarını politik yeniden yapılanmanın sorunlarını demokrasi platformunda cesaretle gündeme getirmek, insan haklarını fiilen kullanmaya başlamak.

İkincisi; politik, sosyal, ekonomik, kültürel, ekolojik vb. her alanda solun alternatif demokratik programlarını oluşturmak için fikir değiş tokuşuna başlamak.

Sol güçler demokrasiyi kazanma mücadelesinde bu etkinlikleri artırdıkları ölçüde istikrardan yana güçlerin mutabakatına katkıda bulunma olanaklarını da artıracaklardır. ■

adımlar

Geçmişten bugüne

ON BEŞLER'İN GELENEĞİ SÜRÜYOR

Komünist hareketin sürekli baskılar, toplu tevkifatlarla bastırılmaya çalışılması, demokrasinin kurumlaşamamasının başlıca etmenlerinden biri oldu.

Mustafa Suphi, 10 Eylül 1920 günü, Bakü'de başlayan TKP 1. Kongresi'nin kapanış konuşmasında, **"Teşkilat dönemlerini geçiren ve şimdiye kadar birer grup halinde yaşayan Türkiye komünistleri, bu Kongre'den teşkilatlı ve birleşmiş bir parti olarak çıkmakla yeni bir hayat dönemine ayak basıyorlar"**, diyordu. "Türkiye'de komünist teşkilatı olmaz", denmesine karşın, Türkiye komünistlerinin partilerine kavuştuğunun müjdesini veriyordu.

On beşler, Mustafa Suphi'ler 1921 Ocak ayının 28'ini 29'una bağlayan kanlı gecede, bir komplo sonucu katledildiler. Oysa onlar, Ankara hükümetine destek olmak ve ulusal kurtuluş savaşı içinde etkin roller almak için geliyorlardı. Tarih araştırmacısı-yazar **Mete Tunçay**, o günler şöyle bir yorum getiriyor:

"M.Suphi'ler Ankara'ya temelli kalmaya geliyorlardı; ama 'darbe' yapmaya değil, Mustafa Kemal Paşayla işbirliği etmeye! Sosyalist olmasına sosyalisttiler, ama 'Rusçu' değillerdi, Türk milliyetçisiydiler. Gelip bazıları Meclis'e girselerdi, aralarından iyi icra vekilleri de çıkardı; Türkiye Cumhuriyeti'nin yine bağımsız, ama daha sosyal içerikli bir gelişme çizgisi olurdu. Mustafa Kemal Paşanın da bunu istediğini sanıyorum. Fakat son anda, darbecilik-fesatçılık suçlamalarıyla kulağını doldurmuş olmalılar ki, geri gönderilmelerini söylemiştir. Eğer günün birinde, M.Suphi'lerin öldürülmesini onun emrettiği kanıtlanırsa, çok şaşacağım!"

On beşler'in katledilmesi, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasal yaşamında komünistlerin de yer almasını önlediği gibi, bağımsızlığın pekişmesinde ve toplumsal yaşamın zenginleşmesinde itici bir gücün devreden çıkartılması anlamını taşıyordu. Bu sonuç, genç Cumhuriyet'in sonraki yönelimini de kuşkusuz etkilemişti.



Ülkenin siyasal ve toplumsal yaşamında komünist hareketin sürekli baskılar, toplu tevkifatlarla bastırılmaya çalışılması, demokrasinin sonraki on yıllar içinde kurumlaşamamasının da başlıca etkenlerinden biri oldu.

Tarihe bakmak, hem ondan dersler çıkartmak, hem de tarihin sürekliliğini yakalamaktır. Bugün komünistler, yasallaşmak ve siyasal yaşamın başkaları tarafından doldurulamayacak boşluğunu doldurmak istiyorlar. Kültürel zenginliğimizin çoğaltılması, ekonomik kalkınma sürecinin derinleştirilmesi, toplumun bütün olarak demokratikleştirilmesi, ulusal bağımsızlığın kazanılması, Türkiye'nin uluslar topluluğunun saygın bir üyesi durumuna gelmesi ve halkın ilerlemeden yana güçlerinin birleştirilmesi için etkin rollar oynamaya aday olduklarını açıklıyorlar.

Komünist Partinin ülke yaşamında vazgeçilmez bir demokrasi öğesi olarak yerini alması, yetmiş yıla yaklaşan bir savaşım sonucu, bugün yine ülkenin gündemindedir.

Mustafa Suphi'lerin geleneği, geleceğin aydınlığı altındadır.□

Türkiye solu için önemli bir isim ve girişim

ŞEFİK HÜSNÜ ANILIYOR



"Bizler, siyasal mücadelesi, düşüncesi ve eylemiyle Türkiye'nin kültürel, siyasal, toplumsal yaşamını etkilemiş olan Dr. Şefik Hüsnü Değmer'i ölümünün 30. yıldönümü nedeniyle anma hazırlıklarına girmiş bulunmaktayız. Anısına ve çabasına değer verenleri 1 Ocak-30 Nisan tarihleri arasında çeşitli etkinliklerle sürdürülecek olan bu çalışmaya bulgu, belge ve tanıklıklarıyla katkıda bulunmaya çağırıyoruz..."

Turgut Akalın, Zihni Anadol, Fahri Aral, Hale Kıyıcı, Şaban Ormanlar, Sibel Özbudun, Mehmet Emin Sert ve Server Ulusoy'un imzalarıyla yayınlanan bu çağrıya, belge ve tanıklıklarıyla katkıda bulunabileceklerin sayısı çok olmayabilir. Ancak, büyük olasılıkla etkinliklere katılım yüksek olacak. Çünkü, Şefik Hüsnü adı, bugün kuşak boşluğunun olumsuz etkilerinin bilincinde olan her devrimcinin bilip öğrenmek isteyeceği bir ad. Gerçekten de Şefik Hüsnü, Türkiye'nin en eski partisi olan ve 70 yıldır gizlilikte çalışmak zorunda bırakılan Türkiye Komünist Partisi'nin 40 yılına Genel Sekreter olarak damgasını vurmuş seçkin bir komünisttir. Ne yazık ki, gizlilik gereği her bir parçası bir köşede kalan bu tarihin biraraya getirilip yeni kuşaklara bir bütün olarak aktarılması hala gerçekleştirilememiş ve bu nedenle Şefik Hüsnü gibi önderlerin yaşamı ve mücadelesi de genç kuşaklara yeterince taşınamamıştır.

"Amacımız, doğrusuyla, yanlışıyla bir tarihe sahip çıkmak" diyen "Şefik Hüsnü'yü Anma Komisyonu" üyesi Hale Kıyıcı, Şefik Hüsnü'nün Türkiye solu için tüm görüşleri kapsayabilecek bir ortak değer olduğunu vurguluyor

Kıyıcı'dan aldığımız bilgilere göre; Şefik Hüsnü Değmer'i anma etkinlikleri önce Bilsak toplantıları ile başlayacak. "Doğu Halkları Kurultay'ı ve Şefik Hüsnü", "Kurtuluş Savaşı ve Şefik Hüsnü", "İşçi Örgütlenmesi ve Şefik Hüsnü" adını taşıyan toplantılarda, sırasıyla Prof. Toktamış Ateş, Tevfik Çavdar ve Kemal Sülker konuşacak. Yanı sıra, Şefik Hüsnü'nün yaşadığı mekanları konu alan bir fotoğraf sergisi düzenlenecek. Sultanahmet Cezaevi, Harbiye Kışlası, Sansaryan Hanı, Orhaniye Kışlası, Aydın Cezaevi, Manisa'daki sürgün yaşadığı ve öldüğü mahalle ile Kurtuluş'daki ev... Ayrıca; 1918-1919 yıllarına ait Kurtuluş ve Aydınlık dergilerinin kapakları ve de aile albümü...

Doğu n günü olan 18 Nisan'da "Anılar-Tanıklıklar" programında dia, film gösterileri ile birlikte o dönemi yaşayanlar anlatacak.

Nisan ayı sonlarında "Örgüt ve Eylem Adamı Şefik Hüsnü", "Komintern ve Şefik Hüsnü", "Milli Mesele ve Şefik Hüsnü", "Sendikal Hareket ve Şefik Hüsnü" başlıkları altında, sosyalist kesimden adların katıldığı bir dizi program daha gerçekleştirilecek.

Türkiye Solu'nun birleşmesi için dün ile bugünü bağlayacak bir değer olan Dr. Şefik Hüsnü'yü günümüze ve günümüz kuşaklarına taşıma yönündeki bu girişimi destekliyor, katkımızı çağrıyı okurlarımıza duyurarak yapmak istiyoruz.□

Mustafa Suphi'nin Türkiye'ye hareketinden önce (Kasım 1920) Mustafa Kemal'e gönderdiği mektuptan

Büyük Millet Meclis Reisi

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine,



— Süleyman Sami yoldaş vasıtasıyla gönderilen mektubunuz muhteviyatı gerek Rusya'daki teşkilatlarımız gerek Üçüncü Enternasyonal çevrelerinde iyi etki yaratmış, mazlum memleket ve halkımızın da esaret ve sefaletten kesin olarak kurtulmasına yönelmiş müşterek amacımız, elbirliği ile çalışılması konusundaki azmimiz güçlenmiştir. Bunun tasavvurdan uygulanışa geçmesi için Türkiye'de de her tarafta ve hemen kendiliğinden doğmaya başlayan komünist teşkilatlarının kanunî bir şekle sokulması gerekir. Gerek bu hususu sağlamak ve gerekse genellikle ilişki kurmak üzere zatıalilerinin de teklifine uygun olarak geniş yetkiyi haiz heyet bugünlerde yüksek huzurunuza erişmek üzere yola çıkmağa hazırlanmaktadır.

— Kıyam ordularının Doğu cephesindeki başarılı hareketleri burada iyi etkilerde bulunmuş ve ancak son zamanlarda yüksek tarafınızdan hiç bir ilişki ve bağlantı kuryesinin de gelmemesi dikkati çekmiş olduğundan durumu incelemte ve daha güçlü ilişkiler kurmak üzere Meldivani yoldaşın başkanlığı altında bir heyet tarafınıza gönderilmiştir.

— (General) Vrangel'in başarısızlığı, Anadolunun ise Batı ve Doğu cephelerini sağlaması üzerine İngilizlerin de Büyük Millet Meclisi hükümeti ile anlaşma münasibetlerine giriştiği yolundaki vâitin son günlerde kuvvet bulmasıyla, bununda böyle bir anlaşmanın Anadolu kıyamcılarına şimdiye kadar kazandıklarını birbenbire kaybettireceğini, İngilizlerin Anadolu'yu Sovyetler üzerine sevkettirebilecek maddi ve manevi bir vasıtadan mahrum bulunduğu, ancak kıyamcıların Rusya ile daha füçlü bir faal ilişkiye girişmek istediklerini söyledik ki, bu fikirlerde hata etmediğimizi sanıyoruz.

— Partimiz tarafından Anadolu harekâtına yardımcı olmak üzere, teşkilinden önceden haber verdiğimiz "Türk Kızıl Alayı" Merkez Komite üyelerinden Mehmet Emin yoldaşın kumandası altında takriben üç hafta önce Nahcıvan yoluyla Kâzım Karabekir Paşa emrine girmek üzere gönderilmiş ise de, bu sırada Doğu Cephesinin taarruza geçmesi, Taşnaklar'ın Nahcıvan yolunu kapamalarına sebep olmuş, askerin Anadoluya erişmesi mümkün olamamıştır; ancak alayımızın Kerüsid'den başlayarak Pazarcayı'na doğru yaptığı hareket başarıyla sonuçlanmış ve düşman kuvvetinin büyük zaiatına sebep olmuştur, askerimizden 11 ölü ve 20 kadar hafif yaralı vardır. Halen kışın şiddetle sürmekte olasından dolayı askerlerimiz Agram'a istirahate çekilmiştir. Delican yoluyla yollanmaları için gereken çalışma yapılmaktadır.

— Büyük Millet Meclisinin Azerbaycan'da temsilcisi Mehduh Şevket Sey Baku'ya gelir gelmez, görevlerini başarı ile yapmaları olanakları sağlanmış ve kendisi tanınmış devrim büyükleri ile bu arada son günlerde burada bulunan Rusya Halk Komiserleri Şurası üyesi Stalin yoldaşla tanıştırılmıştır.

Stalin yoldaşla iki saat kadar devam eden bu görüşme sonucunun Memduh Şevket Bey tarafından arzedilmiş olduğunu tahmin etmekle beraber, iki üç noktayı buraya eklemeyi gerekli buluyoruz.

Stalin yoldaş bir kerre Rusya Şuralar Hükümetinin Anadolu'daki milli ayaklanma hareketine, bütün Doğu milletleri için uyulacak bir örnek olarak baktığını ve bu hareketi pekleştirmek için her fedakârlığı yapmağa hazır olduğunu söyledikten sonra, şimdiye kadar büyük ölçüde fiili yardımda bulunulmadıysa bunun nedenini Anadolu ile esaslı bir bağlantının ancak son günlerde kurulabilmiş olmasıyla izah ediyor. Diğer yönden Anadolu hareketi başladıktan sonra, Kızıl Ordu'nun tarafsız kaldığı hakkındaki sözlerin etkili olmadığı, bugün Nahcıvan Cephesindeki hareketin önemlice kuvvetleri işgal ettiği gibi, Kırım işi (biter bitmez), ilk planda Kafkasya hareketine kuvvet verileceği bildirilmiştir.

— Teşkilatımız Baku kongresinde (10-15 Eylül 1920) bir program ve teşkilât nizamnamesi (tüzük) kabulü ile parti haline geçtikten sonra memlekette hemen izliyeceği siyaseti saptamıştır. Türkiye Komünist Fıkrası'nın (Partisi'nin) Büyük Millet Meclisi Hükümetini, emperyalist devletlerle savaştığı müddet süresince bütün gücüyle desteklemeğe, savaş cephelerinde zaaf ve dağılmağa sebep olacak her türlü aşırılıktan kaçınmaya karar verdiği gibi, zulüm ve iğtisaba karşı mücadele hislerinin halk sinesinde derinleşmesini sağlamak üzere Parti faaliyete geçmeye lüzum görmüştür ki, bunun kanuni şekilde cereyan etmesi için Büyük Millet Meclisi Hükümetince gereken müsaadenin esirgenmiyeceği ümit edilmektedir. TKP (Türkiye Komünist Partisi) hakkında mektubumuz takdim eden yoldaş bilgi verecektir.

Emperyalizm esaretinden ve Büyük Millet Meclisi hükümetinin bu yolda açılan devrim cephesinde şeref mevkii tutmakta başarısını temenni ve saygılarımızı teyid eyleriz.

Türkiye Komünist Partisi
Merkez Hey'eti
Başkanı: Mustafa SUPHI
Sekreter: Ethem NEJAT

Kemal Anadol sorularına yanıt arıyor

POLİTİK GÖÇMENLER NEDEN GERİ GÖNDERİLDİ?

TBMM çalışmalarının açıklığı esastır. Genel Kurul oturumlarında görüşülen konuların ve yapılan tartışmaların kamuoyuna yansıtılması, halkın demokratik siyasal yaşama katılımını gerçekleştirmenin ilk basamağıdır. Günlük basının ve TRT'nin, bu katılımın gerçekleştirilmesinde kaldıraç işlevi görmeleri gerekirken, aşılması çok güç sansür araçları olarak önümüzde durmaları ise, başlıbaşına bir demokrasi sorunu durumundadır.

Oysa TBMM'de neler tartışılıyor... **Gürbüz Baran**'ın bu sayımızda yayımlanan **TBMM**'den notlar yazısı, ülkemizin Doğu'sunda yaşananların, Kürt emekçilerin hangi koşullarda yaşama savaşı verdiklerinin pek küçük bir kesitini yansıtıyor. Akıl almaz bir keyfiliğin insanlarımız üzerinde gözü dönmüş bir teröre dönüştüğünün örnekleri, konuyla sıcak biçimde ilgilenen SHP milletvekilleri tarafından da sık sık Meclis kürsüsünde dile getiriliyor. İnsan olmanın ya da olamamanın ayraçları sunuluyor. 12 Eylül'ün sonuçları olarak kendilerini Meclis içinde bulan ve sayıları da az olmayan bir grup, kendi yerini bu ayraç içinde görmüyor. İnatla dışında kalıyor, insan haklarının yok sayılması karşısında, gözlerini kapatıyor.

SHP İzmir milletvekili **Kemal Anadol**'un 9 Aralık günü Meclis'de yaptığı gündem dışı konuşmada anlattığı Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde görülmekte olan davalar üzerindeki polis baskıları karşısında, Meclis'in büyük çoğunluğunun kılı kıpırdamıyordu.

Kemal Anadol, 20 Aralık günü, İçişleri Bütçesi'nin Genel Kurul'daki tartışması sırasında da İçişleri Bakanı **Mustafa Kalemli**'ye 11 soru yönelterek, yurda dönmek için İstanbul Atatürk Havalimanı'nu gelen beş politik göçmenin keyfi biçimde geri gönderilmeleri olayında, yasaların çiğnendiğini belirtiyordu. Anadol, bu olayda görevini kötüye kullandığını öne sürdüğü İstanbul Emniyet Müdürü **Hamdi Ardalı** hakkında ne gibi işlem yapıldığını sordu. Anadol, daha sonra 22 Aralık günü TBMM'de bir basın toplantısı düzenleyerek, konuyla ilgili olarak İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na "suç duyurusu"nda bulunduğunu açıkladı.

İçişleri Bakanı Kalemli'nin, Anadol'un kendisine yönelttiği sorulara yazılı yanıt vereceğini bildirmesine karşın, bugüne dek yanıtların verildiği öğrenilemedi. TBMM'nin 48. Birleşim Tutanakları'nda da geçen sorularında, Kemal Anadol şu konularda Kalemli'den açıklama istedi:

"1) **Nafiz Bostancı, Beria Onger, Turhan Ata, Murat Tokmak ve Ekrem Aydın'ı**, ülkeye sokmadan, geldikleri uçakla neden geri gönderdiniz?

2) Altında Türkiye Cumhuriyeti'nin de imzasının bulunduğu İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 13. maddesinin, "Herkes, kendi ülkesi de dahil, herhangi bir ülkeyi terk etmek ve ülkesine dönmek hakkına sahiptir" hükmüne rağmen, bu işlemi yapanlar hakkında soruşturma açtınız mı?

3) Geri gönderdiğiniz kişiler hakkında çeşitli mahkemelerce verilen gıyabi tutuklama kararları olduğunu biliyor musunuz?

4) Şu anda, İstanbul Emniyet Müdürü olarak, gelen politik göçmenleri geri gönderen Hamdi Ardalı'nın, daha önce Emniyet Genel Müdür Yardımcısı sıfatıyla sınır kapılarına, bu kişilerin yakalanması için yazılı emir verdiğini biliyor musunuz?

5) Emniyet Müdür Yardımcısı olarak verdiği yazılı emri, İstanbul Emniyet Müdürü olarak bizzat uygulamayan Hamdi Ardalı hakkında şu ana kadar ne işlem yaptınız?

6) Daha önce yurttaşlıklarını yitiren insanlara farklı muamele yapma yetkisini size hangi yasa veriyor, bu çifte standart uygulamayı hangi yasal dayanakla yapıyorsunuz?

7) Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin, aralarında yukarıda isimlerini saydığım 5 kişinin de bulunduğu 27 sanıklı ilgili davanın 13 Aralık 1988 günlü duruşmasında, gıyabi tutuklama ve yakalama kararlarının hâlâ geçerli olduğuna karar verdiğini biliyor musunuz?

8) İçişleri Bakanlığı, mahkemelerce verilmiş tutuklama kararlarını nasıl yok sayar ve yargılamayı önleyerek adı geçen kişileri nasıl geri gönderebilir?

9) Türk Ceza Kanunu'nun 235. maddesindeki hükme rağmen, haklarında gıyabi tutuklama ve yakalama emri bulunan 5 kişiyi geri gönderen devlet memurları hakkında size yönelttiğim bu soruları Cumhuriyet Savcıları suç duyurusu kabul edip dava açarlarsa, yoksa bizzat yazılı ve sözlü emir verdiğinizi söyleyip sorumluluk deruhte edecek misiniz?

10) Yargılanmak isteyen insanları, hem de haklarında tutuklama kararı olmasına karşın geri göndererek, ülkemizde demokrasi olup olmadığı konusunda uluslararası platformlarda olumsuz kanı yaratıyor musunuz?

11) TCK'nın 141, 142 ve 163. maddelerinin yürürlükten kalkmasını isteyen, ancak bu konuda süre vermeyen Sayın Cumhurbaşkanı Kenan Evren ve Sayın Başbakan Özal'ın bu beyanlarına katılıyor musunuz?

Bu sorulara yanıt arıyor?□

Devrimci Yol Davası'nda çok boyutlu baskılar

AVUKATLARIN ÇAMAŞIRLARINA KADAR ARANMASI KINANDI

Devrimci Yol Davası, 12 Eylül dönemi içinde demokratik kamuoyunun dikkat merkezinde yer alan en önemli siyasal davalardan biri. İşkencelerle başlayıp savunma hakkını ancak sekiz yıl sonra tanıyan bu davanın hangi baskılarla karşılaştığı ancak bir ölçüde biliniyor. Davanın tutuksuz sanıklarından **Osman Tayfun Mater**'in derlediği ve dava sürecinde yapılan savunmaları içeren "Savunma" kitabına da geçtiğimiz günlerde daha basımı yapılırken matbaada el kondu.

Bu arada geçtiğimiz aylar içinde, davanın avukatlarının, Ankara 4. Kolordu Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nin 2 No'lu giriş kapısında "iç çamaşırlarına kadar" aranmaları, baskıların düzeyinin çarpıcı bir göstergesi oldu.

Bu konuda yazılı bir açıklama yapan Ankara Barosu Yönetim Kurulu, söz konusu uygulamanın, "insan onuruna yakışmadığını" belirtiyordu. Avukatların karşılaştığı durumu "yasadışı ve çirkin" olarak niteleyen Baro Yönetim Kurulu'nun açıklamasında, "Kamu hizmeti niteliğindeki savunma görevlerini yapan avukatlara böyle bir muamelenin reva görülmesini şiddetle kınıyoruz. Bu tutum, aynı zamanda Sıkıyönetim kalktığı halde askeri mahkemelerin görevlerini sürdürmesinin yarattığı sakıncaların kanıtlarından birini de ortaya çıkarmaktadır" deniliyordu.

Ankara Barosu Başkanı Prof.Dr. **Ercan Erzurumluoğlu** da, Mamak'da avukatların "kemerler ve gömlek düğmeleri çözülerek iç çamaşırlarına kadar" aranmasından derin üzüntü duyduğunu ve durumu ilgili makamlara bildirdiklerini söyledi.

Bu gelişmeler üzerine 4. Kolordu Komutanı Korgeneral **Hikmet Bayar** ise, Ankara Barosu'na bir yazı göndererek, "Aramaların titizlikle yapılması, ancak arama sırasında nezaket kurallarına uyulması ve insan haysiyetiyle bağdaşmayan davranışlardan kaçınılması" konusunda Cezaevi yetkililerinin uyarıldığını bildirmişti.

Militan demokratizm



Haydar Kutlu

Yaşanan günlerin gürültüleri içinde tarihin ileriyi gösteren sesini yakalamanın ne denli zor olduğunu biliyoruz. Efsanedeki sihirli fülüt gibi bu sesi bazı kulaklar duyabilir, bazıları duyamaz, bazen duyabilir, bazen duyamaz. Tarihin nasıl aktığını bilmemizin, bugünün tarihe nasıl aktığını yakalamaya tek başına yetmediğini artık görüyoruz.

Öğrenmek yapmaktır, yapmak insan için değiştirmektir. Bugünü değiştirmeyi başardığımız oranda yarın ile ilgili tasarımlarımızı nasıl gerçeklik haline getirebileceğimizi öğreneceğiz.

Bugünü değiştirmek demokrasiyi kazanmak, demokratik rejimin inşaasına "girişmektir". Mücadelede öyle anlar vardır ki, mücadelenin bütün sonuçlarını önceden matematiksel kesinlikle hesabettikten sonra girişmek, Marks'ın deyimi ile "şarlatanlık"tan başka birşey değildir. Böylesi noktalarda girişip görmek gerekir. Mücadelenin sonucu aynı zamanda bizim girişimimize bağlıdır. Yeter ki girişimimiz nesnel zorunluluğa yanıt verecek nitelikte ve en ileri, en uygun noktada tam zamanında yapılsın.

Tekrar da olsa bize göre işin özü olarak gördüğümüz bir noktanın altını çizmek istiyorum; önceki yazılarımızda değindiğimiz nedenlerle, bugün demokratik rejimin inşaasında etkili bir rol oynama şansını demokrasi güçleri hiçbir zaman bu ölçülerde yakalamamışlardı. Demokrasi artık üstten gelemez, gelemiyor. Merkezden değil alttan ve merkez-dışı, yani çevreden gelmek zorundadır. İşte bu zorunluluğa yanıt vermek durumundayız. Yalnızca alttan mücadele biçimleriyle, demokrasinin sınırlarını genişletme hedefiyle de kendimizi sınırlayamayız. Demokratik rejimin inşaasını hızlandırmak; hem de ona katılmak durumundayız.

Bugün her toplumsal kuruluşun (sendikalar, meslek odaları, gençlik, kadın kuruluşları, sanat, kültür kurumları, çevreciler, belediyeler ve nihayet politik partiler) ve tek tek her bireyin nasıl bir Türkiye, nasıl bir demokrasi, nasıl bir demokratik rejim sorusuna verecekleri yanıtların sonucu belirleyeceği kanısındayız. Bu yanıtların soyut demokrasi tartışmaları ile hiçbir ilgisi yoktur. Kendi alanlarının özgün taleplerini ve bu taleplerin anayasal ve idari çözümlerini ortaya koymalarından söz ediyorum. Bu girişimler demokratik rejimin çerçevesini çizecek olan demokratik anayasanın temellerinin oluşmasını da hazırlayacaktır. Aynı zamanda bu mücadele yığınların, anayasa ile ekmek, iş arasında kurmakta zorluk çektikleri bağıntıyı kurabilmelerine yardım edecektir.

Öte yandan bu ülkenin insanları, yurttaşları olarak nasıl bir Türkiye'de yaşamak istediğimizi ortaya koymak en doğal hakkımızdır. Yalnızca istemek değil, özgürlüklerimizi fiilen kullanarak insan olma işlevini yerine getirmek gerekir. Burada önemli olan, bir örgütün, derneğin, kurumun üyesi olarak değil, "örgüt gerekli" gerekçesi ardına gizlenmeksizin, sade bir yurttaş, sıradan bir insan olarak ortaya çıkmaktır. İşte birey olarak insan da bu demektir.

12 Eylül boyunca bu açıdan umut verici örnekler yaşadık. Aydınlar dilekçesi ve son olarak cezaevlerindeki açlık grevleri ile dayanışma, bireysel ve kurumsal olarak demokrasiye sahip çıkma örnekleriydi. Bunları zenginleştirmeli, bunlardan kalıcı sonuçlar çıkararak onları somut politikalara dönüştürmeliyiz diye düşünüyoruz.

Bu politikalar demokratik rejimin inşaası için gerekli ulusal mutabakatın öznel koşullarını hazırlayacaktır. Görebiliriz ki bu koşullar mücadele-mutabakat diyalektiğinin ürünü olacaktır. Mücadele, mutabakat zorunluluğunu ortaya koyacak, mutabakat mücadelenin her etapta somut sonuçlara varmasına yardım edecektir. Bu diyalektik, yeni bir politik kültürün oluşmasını da hazırlayacaktır.

Biz ülkemizin dünya barışına, yumuşamaya katkıda bulunan bir ülke olmasını istiyoruz. Biz toplum yaşamımızda, şiddetin her türünün dışlanması, derin demokratizm ve hümanizm temelinde bir politik kültürün oluşması için mücadele edeceğiz.

Ancak biz, bu hedeflere varmanın, ülkemizde sancısız, kavgasız olacağı hayalini kurmuyoruz. Bu hedefler, ancak militan demokratizm ruhuna dayalı bir mücadele ile gerçekliğe dönüşebilir.

Ülkenin geleceğinde söz sahibi olma sorumluluğu ve bilinci ile haklarımızdan çok özgürlüklerimizden ödün vermeksizin, kendi özgürlüklerimizden önce başkalarının özgürlüğü için mücadele ederek yürüyeceğiz. Belki biraz abartılı gelecek, öyle de olsa söylemek gerekiyor. Demokrasi ve özgürlükler için ölümü göze alan bir kavga vermedikçe sosyalizm için ölümü ölümü göze alma sözleri bir anlam ifade etmeyecektir. Ya demokrasi başa ya kuzgun leşe diyebiliyor muyuz? İşte mesele budur.■

Siirt, Batman, Diyarbakır

BÜYÜK SİNDİRME OPERASYONU

20 Aralık 88'den bu yana, başta Batman olmak üzere Siirt ve Diyarbakır'a bağlı ilçe ve köylerde 1000'i aşkın insan gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar arasında çok sayıda SHP üye ve yöneticisi var. Ayrıca Petrol-İş ile İnsan Hakları Derneği'nin üye ve yöneticileri de gözaltında.



▶ *Doğu'da, "Yerel seçim öncesi tedirginlik çoğaltılıyor", yorumu yaygın. Ne var ki, baskı ve işkence orada ne yerel seçimlerden önce başlıyor ne de sonrasında bitiyor...*

Batman'lı **Recep Tirli**'in itirafları sonucu başlatıldığı öne sürülen operasyonlar sonucunda, başta Batman olmak üzere. Siir ve Diyarbakır'a bağlı pekçok ilçe ve köyde 1000'i aşkın insan gözaltına alındı. 20 Aralık 1988'de başlatılan ve ilden ile, köyden köye sıçrayarak yayılan operasyon, gözaltı ve işkence furyasının, yerel seçim öncesine rastlatılması "yerel seçim öncesinde korku ve tedirginlik yaratmaya yönelik bir büyük sindirme operasyonu" şeklinde yorumlara yol açıyor. Dışarıya karşı, "PKK'ya yönelik bir operasyon" görüntüsü verilmeye çalışılmasına karşın, gözaltına alınanlara daha çok SHP ve Petrol-İş gibi, İnsan Hakları Derneği gibi sendikal ve demokratik örgütlere yönelik sorular sorulması olayın özünü açığa çıkarıyor: "PKK"ydı, "terörist"ti, "itirafçı"ydı derken, Kürt halkının ulusal demokratik taleplerinin yolunu tıkamaya yönelik yeni ve büyük çapta bir senaryo daha sahneye konmuş bulunuyor.

Operasyon olur da, dayaksız, işkencesiz olur mu? Gözaltına alınan herkesin -ki aralarında 12-14 yaşlarında çocuklar da bulunuyor- işkenceden geçirildiği bildiriliyor. Uluslararası Af Örgütü'nün Türkiye hükümetine ve İçişleri Bakanlığı'na "acil başvuru" yapmasına neden olan işkenceler, günlük ve haftalık basında ayrıntılı ve fotoğraflı olarak sergilendiği için, **Adımlar**, "büyük gözaltı dalgası"nın bir başka ve daha az işlenmiş boyutunu ele alıp yansıtmayı tercih ediyor. Gözaltına alınmamış olanlar...

Olaylar onlar üzerinde ne gibi etkiler bırakıyor, nasıl yansıyor ve yorumlanıyor. Gönüllü muhabirimiz **Yaşar Karataş**'ın "Siirt Batman izlenimleri"ni okuduğunuzda göreceksiniz ki, operasyonlar yalnızca gözaltına alınanları değil, bütün yöre halkını sindirmeyi amaçlıyor. Anlaşılacaktır ki, "Doğu'da" içerde olmakla dışarda olmak arasında pek bir fark bulunmuyor. Yıllardır süren ve giderek yoğunlaşan bir gözaltının pençesinde yaşıyor "Doğu". Dağı taşı, kurdu kuşu, içerdeki ve dışardakiyle insanı ve hatta koyunu ve kuzusuyla birlikte...

Gazetemiz yayına girerken, yöreden gelen son haberler, gözaltına alınanların bir kısmının savcılık karşısına çıkarılmadan, bir kısmının da mahkemeye çıkarıldıktan sonra serbest bırakıldığı, buna karşılık önemli bir kesimin hâlâ gözaltında tutulduğu yolundaydı. Koparılan bunca gürültüye karşın, tutuklananların sayısının 13 olduğu göz önüne alınırsa, Siirt, Batman ve Diyarbakır'da yaşananların toplu bir sindirme operasyonundan başka bir şey olmadığı yorumu haklılık kazanıyor.

Siirt Batman izlenimleri

Dağ-taş gözaltında

■ **Yaşar Karataş**

Siirt soğuk. Son 20 yılın en soğuk kışını yaşıyor. Eski 20'lere varan gece ayazları, son 20 yılın en yoğun gözaltı dalgalarıyla birleşip Siirt'in soluğunu kesiyor. Son yirmi yılını (1969-1989) "Sıkıyönetim" ya da "Olağanüstü Hal" adı altında bir büyük gözaltının pençesinde geçiren Siirt halkı artık dayanamayıp göçüyor. Yüzbinlerce insan özellikle yaşanmaz hale gelen köylerden şehir merkezine, bir o kadarı da şehir merkezinden büyük kentlere... Göç, insanların açlığı bile göze alacak kadar bunaldığını anlatıyor.

Geride kalanlar da çok şey anlatıyor. Hava soğuk, aynı zamanda gergin. Yine de konuşuyor insanlar. Son yirmi yılın acılarını, baskıyı, işkenceyi, hayat pahalılığını, dayanılmaz boyutlara varan işsizliği birini birine bağlayarak, birinden birine sıçrayarak anlatıyorlar. Ve sonuçta gelip hep aynı yere dayanıyorlar: Demokrasi!. Kimbisi doğrudan "demokrasi diyebiliyor, kimisi ise, bu kavramı bilmese bile anlattıklarıyla onu tarif ediyor.

Koyunlar bile...

Pervari yöresi. den göçer Hacı Musa:

"Koyunlar bile dağda özgürce otlamayı unuttumu ne! Kıra salındığında toplu halde durmalarına bir anlam veremem", diyor.

Hacı Musa, baskılar nedeniyle dağda barınamayıp, gelip şehir merkezine yerleşmiş. Koyunlarını dört duvar arasında arpa ile beslemekten başka çare bulamadığını anlatıyor.

"Yandık" diyor göçer Musa. "Besicilik ölecek. Yem çok pahalı. Arpa ile olacak iş mi bu?"

Siir'de insanlardan önce belki de hayvanların özgürce dolaşmaya gereksinimi var! Çünkü, hayvancılık binlerce insanın geçim kayanğı. Onlar özgürce gezip, otlayıp, beslenecekler ki, insanlar da onlar sayesinde beslenebilsin. Oysa dağ, tepe gözaltında. Yazın, yalnızca gündüzleri, belirli yaylalarda binbir zorlukla hayvan otlatılabiliyor. Kışın ise son derece pahalıya gelen yemle dört duvar arasında... Hacı Musa, yaylaların eski haline gelip, koyunlarının özgürce dolaşıp otlayabileceği günleri bekliyor can havliyle. Yazın bazı yerlerde gece sokağa çıkma yasaklarının hayvanları ve hayvancılığı perişan ettiğini belirtiyor. "Çözüm", diyor, Hacı Musa, "önce koyunlar yaylalara göç edebilmeli, rahatça dolaşabilmeli. Bu arada Ziraat Bankası da yem kredilerinin vadesini uzatmalı. Ve devlet bizi dost görmeli. Gece dağda rahatça kalabilmeliyiz.

İşsizlik tamam. Ya korku?

Gençten biri Hacı Musa'yı onaylıyor. Murat 27 yaşında. Askerliğini yapmış. Lise mezunu. YSE'de mevsimlik işçi. İki yıldır çalışamamış. Babası ve kayınbabasının yardımlarıyla yaşıyor.

"Karım, ben ve üç çocuk. Bir değil, bin değil, on bin genç işsiz. Sonumuz ne olacak?" diye soruyor.

Ülke sorunlarına son derece duyarlı. Cumhuriyet gazetesinden, "Genel Kurmay Türkiye'de artan işsizlikten kaygı duyuyor", haberini ilgiyle okuyor. Olağanüstü Hal Bölge Valisi, "Bölgede ekonomik yatırımların büyük sorun olduğunu" söylemiş. Murat bu görüşe katılmıyor.

"Şu karşıda yapılan cezaevi, şu anki maliyetlerle 6 milyar. Eğer devlet 1989'da 5 trilyonluk yatırımı cezaevi, helikopter, karakol binasına harcayacağına işe, ekmeğe harcasa, örneğin, birazını Musa dayıya verse Çin'e bile koyun satar halkımız", diyor.

Murat'a göre çözüm çok net: Demokrasi. Demokrasi, iş ve ekmek demek. Merkezde 2000e yakın polis, binlerce işsiz var.

Hep maç olsun istiyorum. Çünkü...

Cin Ali "futbol" diyor. "YSE Spor", Heyecanla anlatıyor.

"Hep maç olsun istiyorum. Çünkü bağırıp, haykırabildiğim tek yer orası!" "Ekmek"i haykırıyorum. "İş"i, "Baskılara Hayır"ı. "Yaşasın Köy Hizmetleri Spor?"

"Bak arkadaş!" diyor. "İşkence dediğin sadece cop, falaka, üç volt cereyan değil. Ben evliyim. Yeni evlendim. Siirt Belediyesi'ne mevsimlik işçi girerken mevlüt okuttum. Altı aydır tek kuruş maaş alamadık. Yedi yüze yakın personel ne yer, ne içeriz? Biz bile bilmeyiz. Ekmek, maaş... İnsanım ben. İnsanız biz! Sahada 'Yaşasın YSE Spor'... Ya belediyeden atılırsam... Bu mevsimlik işe milyonluk rüşvet veriliyor... Sahi insan mıyım, erkek miyim ben? Akşam nasıl bakarım ailemin yüzüne? Kişiliğim, onurum nerede?"

Aynı görüşü Siirt'te tek atkif sendikacılık yapan Belediye-İş Sendikası Başkanı Yahya da paylaşıyor... "Ailemiz bizim, biz Sendika Başkanı'nın, o da Belediye Başkanı ANAP'lı Mahmut Bey'in yüzüne bakar dururuz..!"



▶ *Yaşlı, genç, çoluk-çocuk, "olaylar böyle sürerse, İzmir'e, Adana'ya, İstanbul'a göç edeceğiz", diyorlar.*

Şehir cennet! Nasıl cennetse!

Kerim, Eruh'a bağlı bir köyden gelmiş. Yaşamından son derece memnun. Hayretler içinde dinliyorum.

"El arabacısıyız. Yedi kişiyiz. Kışın ıspanak, soğan, yazın hayvan tavlalarına su taşırım", diyor. Şehir merkezinden iki kilometre uzaktaki Afet Evleri'ne yayan gidiyor, yine de memnun. "Çünkü", diyor, "köydeki gibi jandarma yok, köy korucusu yok, ağalık ölmüş. Akşama kadar dolaş. Ne 'parola', ne 'dur' ne 'kim o', şehir cennet!"

Allah korkusu olsa!

Son yirmi yılın baskıcı yöntemleri, geniş bir toplumsal muhalefeti de beraberinde getirmiş. Yörede herkes, koşullardan kaygı duyuyor. Örneğin, şeyhler bile. Yörede etkin şeyhlerden birini ziyaret ettiğimizde, "halkın içinde yaşadığı koşulların çok kötü olduğunu, bundan kendisinin ve çevresinin de etkilendiğini", söyledi.

"Ahlak çöktü. Aile birliği zorlanıyor. Fuhuş aldı yürüdü. Birlikte elele verip, ne yapmak gerekiyorsa onu yapalım. Refah Partisi iktidara gelirse bu sorunlara çözüm bulabilir ama, fakir fukara bu partinin gücünün sınırlı olduğuna inanıyor" Behice Boran'dan "rahmetli" diye söz edip, kendisini Siirt'e geldiğinde dinlediğini, ekonomi hakkında söylediklerini hâlâ hatırladığını, gülümseyerek anlatıyor. "Gayri insani uygulamalar, baskı, işkence ve zulmün allah katında günah olduğunu, herkesin düşüncesini özgürce belirtebileceğini ancak konuşup tartışarak doğruyu bulabileceğimizi", söyleyip ekliyor: "Allah sonumuzu hayır etsin!"

"Çözüm ne şeyhim?"

"Kolay; allah korkusu."

Şeyhe göre insani çözüm, "inanç özgürlüğü ve allah korkusu. Allah korkusu olsa, yolsuzluklara, batıkları kurtarmaya harcanan milyarlar ile yöre halkının evi barkı yapılıp, hayvancılık geliştirilebilir. Siirt'in

kaderi değiştirilebilir. Yazık halkımıza..!"

Gece saat 10'dan sonra şehir ölü.

Şeyh'in müritlerinden biri, baskıların yoğunlaşması ile sorunların açıklanma ve tartışma olanağının kalmadığını, bundan tedirgin olduğunu belirtiyor. "Askerliğini yapmış oğlum Çayevi'nde 60 bin lira aylıkla çalışıyor. 6-7 aydır maaş alamayan belediye işçileriyle dolup taşan kahveleri anlatıyor. Bu insanlar baskı ile daha ne kadar zaman susturulabilir? Gelin tartışalım, dostça, kardeşçe... Gelin derdimize çare arayalım birlikte", diyor.

"Çözüm?"

Mürit yanıt veriyor: "Önce konuşalım. Çözüm oradan çıkacak." Konuşulacakları ise şöyle sıralıyor: "Belediyedeki yolsuzluklar, ihale yolsuzlukları, rüşvet, adam kayırma, pahalılık, işsizlik, hastahaneler... Konuşulacak konu çok ama, dağda iki adam yakalanır, Siirt'in huzuru bütün kış gider. Korkudan kimse ağzını açamaz olur. Gece saat ondan sonra şehir ölü... Sokaklarda acayip kılıklı adamlar. Ne olup ne bitiyor bir öğrenebilsek...!"

Çekip gitsek, göç çözüm mü?

Batman halkı olaylara daha politik yaklaşıyor. Aydın çevreler, "potansiyel suçlu" kavramını geliştiriyor. Haklılık payı yüksek. Bölge halkının tümüne yönelik gelişmeler var. Askersel yatırımlar ön planda. Baskılar, cezaevi ve karakol inşaatlarıyla birlikte tüm hızıyla sürüyor. Otoriter rejim kurumlaşıyor. "Yerel seçim öncesi tedirginlik çoğaltılıyor", yorumu yaygın. Ancak baskılar daha uzun erimli bir stratejinin parçası gibi görünüyor. Yoksa, yoksa tüm bunlar, insanların bölgelerinden "gönüllü" ayrılmasını sağlamak için mi yapılıyor...

Batman kahvelerinde böylesi sorular ve yorumlar tartışılıyor. Sokaklar ise soğuk ve bomboş. Halk tedirgin, fakat düşünüyor, düşünüyor...

"Kalsam, baskılar dayanılır gibi değil. Çekip gitsem, göç çözüm mü?"

Son olarak bine yakın insanın gözaltına alındığı Siirt ve Batman'da dumanı tüten yaşam öyküleri... Bunlar, gözaltına alınmamış olanların öyküleridir. Alınanların öyküleri ise günlük basından 'malumunuz'. Görüldüğü gibi Siirt, Batman gibi yörelerde, içerde olmakla, dışarda olmak arasında fazla bir fark yok. Çünkü buralar toptan gözaltında... Dağı taşı, hattâ koyunu ve kuzusuyla birlikte bir büyük gözaltı yıllardır yaşanıyor. Ve Kürt halkı dağı taşı, koyunu ve kuzusuyla birlikte demokrasi ve özgürlüğe ekmek, su, hava kadar muhtaçtır...□

Gözaltına alınanlar anlatıyor:

M.EMİR ERGİN (SHP ve İnsan Hakları Derneği Üyesi)

İki çocuğu güvenlik kuvvetlerince daha önce öldürülmüş olan M. Emir Ergin, "terörist babasıdır" denilerek vahşice işkence görmüştü. Son gözaltı olayını *ADIMLAR*'a şöyle anlattı:

"26.12.1988 günü saat 23.30'da gözaltına alındım. Kapıdan çıkar çıkmaz gözlerim bağlandı. İkinci gün sorguya alındığımda 'niçin SHP üyesi olduğumu" sordular. Tabii sorarken de nazik davranmadılar. Bunlar bana 'siz, parti değil gizli örgüt olmuşsunuz' diyorlardı.

Ergin, gördüğü işkenceler konusunda şunları anlattı:

"Gidip gelip 'terörist babası' deyip dövüyorlardı. Çırılçıplaksın, yapılan işkenceden dolayı kendinden iğreniyorsun. Kendini hayvan gibi hissediyorsun. Serbest bırakılana kadar elektrikte dahil işkencenin her türlüsünü gördüm.



▶ *Bir divan, bir kilim. Gerisi dayak, işkence...*

MAHMUT SÜRÜCÜ

Gözaltına alınanlardan Mahmut Sürücü, savcılık tarafından serbest bırakıldıktan sonra, evine giderken, yolda rastladıklarına evinin nerede olduğunu ve çocuklarının öldürülüp öldürülmediğini sorar. Batman'ın yerlisi ve esnafı olan Sürücü'nün, avucunun içi gibi bildiği Batman'da evinin yolunu şaşırması ve yıllardır tanıdığı insanları tanımaması gözaltında kaldığı süre içinde yaşadıklarına bağlanıyor.

Sürücü gözaltına alınışından sonra yaşadıklarını şöyle anlatıyor:

"28 Aralık 1988 günü saat 4.30'da evimden alındım. Gözlerim arabaya bindirilmeden bağlandı. Arabayla birkaç tur attıktan sonra Eruh'a götürüleceğimizi söylediler. Ve o an arabada benden başka insanların da gözaltına alındığını anladım. Götürüldüğümüz yerde çırılçıplak soyunduruldum. Üzerine soğuk su dökülerek öylece bir saat bekletildim. Muhtelif zamanlarda yine çıplak olarak yapılan sorgulamada hayaları sıkmak ve ayaklarıma falaka ile gelişi güzel vurmak gibi uygulamaların yanı sıra, beni en çok etkileyen nasıl yapıyorlarsa yan tarafta eşim ve çocuğuma eşime ve çocuğuma tecavüz ediyorlar izlenimi vermeleri beni çıldırtacak gibi oldu. İçerden sesler, bağrışmalar geliyor ve bu sesler çocuklarımın sesine benziyordu ya da beni buna şartlandırmışlardı. O ara ben kendimden geçmişim. Bu olay aklımdan çıkmıyor."□

Petrol-İş Başkanı Münir Ceylan:

DEMOKRATİK MEKANİZMA YOK

Büyük gözaltı dalgası Batman'dan başladı. Bilindiği gibi Batman aynı zamanda bir sanayi bölgesi. Dolayısıyla, gözaltılardan yöredeki işçiler ve öncelikle Petrol-İş Sendikası üye ve yöneticileri paylarını aldılar. Aralarında Petrol-İş Batman Şube Başkanı **Ahmet Teymurtaş**'ın da bulunduğu 15 işçi için, Petrol-İş Genel Başkanı **Münir Ceylan**'dan bilgi aldık.

Adımlar: Batman'da sendikanızın üye ve yöneticilerine yönelik baskılar hakkında bilgi verir misiniz?

Münir Ceylan: O bölgeyle ilgili gelişmeler demokratik haklar ve insan hakları açısından içaçıcı değil. 1980'den sonra artan baskıcı yöntemler her geçen gün gelişti. Son bir ay içinde ise bir takım ihbarlar ve itiraflar sonucunda bölgede gerçekleştirilen operasyonlarda 1000'i aşkın kişi gözaltına alındı. Batman'da aralarındaa Şube Başkanımızın da olduğu 15 arkadaşımız gözaltına alınanlar arasındaydı. Onlara sahip çıkmak için Batman'a gittik. Gözaltı süreleri 15 günü aşmış, sağlıkları kuşku verici boyutlar almıştı. Yetkili makamlarca "bölgedeki genel gelişmenin bir parçası olarak gözaltına alındıkları" açıklandı. Biz bir an önce mahkemeye çıkarılmaları için direttik. Mahkeme, Şube Başkanı da dahil 10 arkadaşımızı serbest bırakırken, 5'ini tutukladı. 1980'den bu yana ekonomik, demokratik hakların korunmasına yönelik mekanizma ciddi aksaklıklar içinde. Ancak bu bölgede böylesi bir mekanizmanın hiç olmadığını görüyoruz. Şubemiz adeta varlığını sürdürme çabası veriyor.□

Güneydoğu'nun bir başka gerçeği:

KORUCULAR GÖREVDE (!)

■ **Ahmet Özdal**

12 Eylül döneminin Türkiye'ye kazandırdığı "köy kuruculuğu", Güneydoğu Anadolu'da, devletin verdiği "reddedilemez" meslek olurken, bölge halkı bu zorunlu meslek dolayısıyla "devlet yanlısı" ve "devlete karşı" biçiminde ikiye ayrılıyordu.

İlk ortaya atıldığında "teröre karşı etkin bir mücadele aracı" olacağı iddia edilen koruculuk sistemine yöneltilen; "korucular kendilerini devlet gibi görüp devletin olanaklarını aşiret kavgalarında, kan davalarında, arazi anlaşmazlıklarının çözümünde kullanırlar, bunun önüne geçilemez" biçimindeki uyarılar dikkate alınmıyor ancak bu haklı uyarılar çok geçmeden gerçeklik kazanıyordu.



▶ *Korucular kan davalarına karışıyorlar, ödül için cinayet işliyorlar ve bunlar için silahlandırılıyor, destekleniyorlar. 2000'e Doğru muhabiri Cevat Korkmaz korucularla.*

Birkaç örnek

Korucuların devletten aldıkları silahı nasıl kullandıklarına ilişkin birkaç örnek şöyle:

"Çolak" olduğu için silah kullanamayacağı gerekçesiyle askere alınmayan Kenan Özçakmak, 26 Mart 1988 günü Adıyaman'ın Çamlıca köyünde korucuların kurduğu pusuya düşürülerek öldürüldü. Ertesi gün Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin yaptığı açıklamada, Kenan Özçakmak'ın güvenlik kuvvetleriyle çıkan çatışmada öldüğü bildirilirken, korucular Haseri Aslan, Mahmut Kaya, Hasan Polat ve Nevzat Çelik, Özçakmak'ı kendilerinin öldürdüğünü açıkladılar. Böylece Kenan Özçakmak'ı kimin öldürdüğü tartışması başladı. Tartışmayı korucular kazandı ve Adıyaman il jandarma alay komutanlığı "terörist öldürdükleri" için korucuları ödüllendirdi. 4 korucu toplam 1.6 milyon lira "ödül" aldı. Baba Kamber Özçakmak oğlunun "çolak" olduğunu bu nedenle çatışmaya giremeyeceğini, korucuların "ödül" için oğlunu öldürdüğünü söyledi, ama dinleyen olmadı.

Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Toptepe köyünde, Abdülkerim Akyol ile 13 yaşındaki oğlu Şükrü Akyol, tarlada çalışırken köyün korucuları Mehmet Emin Akan, Hasan Karasakal, Emin Acar, Mehmet Konak, Hasan Oral, Mehmet Erik, Süleyman Ayaz, Cemal Bozdemir, İzzet Aktaş, Şükrü Akyoz, Mehmet Emin Akyıldız, Halil Akkurt ve Hadi Özer tarafından kurşun yağmuruna tutuldular. Karısının ve bazı yakınlarının gözleri önünde taranan Abdülkerim Akyol olay yerinde ağır, yaralanan 13 yaşındaki oğlu Şükrü Akyol da hastahanede öldü. Korucular hakkında dava açıldı. Koruculardan Mehmet Emin Akan "husumet" göstererek adam öldürmekten tutuklandı.

Şanlıurfa'nın Siverek ilçesine bağlı Konurtepe köyü Tahtok mezrasında korucu cinayeti "haberli" geldi. Tahtok mezrasında yaşayan Musa Ercan, 12 Eylül 1988'de Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, Asayiş Bölge Jandarma Kolordu Komutanlığı ve İçişleri Bakanlığı'na başvurarak "korucular bizi öldürecek" dedi ve önlem alınmasını istedi. 17 Ekim 1988 günü Bilal Gül adlı korucu mezraya gelerek Musa Ercan'ın yakın arkadaşı ve aile dostu Emin Akyıldız'ı öldürdü. Bilal Gül'ün, Diyarbakır'ın Çermik ilçesi Rutan Karakoluna, "Komşu mezrada terörist var, ben gidiyorum, peşimden gelin" ihbarı yaptığı, jandarmalar gelir gelmez ateş açtığı ve öldürme olayının jandarma komutanının gözü önünde gerçekleştiği ortaya çıktı. Korucu Bilal Gül "taammüden adam öldürmek" suçundan tutuklandı. Siverek Cumhuriyet Savcısı cinayetin "arazi anlaşmazlığı" nedeniyle olduğunu saptadı.

Kişisel husumetlerin çözümü, arazi anlaşmazlığı, aşiret kavgaları ve kan davalarında "hatırı sayılır" bir yer almakta gecikmeyen koruculuk sistemi, gelecekte adından daha sık sözettirmeye aday görünüyor.

İşkence...İşkence...İşkence...İşkence...İşkence...İşkence...

SÖZLEŞMELER İMZALANIYOR, İŞKENCELER SÜRÜYOR

Uluslararası Af Örgütünce hazırlanan ve Kasım ayında yayınlanan raporda, geçtiğimiz yıl işkenceye karşı sözleşme imzalayan Türkiye'nin "sözleşmelerin öngördüğü yükümlülükleri yerine getirmediği, insan haklarının hiçe sayılmasını önlemek yönünde en temel pratik önlemleri dahi almadığı" belirtildi.

"Önemli olan imzalamak değil, uygulamaktır."

"Türkiye Hükümeti, Şubat 88'de 'İşkencenin önlenmesine dair Avrupa Sözleşmesi'ni, Ağustos 88'de 'İşkenceye Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ni imzalamıştır. Bu olumlu adımlara karşın, resmi makamlar sözleşmeler tarafından öngörülen noktaları uygulamaya koymamışlardır."

Yukardaki satırlar, Uluslararası Af Örgütü'nce hazırlanan ve Kasım 88'de yayınlanan **"Türkiye: İnsan Haklarının şiddetle ve sistemli olarak ihlali"** başlıklı raporundan alınmıştır. Raporda da belirtildiği gibi, geçtiğimiz yıl iki uluslararası sözleşmeye imza atmakla övünen ANAP Hükümeti, sözleşmelerin öngördüğü yükümlülükleri yerine getirme doğrultusunda henüz hiçbir ciddi adım atmamıştır.

Asıl olarak Hükümetçe atılması gereken bir ilk adım ise, İnsan Hakları Derneği İstanbul şubesince atıldı. Her iki sözleşmeyi de inceleyen İHD İstanbul Şubesi **"uluslararası sözleşmeleri izleme komisyonu"** 10 Ağustos 88 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren, 'İşkenceye Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin benzer metinlere göre önemli bir farklılık içerdiğini saptadı. Söz konusu farkı, ilgili komisyon üyesi avukat Ergin Cinmen şöyle açıklıyor:

"Bugüne kadar imzalanan metinler işkenceyi bir 'insanlık suçu' olarak en sert biçimde kınanıp lanetlenmesine karşın, taraf olan ülkelerden kınamanın ve denetim yükümlülüğü getirmenin ötesine geçememiştir. 'Birleşmiş Milletler Sözleşmesi' ise, imzalayan ülkelerin **'işkenceye karşı etkili yasal idari adli ve diğer tedbirleri de almasını'** isteyerek çok ileri bir adım atıyor. Hükümet'in bunun ne denli farkında olduğunu bilmiyoruz. Ancak imza attığına göre verdiği sözü yerine getirmesi gerekir. Önemli olan sözleşme imzalamak değil, uygulanmasını sağlamaktır."

Evet, sözleşmeler imzalanıyor, buna karşılık işkenceler tüm hızıyla sürüyor... Ergin Cinmen belirttiği gibi, "önemli olan uygulamak! Sözleşme iç hukukumuza yansıtılıp tam anlamıyla uygulandığında işkencenin kökü belki kazınmış olmayacaktır. Ancak ciddi bir biçimde azalacağı kesindir. Çünkü ülkemizde işkence ve işkenceciler büyük ölçüde iç hukukumuzdaki yasal boşluklardan cesaret alıp pervasızlaşmaktadır..."

"Sözleşmeyi iç hukukumuza yansıtmak" gerekiyor. Yasal açıdan neler yapılması gerektiğini ise, İHD'nin bu konuda oluşturduğu komisyon madde madde sıralıyor. Söz konusu çalışmayı "Hukukçu görüşü" başlığı altında yan sütunlarda yayınlıyor ve ilgililerin dikkatine sunuyoruz.☐



Ergin Cinmen: Türkiye'nin İşkenceye Karşı Mücadele Sözleşmesi'nin getirdiği yükümlülüklere uyması gerektiğini belirtiyor.

Sözleşmenin gerektirdiği yasal ve idari önlemler

ERGİN CİNMEN (Avukat-İHD "İşkenceye Karşı Uluslararası Sözleşmeleri İzleme Komisyonu" üyesi)

Görüşüne başvurduğumuz İHD İstanbul Şubesi "İşkenceye Karşı Uluslararası Sözleşmeleri İzleme Komisyonu" üyesi, avukat Ergin Cinmen "İşkenceye Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi"nin öngördüğü yasal ve idari önlemlerin neler olabileceğini şöyle sıraladı:

"**Birinci olarak;** TCK'nın 243. maddesi, sözleşmenin birinci maddesi doğrultusunda değiştirilmeli ve caydırıcı olabilmesi açısından cezası ağırlaştırılmalıdır. Çünkü bu madde işkenceyi yalnızca "Cürmü söyletmek hükümet memurlarınca yapılan maddi cebir veya haysiyet kırıcı zalimane, gayri insani fiil" olarak tanımlayıp "beş seneye kadar ağır hapis cezası" öngörüyor. Oysa sözleşmenin 1. maddesi işkence fiilini yalnızca "cürüm söyletmeye" hasretmediği gibi, "ayrım gözeten" herhangi bir fiili de işkence tanımına dahil etmektedir. Türkiye'de son 8 yılda, insanların ayrım nedeniyle gözetimevleri ve hatta cezaevlerinde işkence gördükleri biliniyor. Örneğin doğum yeri Diyarbakır, Tunceli, Mardin, Siirt, Hakkari vb. olduğu için insanlar eziyet gördüler ve kendilerini yakacak denli acı çektiler. Bu ayrım gözeten uygulamalar, 243. maddenin kapsamı içinde olmadığı için sorumluları 243. maddeden yargılanamadılar.

"**İkinci olarak;** CMUK'nın (Ceza Muhakeme Usulü Kanunu) 254. maddesi ve Askeri Yargılama Usulü Kanunu'nun 163. maddesi, sözleşmesinin 15. maddesi doğrultusunda değiştirilmelidir. Çünkü bu maddelere göre yargıç, dosyada bulunan her kanıtı, hükmüne dayanak yapabilmekte, zabıtanın hukuk dışı yollardan, örneğin işkence yoluyla elde ettiği ifadeleri bile kanıt olarak kullanabilmektedir. Oysa sözleşmenin 15. maddesi, işkenceyle alındığı tespit olunan ifadelerin delil olarak kullanılmasını yasaklıyor. Yani, gerçeği ifade etse bile işkenceyle alınmış ifadelerin kanıt teşkil edebilmesi önlenmelidir.

"**Üçüncü olarak;** gerek sivil ve gerekse askeri usul yasalarında bulunan "yargılamanın yenilenmesi" ile ilgili hükümler yine sözleşmenin 15. maddesi doğrultusunda değiştirilmelidir. Bilindiği gibi içtihat (Yargıtay kararı) değişikliği yargılanmanın yenilenmesi için neden değildir. Ama şu anda TBMM'nde 227 kişinin kesinleşmiş idam cezaları onay beklemektedir. Bu davaların çoğu, sözleşmenin 15. maddesine aykırı olarak işkenceyle alınmış polis ifadelerine dayandırılmıştır. İdam cezası ayıbından bir nebze olsun kurtulmak için bu davaların yeniden görülmesi gerekmektedir.

"**Dördüncü olarak;** 1982 Anayasası'nın 19/6, CMUK'nun 107. ve Polis Vazife ve Selahiyetleri Yasası'nın 13. maddelerinin değiştirilmesi gerekmektedir. Çünkü bu maddeler gözaltına alınan zanlının ailesine haber vermeyi polisin takdirine bırakmıştır. Toplu suçlarda özellik arzeden bu konu, işkence açısından son derece önemlidir. Bilindiği gibi 15 gün olan gözaltı süresi toplu suçlarda uzatılabilmekte ve durum hem işkencecilere cesaret vermekte hem de işkence izlerinin silinmesi için kullanılabilmektedir. Nitekim sıkıyönetim düzeninde 90 güne çıkan gözaltı süresi nedeniyle kimi insanlar bir mevsim boyunca ortadan kaybolabilmişlerdir. İşkenceyi önlemek için sözkonusu maddeler değiştirilmeli, polise gözaltına aldığı kişinin ailesine derhal haber verme yükümlülüğü getirilmelidir.

"**Beşinci olarak;** sorgunun avukatsız yapılması yasaklanmalı ve bu nedenle CMUK 136. maddesine eklemeler yapılmaldır. Eklemeler diyoruz, çünkü, sözkonusu maddede aslında, hazırlık soruşturmasında avukatın yeri olduğu belirtilmiş olmasına karşın, bu hüküm hiçbir soruşturmada uygulanmamıştır. Sanıklar, hukuksuz bir ortamda günlerce savunmasız olarak tutulabilmiş ve durum işkence olgusu için özendirici olmuştur.

Bu konuda, yasal değişiklik yapılana kadar ilgili mercilere gönderilecek bir bakanlık genelgesi ile 136. madde hatırlatılıp, gözaltında bulunan zanlının avukatıyla görüşebilmesi sağlanmalıdır.

"**Altıncı olarak;** yine bir genelgeyle, emniyet müdürlükleri ve savcılıklara, CMUK 135. maddesine göre, sanıkların SUSMA HAKLARININ olduğu hatırlatılmalıdır. Çünkü, çoğu emniyet ifadelerinde görmekteyiz ki, insanlar emniyet müdürlüklerinde SUSMA HAKKI ile YAŞAMA HAKKI arasında tercih yapmak zorunda bırakılmaktadırlar. Susma haklarını kullanmak isteyenler ya ölmekte, ya da sakat bırakılmaktadırlar. Bu nedenle, polise, sorgu yapmadan önce zanlıya "susma hakkını kullanıp kullanmayacağının" sorulması mükellefiyeti yüklenmelidir.

"**Yedinci olarak;** Yine genelgeler aracılığıyla, CMUK ek:1. madde ve 3005 sayılı yasaya işlerlik kazandırılmalıdır. Çünkü, sözkonusu madde, politik içerikli suçlarda, doğrudan 3005 sayılı yasanın uygulanmasını emretmekte ve bu yasa polisin SORGU yapmasını yasaklamaktadır. Polis soruşturma yapacak ama, sorgu yapamayacaktır. Sorgulama doğrudan hakim ve savcılıklara ait bir yükümlülüktür. Oysa uygulamada bu yasa yok sayılmakta, sorgulama polis tarafından icra edilmekte, savcılık ve hakimlik olaya herşey bittikten sonra el koyabilmektedir. Genelgelerle ilgili mercilere bu yasanın hatırlatılması, özellikle politik içerikli suçlarda polisin işkence yapmasını büyük ölçüde engelleyebilecektir.

"**Sekizinci olarak;** Görev esnasında adam öldüren emniyet görevlisine cesaret veren hükümlerin yasalarımızdan ayıklanması gerekmektedir. Örneğin; bu hükümlerden biri, adam öldüren görevlinin işten el çektirilmesini önlediği gibi, duruşmadan vareste tutulmasını da hüküm altına almaktadır. Yine bir başka madde (1402/4), böyle bir suç işleyen emniyet görevlisinin tutuklanmasını önlemektedir. Bunlar işkenceciyi cesaretlendiren hükümlerdir.

"**Dokuzuncu olarak;** 1042 sayılı Sıkıyönetim Yasasının Ek:7. maddesine göre, tutuklanan sanığın aynı suç nedeniyle de olsa yeniden gözaltına alınma olanağı vardır. Bu hüküm Polis Vazife ve Selahiyetleri Yasası'na da eklenmiş, ancak SHP'nin Anayasa Mahkemesine açtığı bir dava sonucunda Anayasa'ya aykırı görülüp iptal edilmiştir. 1402 sayılı yasanın Ek:7. maddesinin ise aynı yolla kaldırılması olanağı yoktur. Çünkü Anayasanın geçici 15. maddesi bunu engelliyor. Bu anayasaya aykırı uygulamanın, gelecekteki sıkıyönetim düzeninde kullanılmasını önlemek için meclis tasarrufuyla kaldırılması gerekmektedir.

"**Onuncu olarak;** doğrudan Adalet Bakanlığı'na bağlı bir Adli Zabıtanın gün geçmeden kurulması gerekmektedir. Bu, sözleşmenin tam anlamıyla uygulanabilmesi için önemlidir.

Onbirinci olarak; sözleşmenin 14. maddesi doğrultusunda işkence mağdurlarının tedavi ve rehabilitasyonlarının sağlanması için, özerk statüye havi bir tıp merkezinin kurulması gerekmektedir.

Onikinci olarak; TBMM bünyesinde yalnızca gözetimevlerini teftiş edecek etkin bir komisyon kurulmalıdır. Bu komisyonun konuya ilişkin raporlarını belli aralıklarla kamuoyuna duyurması sözleşmenin amacına uygun olacaktır."

"Şunu belirtmek isterim ki sözkonusu sözleşme, öneriler doğrultusunda iç hukukumuza yansıtıldığı ve idari önlemlerle desteklenip denetlendiğinde, işkence uygulamalarını ciddi bir biçimde azaltabilecek niteliktedir."☐







Eğit-Der Genel Başkanı Ali Bozkurt:

GREVLİ TOPLU SÖZLEŞMELİ SENDİKA HAKKI

EĞİT-DER'e sıradan bir dernek gibi bakmak yanıltıcıdır; o, bir asra yakın demokrasi mücadelesinde pişmiş, çelikleşmiş, belli bir deneyim kazanmış demokratik öğretmen mücadelesinin bir simgesidir.



Adımlar: EĞİT-DER nedir ve niçin kurulmuştur?

Bozkurt; Örgüt bir zorunluluktur. Üretim içinde doğmuştur. üretim var oldukça hep örgüt olacaktır. Kazanan ise hep örgütlü olandır.

İşte EĞİT-DER, böyle bir bağlamda gündeme gelmiştir. 12 Eylül'le birlikte öğretmenlerin örgütü kapatılmış, yöneticileri hapse atılmış, ülke dışına çıkmak zorunda bırakılmışlar; gerici, şoven, ırkçı, militarist, kitleleri uyuşturan ve depolitize eden beyin yıkayıcı bir eğitimi gündeme getirmişlerdir. Ayrıca demokrat öğretmenleri sürmüşler, işkencelerden geçirmişler, geri kalanlarının da başına okullarda gerici, bilgisiz, yeteneksiz yöneticileri "demoklesin kılıcı" gibi asmışlardır.

Öğretmenlerin bir daha bellerini doğrultup ekonomik, demokratik haklarını savunabilmelerini engellemek için de örgüt kurmalarını, kurulu örgütlere üye olmalarını yasaklamışlardır.

"abece" dergisi bu kabuğu çatlatmak, çalışan öğretmenlerin önlerindeki örgütlenme engellerini açmak, ülkemiz genelinde verilmekte olan demokrasi savaşımına bir katkıda bulunmak için çıkarılmaya başlanmıştır. EĞİT-DER, abece'nin açmaya çalıştığı bu iz üzerinde, öğretmenlikten uzaklaştırılmış, emekli olmuş öğretmenler tarafından kurulmuştur. Örgüt alanında EĞİT-DER'in kuruluşu başarılı ve gerekli bir girişim olmuştur. Ancak EĞİT-DER bir amaç değil, bir araçtır. Çünkü dernek, demokratik mücadelede artık etkili bir sosyal mücadele aracı değildir. Elbette EĞİT-DER, bir taraftan meşruluğunu gerçekleştirirken, diğer yandan da sendikal mücadelenin ortamının yaratılması, çalışan öğretmenlerin bu alana çekilmesi ve bunun hukuksal mevzuatının hazırlanması içinde çaba göstermiştir, göstermektedir de. Bu açıdan EĞİT-DER'e sıradan bir dernek gibi bakmak yanıltıcıdır; O bir asra yakın demokrasi mücadelesinde pişmiş, çelikleşmiş, belli bir deneyim kazanmış demokratik öğretmen mücadelesinin bir simgesidir.

Adımlar: EĞİT-DER'i kurmakta güçlükler oldu mu?

Bozkurt: EĞİT-DER zor günlerden, oluşumlardan geçerek günümüze ulaştı. Yalnızca Tüzüğün onaylanması 8 ay sürdü. Meşruluğunu kazanması 1 olay olmadı. Egemen güçler ekonomik, politik baskılarla bu yeni filizlenen gelişmeyi boğmak istediler. Bu engelleri aşmak, demokrat öğretmenlerin destek ve yardımlarıyla mümkün olmuştur. En büyük başarısı da 4 Şubat Olağan Kongresini hazırlamış olmasıdır. Biz demokratik bir yığın örgütü olan, öğretmenlerin grevli toplusözleşmeli sendika hakkını alma savaşımında tarihi bir misyonu yükümlenen EĞİT-DER'in, öğretmenlerin demokratik talepleri bazında demokratik bir uzlaşmaya ulaşacağına, öğretmenlerin birlik ve bütünlüğünü öreceğine, bu kongreden daha güçlü olarak çıkacağına içtenlikle inanıyoruz.

Adımlar: 4 Şubat Kurultayından ne bekliyorsunuz?

Bozkurt: Bu Şubat kongresinde, şu gerçeklerin altının çizileceğini ve bunların hayata geçirilmesi için gerekli birlikteliğin sağlanacağına içtenlikle inanıyoruz. Bunları şu anabaşlıklarla sıralayabiliriz:

— Bu Kurultayla öğretmenler, kamuoyu ve partiler EĞİT-DER'i daha iyi tanıyacaklardır.

— Örgütlenmenin önündeki engellerin yer yer kırıldığını, çalışan öğretmenlerin istedikleri anda EĞİT-DER'e üye olabileceklerini bunun için bakanlığın bir tamiminin olduğunu öğreneceklerdir.

— Öğretmenlerin bugün içinde bulundukları ekonomik çöküntünün giderilmesi için EĞİT-DER'e girmenin gerekliliğini;

— Öğretmenler üzerindeki antidemokratik, hukuk dışı uygulamalara direnebilmelerinin örgütsüz yapılamayacağını;

— Çağdaş, bilimsel, ülke ve genel insanlık yararına dönük bir eğitim politikasının yaşama geçmesi, ülkemizin yarınları ve zenginlik kaynağı olan çocuklarımızın, gençlerimizin ülke ve toplum sorunlarına duyarlı, çözümüne katılmaya yetenekli, yurtsever, barışsever, bilime ve özgür düşünceye açık, hoşgörülü, çağdaş insanlar yetiştirmek için ilk hedef grevli toplusözleşmeli sendika hakkı ile olabileceğini;

— 12 Eylül'den bu yana süregelen kültürsüzleştirme politikasının durdurulması, çağdaş, bilimsel, halka dönük demokratik bir eğitim ve demokratik bir kültür politikasının yaşama geçmesi için önlemlerin alınmasınında örgütsüz olamıyacağını;

— Öğretmenin çağdaş kültürel normda, iş güvenliği ve huzur içinde mesleğini özgürce uygulayabilmesi, bir bütün olarak toplumun demokrasi ortamında serpilip gelişmesi için gerekli çıkış yollarının saptanması;

— Bu günden geçerli olmak üzere; eğitimdeki bunalımın çözümü için EĞİT-DER'e, Milli Eğitim Bakanlığına, öğretmenlere, velilere ve toplumun dinamik, ilgili, aydın kesimlerine ve siyasal partilerimize acil görevler düştüğünü;

— Özetle 4 Şubat birinci olağan kongremizden bunların somutlaşması için akılcı, uygulanabilir, somut önerilerin çıkacağına, EĞİT-DER'in daha güçlenerek, taze kan alarak demokratik mücadelesini sürdüreceğine inanıyorum. Ayrıca tüm bunların örgütsüz başarılamıyacağının herkes tarafından artık anlaşıldığını sanıyorum;

— Öğretmenlerimiz başta siyasal partiler olmak üzere her kurum ve kişiden 12 Eylül'den sonra öğretmenlere karşı bilinçli ve insafsızca sürdürülen karalama ve korkutma kampanyasına karşı açık tavır almasını istemektedirler;

— Öğretmenlerine sahip çıkmayan toplum, çocuklarına, ülkesine, kendisine ve tüm geleceğine sahip çıkmıyor demektir.

Öğretnenlerimiz belirli günlerde kendilerine yapılan ikiyüzlü sevgi gösterilerinden tiksinmektedirler. Onlar açık ve net olarak Grevli toplu sözleşmeli sendika hakkı istemektedirler.□

Suskunluk suçların üstlenilmesinden başka bir anlama gelmez.

İÇİŞLERİ BAKANI'NIN YANIT VEREMEDİĞİ SORULAR

Cüneyt Canver: "Sayın Bakan, 'kaçarken vuruldu' senaryolarına artık kimse inanmıyor. Nedense her gözaltına alınan ya intihar ediyor ya da kaçmaya çalışırken vuruldu deniyor.

■ **Gürbüz Baran**

Türkiye'de sık sık yaşanan insan hakları ihlalleri, işkenceler ne zaman gündeme getirilip önlemler istense, başta Başbakan **Turgut Özal** olmak üzere hükümet temsilcileri bunu reddeder ve son zamanlarda sık sık yinelendiği üzere, işkence ve kötü muameleye karşı uluslararası sözleşmenin onaylandığını hatırlatırlar. Ancak iş somut konulara gelince, sus pus oluyorlar.

SHP Adana milletvekili **Cüneyt Canver,** İçişleri Bakanı **Mustafa Kalemli** tarafından yanıtlanması istemiyle TBMM Başkanlığına 5 Ekim 1988 günü bir soru önergesi verdi. Aradan dört aya yakın bir zaman geçmiş olmasına karşın, bu sorunlara TBMM kürsüsünden yanıt verilmedi. Bundan sonra da verileceğe benzemiyor.

Sorular çok somut. Adı cumhuriyet olan bir devletin hükümetinin İçişleri bakanı, bu sorulara yanıt vermek zorundadır. Suskunluk ise, suçların kabulü ve üstlenilmesinden başka bir anlama gelmez.

İşte Canver'in yanıtlanmayan sorularından birkaçı:

— Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesine bağlı yukarı Koşanlar köyünde **Derviş Şevşat,** Özel Hareket Timi tarafından gözaltına alındı. Sekiz gün sonra ailesine cesedi getirildi. PKK militanları tarafından öldürüldü, denildi. Derik Cumhuriyet Savcılığı'nca düzenlenen ilk otopsi raporunda kurşun ve el bombası ile öldürüldüğü belirtilirken, Viranşehir Cumhuriyet Savcılığı'nca yapılan ikinci otopside, "cesette kurşun izine rastlanmamıştır. Boyun ve çene kemiğinden kırık izleri vardır" sonucuna varıldı.

Sayın Bakan, kim doğru söylüyor? Derik mi, yoksa Viranşehir Cumhuriyet Savcılığı mı? Kim öldürdü Derviş Şevşat'ı? PKK mı, Özel Hareket Timi mi? Açıklar mısınız?

— Şırnak'ın Balveren köyünden çoban **İbrahim Savaş,** jandarma karakoluna çağrıldı. Ertesi gün cesedi yakınlarına verildi. Dur ihtarına uymadığı için vuruldu, dediler. Kaçması için bir neden yoktu. Çünkü karakola kendisi gitmişti.

Sayın Bakan, insan hayatı bu kadar ucuz mu?

— Şırnak'ın Kırıkuyu köyünden **Bahri Aslan,** "Teröristlere yemek verdi" denilerek, karakola götürüldü. Üç gün sonra, bir traktör römorkü içinde köye cesedi getirildi. Bir açıklama yapılmadı.

Neden öldüğünü siz açıklar mısınız?

— Balveren köyü Tilga mezrasında **Yusuf Gün,** gece evinden, "Bize Balveren'in yolunu göster" denilerek, jandarma tarafından alındı. Ertesi gün, Balveren Karakolu'nda idi. Ama başı yoktu. "Teröristler jandarmanın yanına gelip Yusuf Gün'ü öldürmüş ve başını da kesmişler". denildi.

Sayın Bakan, Yusuf Gün'ün kafasını kim kesti? Güvenlik güçleri mi, teröristler mi? Açıklar mısınız?

— Urfa Ceylanpınar'da gözaltına alınan **Adnan Tüysüz**'ün cesedi ertesi günü Yüzbaşı **Kadir Aslan** tarafından ailesine verildi. Suriye'ye kaçarken, mayına basarak parçalandığı söylendi.

Sayın Bakan, "kaçarken vuruldu" senaryolarına artık kimse inanmıyor. Nedense her gözaltına alınan ya intihar ediyor ya da kaçmaya çalışırken vuruldu deniyor. Gözaltına alınıp da eceliyle ölen hiç kimse yok mu?

— Derik 'li çoban **Emin Coşkun,** "Evinde Apo'nun resmi var" denilerek gözaltına alındı. Ertesi gün cesedi ailesine teslim edildi. Kendisini nezarethanenin demirine astığı söylendi. Ne var ki, Emin Coşkun'un boyu, kendini astı denilen yere asmasına müsait değil, ayakları yere değiyordu.

Sayın Bakan, bu kadar insan öldürülüyor ve hepsinin ölümüne kılıf uyduruluyor.

Nereye kadar sürecek bu insan hakları ihlalleri? Nereye varacak işin sonu? Bu ülke bir polis devleti mi, hukuk devleti mi, açıklar mısınız? Devam eden bu vahşet görüntüleri ne zaman son bulacak?

Evet Sayın İçişleri Bakanı, Adı geçenler bir kez daha hatırlatıyor: Bu sorulara neden yanıt vermiyorsunuz? Ne zaman yanıt vereceksiniz? Bu somut soruların, vahşetin yanıtını vermeyecekseniz, o koltukta işiniz nedir? Hiç değilse bunun yanıtını verir misiniz? □

ANAP İKTİDARININ YÜZKARALARINDAN BİRİ

İşçilerin 1 kilogram et alabilmek için çalışmaları gerekli süre, 3 saat 45 dakikadan 5 saat 10 dakikaya yükseldi.

■ **Ahmet Gürata**

ANAP hükümetinin, iktidarda bulunduğu beş yıl içinde, emeğiyle geçinen kesimleri giderek daha gün koşullar altında yaşamaya sürüklediği bir gerçek. Bu gerçek tüm boyutlarıyla kamuoyunda sergilenmesine karşın, iktidarın işverenler yardımıyla işçilere karşı uyguladığı yoksullaştırıcı politikaların sürdüğü de biliniyor.

Bu politikalar sonucu, ANAP'ın iktidara geldiği 1983 yılından bu yana ücretlerde gerçekleşen artışlar, yıllardır süren yüksek enflasyonun gerisinde. 1988 yılında işçi ücretlerinde sağlanan artışlar bile yüzde 75.4'e varan enflasyon karşısında düşük kaldı.

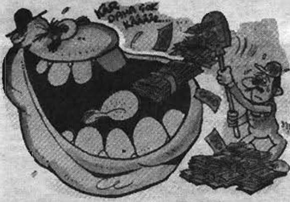
Devletin resmi verileri ve asgari ücretin gelişimi, işçi ücretlerindeki reel gerilemeyi ve satın alma gücündeki azalışı açıkça ortaya koymakta. Böylece, işçinin yaşam koşullarındaki kötüleşmenin üstünün örtülemediği, mızrağın kılıfa sığmadığı bir kez daha görülmekte.

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından hazırlanan ve 1989 Yılı Programı'nın 322. sayfasında yer alan "Türkiye Geneli İşçi Ücreti" serilerindeki gelişmeler enflasyondan arındırıldığında, işçi ücretlerinde son beş yılda meydana gelen gerilemenin yüzde 27.6 olduğu görülmekte. Bir başka deyişle, işçilerin günlük net ücretleri ve vergi iadesi gelirlerini kapsayan Türkiye geneli işçi ücretleri 1983=100 kabul edildiğinde, 1988'de 72.4'e geriliyor.

Asgari Ücret Tespit Komisyonu tarafından belirlenen asgari ücretin de son beş yılda reel olarak gerilediği görülüyor. Sanayi kesimi için belirlenen asgari ücret, yürürlüğe giriş tarihleri itibariyle ağırlıklandırılıp enflasyondan arındırıldığında, 1983'e göre, 1988'de yüzde 22.8 gerilediği belirlenmekte.

Sendikal etkinliklerin kısıtlandığı, grevlerin engellenmeye çalışıldığı ANAP iktidarında, işçi ücretlerindeki erezyonla birlikte, işçilerin yaşam düzeyi de hızla kötüleşiyor. Türkiye geneli işçi ücreti ve asgari ücretin seçilmiş bazı maddeler karşısındaki alımgücü incelendiğinde, yaşam düzeyindeki gerilemenin giderek dayanılmaz boyutlara vardığı açıkça ortaya çıkıyor.

1983 yılında, işçilerin 1 kg et alabilmek için çalışmaları gereken süre 3 saat 45 dakika iken, 1988'de 5 saat 10 dakikaya yükseldi. Bir çamaşır makinesi almaları için çalışmaları gereken süre 1983'de 372 saat 15 dakika iken, 1988'de 488 saat 44 dakikaya ulaştı. ☐



Tablo 1: Türkiye genelinde işçi ücreti (günlük/net)

Yıl	DİE Türkiye Geneli Tüketici Fiyatları Endeksi	Türkiye Geneli İşçi Ücreti	Gerçek Ücret Endeksi
1983	100.0	1.183,00	100.0
1984	148.4	1.808,38	103.0
1985	215.1	2.699,99	106.1
1986	289.6	3.290,77	96.1
1987	402.1	4.767,37	100.2
1988	705.3*	6.043,06	72.4

* 1988 yılı fiyat artışı % 75.4 olarak gerçekleşmiştir.
Kaynak: DPT, DİE.

Tablo 2: Sanayi kesimi net asgari ücreti (ortalama/aylık)

Yıl	DİE Türkiye Geneli Tüketici Fiyatları Endeksi	Net Asgari Ücret	Reel Net Asgari Ücret	Reel Net Asgari Ücret Endeksi
1983	100.0	11.214,60	11.214,60	100.0
1984	148.4	13.729,20	9.251,48	82.5
1985	215.1	18.718,75	8.702,35	77.6
1986	289.6	27.812,40	9.603,73	85.6
1987	402.1	38.300,82	9.525,20	84.9
1988	705.3*	62.680,12	8.661,05	77.2

* 1988 yılı fiyat artışı % 75.4 olarak gerçekleşmiştir.
Kaynak: Asgari Ücret Tespit Komisyonu Kararları, DİE.

Tablo 3: Ortalama aylık asgari ücretin (net) seçilmiş maddeler karşısındaki alımgücü

Maddeler	1983	1988***
Ekmek (kg)	185.7	160.3
Sığır eti (kemiksiz) kg	16.3	14.4
Beyaz peynir (kg)	23.9	17.1
Kurufasulye (kg)	52.4	39.8
Zeytin (kg)	29.1	18.5
Tozşeker	110.8	140.3
Margarin (kg)	49.1	40.5
Otobüs bileti (adet)	402.0	242.2
Odun (kg)	1.099.5	813.3
Buzdolabı*	0.14	0.13
Çamaşır makinesi	0.16	0.15
Elektrik süpürgesi	0.54	0.41
Televizyon alıcısı**	0.23	0.06

* 1983'te 12 ayak, 1988'de 12.5 ayak
** 1983'de 61 ekran, 1988'de 56 ekran çift sistem
*** İlk dokuz madde için sekiz yıllık, sonraki dört madde için de dokuz aylık basit ortalama fiyatlar.

Gene enflasyon, gene enflasyon



Tunç Tayanç

Özal rahatsız oluyor. Dilinize bir enflasyon dolamışsınız, Türkiye'nin başka sorunu yok mu, demeye getiriyor.

Enflasyonu Türkiye'nin gündeminin başına oturtan Özal. Açın 1983'ün, 1984'ün, sonraki yılların gazetelerini, işçilerin ücretlerini, memurların maaşlarını, köylünün ürünlerine verilen bedeli, daha neleri neleri artırmanın enflasyonu azdıracağını, enflasyonun ise komünizmden beter bir tehlike olduğunu, bu tehlikeyi önleyecek sihirli değneğin Özal -ve ANAP- olduğunu, tehlikeyi önlemek için de işçilerin, memurların, köylülerin, esnafın, emeklinin kemer sıkması gerektiğini, bizzat Özal'ın sözcüklerinden okuyun; hatta bazılarının altında imzası bile olduğunu görün.

Ayrıca, bütün hesap oyunlarına, vergi iadesi vb. eklemelere karşın, ücretlerin satın alma gücü 1983'ten bu yana azalmışsa, aynı malı/hizmeti alabilmek için insanlar daha uzun süre çalışmak, böylece daha çok emek harcamak zorunda kalmışlarsa, onların temel sorunu enflasyon olmayacak da, hangi sorun olacak? ARAT adlı araştırma kuruluşunun "halkın gündemi"nde nelerin yer aldığını belirlemek üzere her ay yaptığı araştırma sonuçlarına göre, 1985'den bu yana, halkoylaması vb. birkaç konu dışında, her ay "halkın gündemi"nin birinci sırasını "hayat pahalılığı" "geçim zorluğu", "zamlar", kısaca "enflasyon" oluşturmaktadır.

Bütün bu olgular ortada dururken, Özal'ın enflasyonla uğraşmak yerine, enflasyondan söz edilmesinden yakınması bir başka gerçeği, "halkın gündemini belirleyen temel sorunlar"dan ne kadar uzak olduğunu açık seçik gösteriyor. ■

Tablo 4: Türkiye geneli günlük işçi ücretinin (net) seçilmiş maddeler karşısındaki alımgücü

Maddeler	1983	1988***
Ekmek (kg)	19.6	15.5
Sığır eti (kemiksiz) kg	1.7	1.4
Beyaz peynir (kg)	2.5	1.6
Kurufasulye (kg)	5.5	3.8
Zeytin (kg)	3.1	1.8
Tozşeker	11.7	13.5
Margarin (kg)	5.2	3.9
Otobüs bileti (adet)	42.4	23.4
Odun (kg)	116.0	78.9
Buzdolabı*	0.015	0.013
Çamaşır makinesi	0.017	0.015
Elektrik süpürgesi	0.057	0.040
Televizyon alıcısı**	0.024	0.006

* 1983'te 12 ayak, 1988'de 12.5 ayak
** 1983'de 61 ekran, 1988'de 56 ekran çift sistem
*** İlk dokuz madde için sekiz yıllık, sonraki dört madde için de dokuz aylık basit ortalama fiyatlar.

Tablo 5: Türkiye geneli işçi ücretiyle (net) seçilmiş bazı maddeleri satınalabilmek için çalışılması gerekli süreler

Maddeler	1983	1988
Ekmek (kg)	20 dak.	28 dak.
Sığır eti (kemiksiz) kg	3 saat 45 dak.	5 saat 10 dak.
Beyaz peynir (kg)	2 saat 33 dak.	4 saat 22 dak.
Kurufasulye (kg)	1 saat 10 dak.	1 saat 52 dak.
Zeytin (kg)	2 saat 6 dak.	4 saat 2 dak.
Tozşeker	33 dak.	32 dak.
Margarin (kg)	1 saat 14 dak.	1 saat 50 dak.
Otobüs bileti (adet)	9 dak.	18 dak.
Odun (kg)	3 dak.	5 dak.
Çamaşır makinesi	372 saat 15 dak.	488 saat 44 dak.
Elektrik süpürgesi	112 saat 22 dak.	184 saat 9 dak.

Haftalık çalışma süresi 45 saat olarak alınmıştır.
Kaynak: DİE ve DPT verilerinden, tarafımızca hesaplanmıştır.

DİSK Genel-İş binasına Anayasa Mahkemesi taşınıyor

SAHİBİNİ BEKLEYEN BİNA

Kamulaştırma kararına karşı iptal davası açılabilirdi. Ancak o günlerin Ankara Sıkıyönetim Komutanı Recep Ergun, gönderdiği bir "emirle" iptal davası açılmasını yasaklıyordu.

■ Özcan Kesgeç

Ankara Vilayet İdare Heyeti'nin 31 Mart 1981 günlü kararıyla, Devlet Planlama Teşkilatı için kamulaştırılmış bulunan *DİSK Genel-İş Sendikası*'nın Çankaya semtindeki binasına, Anayasa Mahkemesi taşınma hazırlıkları yapıyor. Kamulaştırma işlemi ve sonrasındaki gelişmeler, "12 Eylül hukuku"nun yüzünü bir kez daha ortaya çıkartırken, DİSK'e ve bağlı sendikalara yöneltilen saldırıyı da simgeleyen özellikler taşıyor.

Binanın yapılması önerisi, on yıl önce, Ankara'da bulunan *Mesken Sanayi Anonim Şirketi-MESA*'dan geliyordu.

12 Eylül 1980'e gelindiğinde, inşaatın yüzde 55'i tamamlanmıştı. Maliyeti 120 milyon olmuş, sendika 92 milyonunu ödemiş, 25-30 milyon lira dolayında da borçlu durumda kalmıştı.



▼ Hasan Esat Işık, dönemin Anayasa Mahkemesi Başkanı Boyacıoğlu'na yazdığı mektupta, Genel-İş binasına Anayasa Mahkemesi'nin taşınmamasını istiyordu.



▼ Sahibini bekleyen Genel-İş binası: Önce Danıştay, sonra Anayasa Mahkemesi için uygun görüldü. Sahibi onlar mı?

Evren: "Komünizm eğitimi yaptıracaklardı"

12 Eylül darbesi yapılmış; Devlet Başkanlığı'na gelen Orgeneral *Kenan Evren*, çeşitli yerlerde konuşmalar yapıyordu. Evren 16 Ocak 1981'de Adana'da yaptığı konuşmada, şöyle diyordu: *"Bu sendika, Ankara'da sendika merkezi olarak, 16 katlı ve 160 odalı bir gökdelen yaptırıyor. Bu gökdelen 200 milyon liraya ihale edilmiş, bir kişinin oluruyla... O kişinin ismini vermeyeceğim. Bu binaya, bugüne kadar 250 milyon lira sarfedilmiş... 800 kişilik bir eğitim salonu var... Komünizm eğitimi yaptıracaklardı, komünizm..."*

Ve yöneticiler tutuklu, bina kamulaştırılıyor.

Evren'in konuşmasında verdiği sayılar da, öbür iddiaları da gerçek dışıydı. Bu, kamulaştırma için "takdir edilen" değerle de, bedelin artırılmasına karar veren mahkeme kararları ile de sabit oluyordu. Ama ne gam! Emir büyük yerdendi.

Çok geçmiyor, söz konusu konuşmadan iki ay on beş gün sonra, Ankara Vilayet İdare Heyeti 31 Mart 1981 günlü kararı ile binayı DPT için kamulaştırıyor ve 11 Eylül 1981 günü Sendika'ya tebliğ ediyordu. Sendika yöneticilerinin o sırada Davutpaşa'da tutuklu bulunduğu Sendika'ya.

Ankara Belediye Başkanlığı yaptığı için, yapıyı ve cari fiyatları çok iyi bilen *Ali Dinçer*'in, "500 milyona ben alırım" dediği binaya, Çankaya İlçesi Takdir Komisyonu, 20 Nisan 1981 günü 69.072.000 lira değer biçiyordu...

Recep Ergun iptal davasını yasaklıyor!

Kamulaştırma kararına karşı iptal davası açılabilirdi. Sonuç o günün koşullarında ne olur, tabii bilinemezdi. Ancak böyle bir yasal yol ve hak vardı. Ancak o günlerin Ankara Sıkıyönetim Komutanı, günümüzün ANAP Kayseri milletvekili *Recep Ergun*'du. Yargıçlara ve savcılara yaptığı baskılarla ünlenen Ergun, Genel-İş Sendikası'na gönderdiği bir "emirle", iptal davası açılmasını yasaklıyordu.

Sendika kayyımların yönetiminde, kayyımlar da komutanın emrindeydi...

O günlerde Genel-İş'in hukuk işleri müdürü bulunan avukat *Lütfü Gülergün*, *"Kamulaştırma işlemi aleyhine idari yargıda iptal davası açılmayacağı; koşullarına uyulmasıyla, bedel artırımı davası açılabileceği emir biçiminde bildirildi"*, diyordu. *Bu nokta, daha sonra Anayasa Mahkemesi'nin taşınması bakımından da önem taşıyacaktı.*

Ardından kayyımlarca bedel artırımı davası açılıyor ve Ankara 13. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin, 16 Mayıs 1983 tarih ve 1983/144 E. 1983/227 K. sayılı ilamı ile, bedeli 241.016.205.03 lira olarak karar altına alınıyordu. Karar Yargıtay 5. Hukuk Dairesi'nin 13 Eylül 1983 tarih ve 6646/6960 sayılı ilamı ile de onaylanıyordu.

DPT binadan vazgeçiyor

Bina DPT için kamulaştırılmıştı. Ancak DPT Başbakanlık binasına yerleşiyordu. Mevcut kamulaştırma yasasına göre, binanın Genel-İş'e iadesi gerekiyordu.

Fakat *Bülent Ulusu* hükümetince yeni bir kamulaştırma yasası hazırlandı. Milli Güvenlik Kurulu'nca kabul edilerek, 8 Kasım 1983 günü yürürlüğe giren, 2942 sayılı yeni kamulaştırma yasasıyla, geri verme işlemini ortadan kaldıran bir hüküm getirildi. Yasa'nın 22. ve 23. maddeleri, taşınmazın, kamulaştırılan idare dışında bir başka idareye devredilebilmesini sağlıyordu.

Hasan Esat Işık'ın duyarlılığı

Anayasa Mahkemesi için yeni bir bina yapımı amacıyla bir arsa belirlenmiş, temel atma törenine hazırlanılıyordu. Vazgeçildi. Bina, Anayasa Mahkemesi'ne devredildi. Dışişleri eski bakanı *Hasan Esat Işık*, dönemin mahkeme başkanı olan *Ahmet Hamdi Boyacıoğlu*'na, 6 Kasım 1984'de bir mektup yazarak, *'binaya taşınılmamasını'* istedi. Boyacıoğlu ise, verdiği yanıtta, yapılanın *'olağan hukuki işlemlerden'* olduğunu bildiriyordu.

Hasan Esat Işık, daha sonra *"Ben konuya toplumsal açıdan değinmiştim. Anayasa Mahkemesi Başkanı konuyu yalnızca hukuki yönden değerlendirmiş"*, diyordu.

Olayın politik, hukuksal yanı ortadaydı. Ortadan kalkmayan soru ise, binanın sahibini beklemesiydi. Tüm DİSK ve bağlı sendikaların mal varlıkları gibi...□

1 MİLYON İŞADAMI ASGARİ ÜCRETLİDEN AZ VERGİ ÖDEDİ

1988 yılında vergi gelirlerinin yüzde 38.2'sinin ücretliler, yüzde 20'sinin de tüccar ve işadamları tarafından ödendiği belirlendi.

Vergilerin geri kalanı ise, diğer vergilerden sağlanıyor.

Buna göre gelir vergisi yükünün yaklaşık üçde biri ücretlilere ait.

332.728 mükellef, 1 milyonun altında kazanç beyan ederken, 651 bin mükellef, 1-2 milyon arasında 152 bin mükellef de zarar beyanında bulundu.

Buna göre, 1 milyon 150 bin dolayındaki tüccar ve işadamı grubunun, asgari ücretliden daha az vergi ödediği ortaya çıktı.□

TEZKOOP-İŞ İSTANBUL 3 NO'LU ŞUBE BAŞKANI KURA İLE BELİRLENDİ

Tezkoop-İş'in İstanbul 3 Nolu Şubesi'nde işçilerin imza toplaması ile olağanüstü genel kurula gidildi. İmzalar büyük ölçüde Migros işçilerinindi.

Şube başkanlığını, **Aynur Karaaslan** yürütüyordu.

Olağanüstü genel kurul, 15 Ocak 1989'da yapıldı. **Aynur Karaaslan** ve **Veysel Cingöz** şube başkan adayı oldular.

100 delegenin oy kullandığı seçimlerde, adaylar 48'er oy aldılar 4 oy geçersiz sayıldı. Sandık kurulu başkanı olan hâkim, sonucu kura ile belirledi. Kurada çıkan **Veysel Cingöz** şube başkanı oldu.□

KANSER, MESLEK HASTALIĞI

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sanayileşmiş ülkelerdeki kanser olaylarının yüzde 40'ının işyerlerindeki zararlı maddelerden ileri geldiğini belirten bir rapor yayınladı.

Raporda işyerlerindeki kömür, krom, nikel, radon gazı, amyant, arsenik, kömür isi ve odun zerrecikleri dışında 900 değişik kimyasal bileşik kansere yol açan maddeler arasında sayılmakta. Bu nedenlerle temastan dolayı maden işçilerinde, demir çelik tesislerinde çalışanlarda, boya-kimya işçilerinde ve mobilyacılıkta çalışanlarda kanser riski oldukça yüksek olduğu görülüyor.

ILO, sanayi ülkelerinde işgüvenliği önlemleri ve tazminat meselesinin yasal güvence altına alınmasına karşın, birçok işyerinde bu kayıtlara uyulmadığı ve devletin kontrol mekanizmasının olmayaşına dikkat çekiyor. Raporda kalkınmakta olan ülkelerde ise durumun daha kötü olduğu belirtilerek bir an önce kalkınma hırsı içinde sağlık koşullarına uyulmadığı belirtiliyor.

Haziran ayında Cenevre'de yapılacak olan Dünya Çalışma Konferansı'nda ILO, işyerlerindeki kanser tehlikesine karşı işçi sağlığının denetim altında tutulması bazı kanser çeşitlerinin meslek hastalığı olarak kabul edilmesi ve devlet kontrolünün sağlanması yönünde bir önlemler kataloğu sunacak.□



Cam işçileri

BİR YILLIK SÖZLEŞMEDE KARARLILAR

Kristal-İş Sendikası ile Cam İşverenleri Sendikası arasında sürdürülen toplusözleşme görüşmeleri uyuşmazlıkla sonuçlandı. Ekonomik haklar, sendika temsilcisinin görevi, sözleşmenin süresi, kapsamı, çalışma süreleri, hafta tatili, disiplin kurulu ve geçici işçilere ilişkin maddelerde anlaşma sağlanamadı. Bunun üzerine işçiler toplu halde Paşabahçe'den Beykoz'a kadar giderek Cam İşverenleri Sendikası'na telgraf çektiler. Telgrafta bir yıllık sözleşmede kararlı olduklarını belirten işçiler bu eylemin bir uyarı olduğunu söylediler.□

OECD ÜLKELERİ ARASINDA İŞSİZLİKTE ÜÇÜNCÜYÜZ

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), yayınladığı "İş imkânları ve İşsizlik" konulu raporda, örgüt üyesi 24 ülke arasında Türkiye'nin yüzde 16 oranıyla, "işsizliği en fazla 3. ülke" durumunda bulunduğunu açıkladı.

Açıklamaya göre, en yüksek işsizlik oranı, yüzde 19.5 ile İspanya ve İrlanda'da bulunuyor. İsviçre ise binde 5 ile en alt sırada yer alıyor.□

Bursa'da hava kirliliği yaşamı tehdit ediyor

BURSA, ESKİDEN YEŞİLMİŞ

Bugün, insanlık ekolojik dengenin altüst olması tehlikesiyle karşı karşıyadır. Şimdiden, bugünden gerekli önlemler alınmazsa, yarın çok geç olabilir.



▶ *Bursa'daki hava kirliliğinin bir doğa olayı olmadığı kuşkusuz. Sonucunda 6 kişi yaşamını yitirdi.*

Gökyüzünün rengi öğle saatlerinde akşamın alaca karanlığına dönüyor. Okullar tatil ediliyor. Araçların trafiğe çıkması yasaklanıyor. Polis, bekçi, emniyet görevlileri kalorifer yakma yasağına uymayanları kontrole çıkıyor. İnsanlar kenti terk etmek için garajlara koşuşturuyor. Hasta ve yaşlıların sokağa çıkmaması konusunda basın, sürekli uyarılarda bulunuyor. Artık nefes almak bile büyük bir tedirginlik yaratıyor. Bilim adamları, olası bir yağmurun asit yağmuru olacağına dikkat çekerek, doğuracağı ölümcül sonuçlardan bahsediyorlar. Hastahane koridorları yüzlerce hastayla dolup taşıyor. İlk ölüm haberi, tedirginliği doruk noktasına çıkarıyor. Yetkililer, 3.derece önlemleri yürürlüğe koyuyorlar.

Bu anlatılanlar, ne bir bilim kurgu filminden izlenimler, ne Isac Asimov'un romanlarından bir özet. Bugün Bursa'da yaşanan, öteki illerimizi tehdit eden hava kirliliği, önümüzdeki günler için olası felaketlerin ilk habercisidir.

Yerel ve ulusal basının, meslek odalarının, bilim adamlarının, siyasi parti yetkililerinin ölümcül düzeye gelen hava kirliliği karşısındaki sürekli uyarılarına rağmen yetkililer, **''hava çamaşır mı ki kirlensin?'', ''hava kirliliğinden kimse ölmez''** gibi, vurdumduymaz bir tavır içine girmeleri, bugün 3.dereceden önlemler almaya kadar gelmiştir. **Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) belirlediği bir metreküp havadaki kükürtdioksit oranı, Bursa'da birkaç kata ulaşmıştır.**

Yetkililer, hava kirliliğinin ölümlere varan boyutta olmadığını açıklarken, Bursa'da 6 kişi yaşamını yitirdi. Bursa Devlet Hastahanesi'nde görevli doktorlar, ölümlerin hava kirliliği ile doğrudan ilişkili olduğunu belirtmektedirler. Yeşiller Partisi İl Başkanı Ayhan yüksek, yaşamı tehdit eden hava kirliliği üzerine yaptığı açıklamada, ''herşey bilime ters düşmekle başladı. İnsan insanlığından ödün vermeye görsün, arkası gelir. Düşünme tembelliğinden kurtulmalıyız. İnsanoğlu aklını başına devşirmez,arabesktutumunu sürdürürse, faturasını çok ağır biçimde ödeyecek ve kendi ürettiği pislikte yaşam savaşı değil, kitle ölümüne bulunması güç çareler arayacaktır'' diyerek, ''hava kirliliğinden kimse ölmez'' şeklinde konuşan ANAP'lı Belediye Başkanını istifaya çağırdı.

Kimya Mühendisleri Odası Başkanı Ali Akça da, ''burada olduğu gibi son ana kadar hiçbir şey yapmadan beklenirse, belediye defalarca uyarılmasına rağmen, uyarılar kulak ardı edilirse, 3. dereceden önlemler alınmaya, hatta daha ileri bile gidilebilir. Kalıcı önlemler alınmazsa toplu ölümler meydana gelebilir. Aylar önce hava kirlenmesini protesto etmek için ağzıma maske takarak şehir merkezinde yürüdüm diye hakkımda dava açıldı. Bu olay bile, yetkililerin bu konuya 'duyarlılıklarını' göstermesi açısından yeterlidir'' diyor.

Bugün, insanlık, ekolojik dengenin altüst olması tehlikesiyle karşı karşıyadır. Şimdiden, bugünden gerekli önlemler alınmazsa, yarın çok geç olabilir.

Peki, ne yapılmalıdır? Kim, ''bu iş bizi ilgilendirmez'' diyebilir? Ekolojik güvenlik sorunları zengin ya da yoksul olduğuna bakmadan herkesi ilgilendirmiyor mu? Nehir yataklarından zehir akmasına, havadan zehir yağmasına, kentlerin, kasabaların endüstri,ulaşım araçları artıklarıyla dolu bir atmosfer içinde boğuldukları, atom enerjisinin gelişmesinin kabul edilmez bir riski beraberinde getirdiği bir durumun ''bizi ilgilendirmediğini'' nasıl söyleyebiliriz?

Ekolojik alanda ortak mücadelenin zorunluluğunu kavramak ve bunun oluşturulmasına bugünden başlamak, insanlık yaşamının içine tarih ve insanların kendileri tarafından yerleştirilen, yavaş yavaş ilerleyen bombanın tehlikesiz bir hale getirilmesi demektir.□

Adımlar/BURSA



GAZ MASKELİ PROTESTO

*Bizim Çevre adlı yeşil grup hava kirliliğini protesto ederek Sıraselviler Caddesi'nden Taksim Meydanı'na kadar gaz maskeleri takarak yürüdü. Gösteri çevredeki halk tarafından ilgiyle izlendi. Egzoz gazı yoluyla insan vücuduna giren kurşunun hergün artan oranda zehirlenmeye yol açtığına, karayolları çevresindeki tarım alanlarında egzostan etkilenen tarımsal maddelerin uzak birimlerdeki insanlara kadar ulaştığına dikkat çeken **Bizim Çevreciler** ''Karbonmonoksit ve kurşun gibi canlı yaşamı için çok zararlı olan egzosla havaya karışan diğer maddeler toplam kanser nedenlerinin yüzde 45-55'ini oluşturmasına rağmen gerekli önlemler alınmamasını protesto ediyoruz'' dediler.*□



▶ *Yukardaki İstanbul görüntüsü en az Bursa kadar ürkütücü.*

"ÇEVRE" KONULU KARİKATÜR YARIŞMASI

Kimya Mühendisleri Odası ''Çevre konulu bir karikatür yarışması düzenledi.

Karikatürcüler Derneği'nin desteğiyle düzenlenen yarışma, amatör ya da profesyonel herkesin katılımına açık.

Yarışmaya, boyutları 30×40 cm'yi geçmeme koşuluyla, her türlü çalışma tekniği ile 31 Mart 1989 tarihine kadar katılınabilecek.

Seçiciler Kurulu; Tan Oral, Mıstık, Gürbüz Doğan Ekşioğlu, Necmi Rıza, Orhan Doğu, Seza Baştuğ ve Hatice Okumuş'tan oluşuyor.

Yarışmanın büyük ödülü ise 500 bin lira. Katılımcılar, Odanın İstanbul Şubesi Mis Sokak No: 22/4 80800 Beyoğlu/İstanbul adresiyle yazışabilirler.□

DİDİM BİZİMDİR

Yurdunu sevmek, insanını, toprağını korumak, üs yapmakla kanıtlanmıyor.

■ **Ayşe Bilge Dicleli**

Geçen yıldı. Ağustos ayının sıcak bir gününde **Mustafa Ekmekçi**'yi okurken irkildim: Marmaris'de, Aksaz'da ormanların yakıldığını, böylece burada yapılacak turistik tesislerin engellenmek istendiğini, ormanların yakıldığı bölgeye bir NATO üssü yapılacağını yazıyordu. Aksazlılar bu işe ne dediler, neler yaptılar, bilemiyorum. Ama geçenlerde Milliyet gazetesinde gördüğüm haber, hükümetin, üsler politikası yüzünden kendi bindiği dalı bile kesmeye kararlı olduğunu ortaya koyuyordu.

Neydi haber? Bu kez bir başka güzel yöremizde, Didim'de 55 bin dönümlük turistik alana İtalya'dan bir NATO üssü taşınacaktı. Beş yıla kadar faaliyete geçeceği bildirilen bu üs, denizaltı haberleşme işlerinde kullanılacaktı. Habere göre, ''askeri çevreler'', bu üssün Karadeniz'i dinlemek için mutlaka gerektiğini belirtiyorlardı.

Söke halkı, bu duruma sessiz kalmamıştı. Belediye Başkanı **Mehmet Semerci** başkanlığında bir heyet Ankara'ya gitmiş, Başbakan **Turgut Özal** ve Savunma Bakanı **Ercan Vuralhan** ile görüşmeler yapmıştı.

Bu görüşmelerden nasıl bir sonuç çıkmıştır? Hükümet, ekonomi açısından büyük önem verdiği turizm sektörüne bir darbe daha vurulması konusunda ne demiştir? Anadolu uygarlıklarının en güzel kalıntılarının bulunduğu bir yöremiz olan Didim NATO üssü mü olacaktır? Didim kazılarında çalışan ünlü arkeologlarımız, arkeoloji öğrencileri, üniversite çevreleri, aydınlarımız, turizm şirketleri, turizmden gelir sağlayacak olan yöre halkı, çevreciler ve çok çeşitli siyasi partiler için daha yapılacak neler vardır?

''Karadeniz'i dinlemek'' için, bence, ülkemizde yeteri kadar üs bulunuyor. Adına ister ''NATO üssü'' densin, isterse ''Amerikan üssü'' densin, SEİA anlaşmasına göre bununla ilgili ek mektuplara göre, bu üslerin faaliyetleri de devam ediyor. Bu durumda, ekonomiye bir darbe pahasına, yöre halkının ekmeğini kesmek pahasına, doğal çevreye ve halk sağlığına zarar vermek pahasına, muazzam bir kültür hazinesinin bulunduğu bu yöreyi tahrip etmek pahasına Didim'de yeni bir üs yapılmasına hiç de gerek yoktur. Üs ithal etme politikası da bir an önce terkedilmelidir.

Şimdi Federal Almanya'da birbiri ardı sıra askeri uçakların düştüğünü Konya'nın Karapınar bölgesi halkı gazetelerde üzüntüyle okurken, herhalde rahat bir nefes de alıyordur. Çünkü az daha bu alçak uçuşlar, Karapınar'a ithal ediliyordu. Bu kazalarda pilotlar ölüyor, birçok alandan kısıntı yapılarak milyonlarca markların, sterlinlerin akıtıldığı uçaklar bir anda yok oluyor, köyler, yerleşim birimleri yıkılıyor, okul çocukları, insanlar ölüyor, fabrikalar yıkılıyor. Dahası, her düşen uçak, kıl payı bir atom santralini sıyırıyor. Federal Almanya'da şimdi, bu alçak uçuşların durdurulması, yoğun bir tepki kaynağını, halk hareketlerinin kararlı bir mücadele konusunu oluşturuyor. Konya'nın Karapınar halkı bu mücadele içinde olanları sevgiyle anacaktır. Çünkü bu insanlar, alçak uçuşların kendi ülkelerinde durdurulması için mücadele ederken, bunların Türkiye gibi ülkelere ihraç edilmesine de kesinlikle karşı çıkıyorlar.

Karapınar'da alçak uçuşlar için bir NATO üssü yapılmasına karşı mücadele bir dönemin en önemli konuları arasındaydı. Bu mücadele içinde yer aldıkları için gözaltına alınıp işkence görenler bile vardı. Sevgimiz, saygımız onlara! Yurdunu sevmek, insanını, toprağını korumak üs yapmakla kanıtlanmıyor. Yurdunu sevmek, insanını, toprağını korumak kimsenin tekelinde değil.

Didim, bizimdir!■

CTP lideri Özker Özgür:

"KIBRIS: Bağımsız, bağlantısız, toprağı bütün federal bir cumhuriyet olmalıdır."

"Türkiye basınında Kıbrıs'ın gerçekleriyle bağdaşmayan yazılar okuyoruz. Antişovenist, antiemperyalist mücadele bir yerde ortak bir mücadeledir. Daha sıkı bir dayanışma içinde olmamız gerekiyor."



▶ *CTP Genel Başkanı Özker Özgür, Adımlar Ankara Bürosunda, Özcan Kesgeç ve Aslan Alp ile. "Kuzey'deki rejim, bize göre, demokrasi gibi görünen bir baskı rejimidir."*

***Kesgeç:** Önce Kıbrıs'da, gerek Kıbrıs Rum kesiminde, gerekse Türk kesiminde bugün mevcut olan siyasal partilerin anatomileri ve buna bağlı olarak KKTC'de rejimin işleyişi hakkında çok kısa bir bilgi verir misiniz?*

Özgür: Rum kesiminde iki büyük parti var. Biri sermayenin partisi, Muhafazakâr Parti; diğeri de Komünist Partisi, emeğin partisi, yani AKEL. Bu iki parti dışında eski Cumhurbaşkanı Kipriyanu'nun bir partisi var, bu da merkez sağ parti olarak tanımlanabilir. Bir de PASOK'un benzeri emek partisi var. Kendini sosyalist parti diye tanıtıyor. Ama Panhelenist bir yaklaşımı var. Çözüm açısından iki büyük parti, emeğin ve sermayenin partileri toplumlararası diyalogdan yana. Diğer iki küçük parti, birtakım önkoşullar öne sürüyorlar. Bu ön koşullar kabul edilmezse Türklerle görüşülmemesi gerekir diyorlar. Bunların yaklaşımı bu.

Türk kesiminde, Kuzeyde, Ulusal Birlik Partisi muhafazakâr parti, ANAP benzeri, yüzde 36'lık oyla iktidarda, burdan giden göçmenlerin desteğiyle iktidarda. İkinci parti konumunda biziz. Yani, Cumhuriyetçi Türk Partisi. Biz, emekçi halkın kitle partisiyiz diyoruz kendimize. Bizim dışımızda Toplumcu Kurtuluş Partisi var. üçüncü bir parti durumunda. Bunlar sosyal demokrat çizgiyi izliyorlar. Yeni Doğuş Partisi var. Ki, bu partiyi Türkiye Cumhuriyeti Elçiliği kurdurttu. Türkiye'den Kıbrıs'a gelen göçmenlerin oyları bu partide toplanmaya çalışıldı. 4 Milletvekili kazanmışlardı. 3'ü istifa edip, Ulusal Birlik Partisine transfer oldu. Bunların dışında da partiler var. Katılımcı Halk Partisi gibi. Yüzde sekiz barajını aşamadığı için Mecliste temsil edilemiyor.

Mecliste toplam 50 sandalye var. UBP'nin 27, TKP'nin 9, YDP'nin 1 milletvekili ile temsil edildiği mecliste, biz 12 milletvekili ile temsil ediliyoruz.

Biçim olarak rejim, demokrasi gibi görünüyor. Birden fazla parti var, seçimler yapılır. Fakat demokrasi, biliyorsunuz, her beş yılda bir sandığa gitmek, oy kullanmak demek değildir. Kuzey'deki rejim, bize göre, demokrasi gibi görünen bir baskı rejimidir. Basın ağır baskı altında, sürekli davalarla bunaltılıyor. Radyo televizyon sürekli iktidarın borazanlığını yapıyor. Toplum küçük olduğu için devlet, hükümet, birey bazında yurttaşlara baskı yapabiliyor. Sendikalar işlevlerini yerine getiremiyor. Hükümetin beğenmediği sendikaların yerine, hükümetin güdümünde başka sendikalar kuruluyor ve ağır baskılarla sendika üyeleri istifa ettirilerek hükümete bağlı, bağımlı sendikalara üye olmaya zorlanıyor. Böyle bir rejim söz konusudur. Bize göre, demokrasiyle uzaktan yakından hiçbir ilgisi yoktur bu rejimin.

***Kesgeç:** Türkiye'nin Kıbrıs iç politikasında rolü var mıdır? Varsa nasıl bir rolü oluyor?*

Özgür: Türkiye'nin bizim gördüğümüz kadarıyla göçmenler aracılığıyla Kıbrıs Türklerinin iç politikasını, yönlendirmesi söz konusudur ve bugünkü hükümet onların desteğiyle ayaktadır. Yani buradan Türkiye'den aktarılan nüfus bir yerde iç dengelerle oynamakta kullanılabiliyor. Burdan aktarılan nüfusun oy potansiyeli olmasa bugün Kuzey Kıbrıs'ta değişik bir hükümet olurdu.

***Kesgeç:** Bugün Ulusal Birlik Partisi ağırlıklı olarak Kıbrıs'ta nasıl bir çözümden yana? Bu anlamda Türkiye'nin izlediği politikayla bir uyum söz konusu mu?*

Özgür: Ulusal Birlik Partisi son kurultayında "bugünkü durum çözümdür" diye bir karar aldı. Yani 'içinde bulunulan durum, çözümdür. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Bu Cumhuriyetin tanıtılması gerekmektedir. Güneyle herhangi bir federasyona gitmeye gerek yoktur' yaklaşımı, Ulusal Birlik Partisi'nin politikasıdır.

***Kesgeç:** Kurultayda alınan bu karar herkesçe biliniyor. Kamuoyuna açık, böyle bir karar varken, Denktaş'ın Vasiliu ile yürüttüğü federasyon görüşmelerinin bir çelişkisi olmuyor mu?*

Özgür: Şimdi, Ulusal Birlik Partisi'nin dayandığı sınıfın yaklaşımı budur. Dayandığı sınıf 74'den sonra Kuzey Kıbrıs'ta palazlanan burjuvazidir. Özellikle güneye göç edenlerin taşınır, taşınmaz mallarını talan etmiş olan ticaret burjuvazisi çıkarını, statükonun devamında görüyor. Ulusal Birlik Partisi de bu sınıfın çıkarlarının sözcüsü durumunda. Yalnız Türkiye Cumhuriyeti Kıbrıs'ın tümünün bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün garantörüdür. Türkiye 1974'de Kıbrıs'a asker çıkarttıktan sonra, "Artık ben yapacağımı yaptım, Kıbrıs'ın yarısını aldım, garanti anlaşmaları artık beni bağlamaz" diyemez.

Şimdi bir yanda uluslararası yükümlülükleri olan Birleşmiş Milletler üyesi bir ülke, Türkiye var. Öte yanda şimdiki durum çözüm diyen Kıbrıs burjuvazisi var. Dıştan bakıldığında bir uyum yok. Alttan alta bir takım sürtüşmeler var mı, yok mu, zaman zaman dışa yansıyor. Örneğin Denktaş Ankara'ya geldiğinde Esenboğa Havaalanı'nda Filistin Devleti'ni tanıyan Arap dünyası, bizi de tanımalıdır dedi. Arkasından Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz, görüşmeler devam ederken, tanınma söz konusu olamaz demek durumunda kaldı. Yani bu şekilde birtakım çelişkili durumlar ortaya çıkıyor.

***Kesgeç:** Peki, Kıbrıs'da Amerika Birleşik Devletleri nasıl bir çözümden yana?*

Özgür: Amerika Birleşik Devletleri Kıbrıs'daki İngiliz üslerini kullanıyor. ABD için Kıbrıs'ın stratejik konumu çok önemli. Kıbrıs'ı batmayan bir uçak gemisi olarak görüyor ve ondan yararlanıyor. Fakat Kıbrıs sorununun NATO üyesi Türkiye ve Yunanistan'ın arasını sürekli açık tutması da ABD'yi rahatsız ediyor. O bakımdan Kıbrıs'ı batmayan bir uçak gemisi olarak kullanmaya devam edebileceği, ancak bu arada NATO'nun güney kanadı için de bir tehlike olmadan çıkaracak bir çözümü istiyor ABD.

***Kesgeç:** Cumhuriyetçi Türk Partisi Kıbrıs sorununun çözümü için neleri öneriyor?*

Özgür: Biz de doruk anlaşmalarının öngördüğü iki toplumlu federal cumhuriyeti öngörüyoruz.

***Kesgeç:** Bilgiler için teşekkür ediyorum. Ayrıca, Adımlar okurlarına iletmek istediğiniz birşey var mı?*

Özgür: Adımlar okurlarına şunu söylemek istiyorum. Kuzey Kıbrıs'ta Cumhuriyetçi Türk Partisi ilerici aydınların ve emekçilerin partisidir. Zor koşullarda şovenizme ve emperyalizme karşı bir mücadele yürütmektedir. Adımlar okurlarının ve diğer Türkiyeli ilericilerin, demokratların desteğine büyük gereksinim duyuyoruz. Kıbrıs'ın yeniden bağımsız, bağlantısız, toprağı bütün federal bir cumhuriyet olabilmesi için Türkiye kamuoyunun yeterince aydınlatılması gerekir. Ve bu konuda Türkiye'nin demokrat kamuoyuna, ilerici kamuoyuna büyük görev düşmektedir inancındayız. Zaman zaman Türkiye basınında Kıbrıs'ın gerçekleriyle bağdaşmayan yazılar okuyoruz. Bunlar Kıbrıs hakkında yeterince bilgi sahibi olunmamasından kaynaklanıyor. Anti-şovenist, anti-emperyalist mücadele ortak bir mücadeledir. Kıbrıs Türkiye'den 40 deniz mili uzakta bir adadır. Bu kadar yakınız ama birbirimizi yeterince tanımıyoruz. Birbirimizi daha yakından tanımamız, daha sıkı bir dayanışma içinde olmamız gerekiyor inancındayız.□

BİR PANEL BEŞ KONUŞMACI

Geçtiğimiz günlerde Kuzey Kıbrıs'tan Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP)'den bir heyet ülkemizi ziyaret etti. Parti Genel Başkanı Özker Özgür, milletvekili Fazıl Çağra ve Merkez Yönetim Kurulu üyesi, gazeteci Hasan Eryalçın'dan oluşan bir CTP heyeti özel görüşmelerin yanısıra Ankara ve İstanbul'da iki ayrı panele de katıldı.

BİLSAK'ın 14 Ocak cumartesi günü TTB konferans salonunda "Kıbrıs'taki Türk Solunun Kıbrıs Sorununa Bakışı" adı altında düzenlediği İstanbul'daki paneli Haluk Gerger yönetti. Panele CTP heyetinin yanı sıra Barış Derneği Genel Başkanı Emekli Büyükelçi Mahmut Dikerdem ve Cumhuriyet gazetesi yazarlarından Ali Sirmen de katıldılar.

Haluk Gerger toplantıyı açarken yaptığı konuşmada, milli sorun olarak görülen hususlarda, soruna sınıfsal bakış açısı ile yaklaşanların vatan hainliği suçlamasıyla karşı karşıya kaldığını, durumun Kıbrıs'ta ve ülkemizde de böyle olduğunu belirtti. Gerger, "Türkiye, askeri varlığı ve büyük elçiliği vasıtasıyla, Kıbrıs'ın iç politikasında olağanüstü ağırlığa sahiptir. Oysa Kıbrıs, Türkiye Cumhuriyeti'nin kolonisi değildir" dedi. Ardından sözü Mahmut Dikerdem'e bıraktı.

1950'li yıllarda Türkiye hükümetinin, "Kıbrıs sorunu" diye bir şeyi kabul bile etmediğini ve bunu artık İngiltere'nin sorunu zannettiğini söyleyen Dikerdem, "Türk hükümetinin bilmediği asıl şey, 1947'lerden beri Kıbrıs'ta bir bağımsızlık savaşının verildiği ve İngiltere'nin bütün dünyada sömürgelerini kaybettiği idi." Lozan anlaşmasına konan bir madde ile, ada halkının iki yıllık bir süre içinde Türk ya da İngiliz tabiyetini seçmesinin öngörüldüğünü söyleyen Dikerdem, "Kıbrıslı Türkler İngiltere'yi daha güvenilir buldukları için büyük bir çoğunlukla İngiliz tabiyetini seçmişlerdi. Oysa sonradan EOKA adını alacak Kıbrıslı Rumlar İngiliz emperyalizmine karşı bağımsızlık savaşı yürütüyorlardı. O vakit bağımsızlık bayrağı yalnızca Rumların elinde kalmasıydı, bu gün eşit haklılığı savunmak çok daha kolay olurdu" dedi. Türkiye'nin garantör devlet olarak 1974 yılında Kıbrıs'a müdahalesini iki aşamada ele alan Dikerdem, "20 Temmuz'da gerçekleştirilen 1.Barış harekatı uluslararası hukuka uygundur. Garantör devletler anlaşması Türkiye'ye bu hakkı vermektedir. Fakat 10 Ağustos'da gerçekleştirilen ikinci çıkarma ve yığılan 40 bin askerle Kıbrıs'ta yeni bir sınır çizme, garantör devletlikle bağdaşmamaktadır" yollu bir değerlendirme yaptı.

Taksim tezlerine şiddetle karşı çıkan Özker Özgür, Türkiye'nin pek çok kez adanın taksim edilemeyeceğine dair dünya ülkelerine güvenceler verdiğini hatırlattı ve "Bu durumda KKTC'nin varlığı nasıl açıklanabilir?" diye sordu. Bir panel izleyicisinin KKTC'nin kurulmasında kendilerinin de olumlu oyunun bulunduğunu hatırlatması üzerine "Türkiye'de 82 Anayasası % 92 oyla kabul edildi. Şimdi bir oylama yapılsa herhalde bu oranda evet oyu çıkmaz. Bizim o dönemde verdiğimiz oy da, işte öyle bir oydu" dedi.

Özgür, coğrafi zemine dayalı federal sistemde siyasal eşitliğin öneminin altını çizerek "federal sistemler eşitler arasında kurulur" dedi. Coğrafi sınırlar içinde, her iki toplumun da kendi iç güvenliğini kendilerinin sağlaması gerektiğini belirtti ve "Bu Kıbrıs gerçeğinin dayattığı bir zorunluluktur. İki toplum arasında düşmanlık yaratılmıştır. Gerçek budur. Bu gerçek gözönüne alınmadan çözüm üretilemez. Bu nedenden dolayı üç özgürlük (Dolaşım, yerleşim, mülk edinme) iki toplum birbiriyle anlaşıncaya kadar, ancak kısıtlanarak uygulanabilir.



▶ *"Kıbrıs'daki Türk Solunun Kıbrıs Sorununa Bakışı" paneli.*

Eğer bir cumhurbaşkanlığı ve yardımcılığı söz konusu olacaksa, cumhurbaşkanı adaylığı köken sorunu olmaktan çıkartılmalıdır, Türk ya da Rum, her Kıbrıslı aday olabilmeli ve tüm ada halkından oy istemelidir. Cumhurbaşkanı hangi toplumdan seçilirse diğer toplum kendi arasından yardımcısını seçebilir.

"Biz adanın askersizleştirilmesini de istiyoruz. Denktaş-Kipriyanu anlaşmasının 7. maddesi Cumhuriyetin askersizleştirilmesini öngörmektedir. Bu, İngiliz üslerini kapsamıyor. Asıl baş belası da bunlardır. İki toplum aralarında anlaşırsa bunlara da git demek mümkün olacaktır" dedi.

Ali Sirmen, ülkemizin de Kıbrıslılaştırılmak istenmesine dikkat çekerek "Asil ve Nadir bir işadamının Babıali'den başlayarak, satın alma faaliyetlerini yoğunlaştırdığını" söyledi. Kıbrıs sorununu bütün taraflar açısından bir yanlışlıklar tragedyası olarak niteleyen Sirmen, Özker Özgür'ün düşüncelerine katıldığını belirtti ve önemli olan iki toplumun birlikte yaşamak istemesidir" dedi.

CTP milletvekili Fazıl Çağra da konuşmasına "Kıbrıs'ta demokrasi yok" diyerek başladı. Türkiye'den Kıbrıs'a gönderilen 'tarım işgücü'nün Kuzey Kıbrıs'ta da huzursuzluk kaynağı olduğunu belirtti. Denktaş'ın Özger Özgür aleyhine açtığı 200 milyonluk tazminat davasını 80 milyon lira olarak kazandığını hatırlatan milletvekili, "Faizleriyle birlikte bu rakam şimdi 135 milyon liradır. Denktaş, parti yayınımız Yeni Düzen gazetesinin basıldığı İleri matbaasını haczetmek istiyor. Niyeti, muhalefeti susturmaktır. Genel başkanımızın evine haciz memurları göndermiştir. Düşünebiliyor musunuz? Kenan Evren, Erdal İnönü'nün televizyonunu, buzdolabını haczettirmek için haciz memurları göndermiş olsun" derken, Haluk Gerger'in, "Bir zamanlar Kenan Evren'in, bu ülkenin başbakanını bile evinden alıp götürdüğünü" hatırlattı.□

Tufan Şişli

Alman Komünist Partisi'nin 9. Kongresi Toplandı

PARTİ İÇİ DEMOKRASİ SINAVI

Herbert Mies: "Her zaman olduğu gibi bizi birleştirenin, bizi ayırandan daha güçlü olduğundan hareket ediyoruz."

■ A.N. Öner

Alman Komünist Partisi'nin (DKP) 9. Kongresi 5-8 Ocak 1989 tarihlerinde Frankfurt'ta toplandı. Gerek tartışılan konuların önemi, gerekse parti içinde farklı görüşlerin doğrudan ortaya konması, kamuoyunun ve basının bu Kongre'ye gösterdiği olağanüstü ilgiyi bir yanıyla açıklamaktaydı. Yıllardır süregelen sansür "bir anda kalkarak" basın ve yayın kurumlarından 600'ü aşkın gazetecinin Kongre'yi izlemek için başvuruda bulunması herkesi şaşırtmıştı. Kongre haberlerinin bir hafta boyunca yayınlanmasını bir delge "eski ve kaba antikomünist politikanın Federal Alman kamuoyunda artık itibar görmemesi ve komünistleri daha doğrudan ve yakından ilgiyle izlemek eğiliminin yarattığı bir sonuç" olarak değerlendiriyor ve ekliyordu. "Perestroyka ve glasnostun başarısı yani!"

50 dolayında komünist ve işçi partisinin, ulusal kurtuluş hareketinin temsil edilmesi bu kongreye gösterilen uluslararası ilgi ve desteğin bir göstergesi olarak değerlendiriliyordu. SBKP Politbüro üyesi ve MK Sekreteri Alexander N. Jakowlaw, Almanya Sosyalist Birlik Partisi (Demokratik Alman Cumhuriyeti) Politbüro üyesi ve MK Sekreteri Germann Axen, Küba Komünist Partisi MK üyesi Commandante Jesus Montane Oropesa önemli kişiliklerden bir kısmını oluşturuyordu. Ayrıca, ilk kez olmak üzere Çin Komünist Partisi bir delegasyonla uluslararası konuklar arasında yer alıyordu. TBKP Genel Sekreter Vekili Osman Sakalsız'ın yanısıra pekçok ülkeden komünist ve işçi partileri, kurtuluş örgütleri üst düzeylerde temsil ediliyorlardı.

Kongre öncesi gelişmeler

Parti Yönetim Kurulu 1988 yazında "Federal Almanya-2000" başlığı altında bir taslak metin hazırlamıştı. Dünya ve Federal Almanya'daki yeni, güncel gelişmeler ışığında Parti'nin 2000 yılına yönelik görevlerini, hedeflerini ele alan bu belge, "Nasıl bir Federal Almanya ve bu kapsamda gerçekleştirilebilir ne gibi değişimler öngördüğünü" irdeliyordu. Aynı zamanda "Parti'nin durumu ve DKP'nin gelecekteki gelişimi üzerine" başlıklı bir belge daha hazırlayan komisyonda farklı görüşler de ortaya çıkıyordu. Komisyon, çoğunluğun benimsediği belgeye ek olarak, 6 kişinin imzaladığı bir "azınlık" belgesini de tartışmaya sunuyordu.

Her üç belgenin de partide açık tartışmaya sunulması ile yoğun bir tartışma dönemi başlatılmıştı. Kongre'ye yaklaştıkça "Federal Almanya-2000" taslağının bir çok eksiği olduğu tesbit edilmiş, tartışmalarda farklı yaklaşımların yeterince kucaklanamayacağı belirlenince de bu belgeler için 1990 yılı başlarında bir olağanüstü kongreye gidilmesi önerisi benimsenmişti.

Nitekim, kongrenin iç tüzüğü ve merkezi organlara aday kadrolar ve bunların seçilme biçimi bu kongre çalışmalarının ağırlığını oluşturdu. Zamanın yetmemesi üzerine kimi Kongre kararları görüşülemediği için de 9. Kongre'nin Şubat ayı içinde tekrar toplanarak tamamlanması kararı alındı.

Partiden beklenen....

Yönetim Kurulu raporunu sunan DKP Genel Başkanı Herbert Mies bu kongreden partinin ve dostlarının beklentisini özetleyerek konuşmasına başladı.

8. Kongre'den bu yana derinleşen sorunların ilk işaretlerini zamanında ve kapsamlı olarak kavrayamadıklarını, doğru değerlendiremediklerini ve oldukça çelişkili bir gelişme yaşadıklarını anlattı. Geçen dönemde işyeri konseyi başkanlıklarına seçilen komünistlerin yüzde 27 oranında arttığını, diğer yandan da Parti'nin üye sayısının 57.802'den 47.513'e düştüğünü açıkladı. Bu süreçte, parti gücünün ortak politik çizgi ve yönelimde birleştirilmesinin zorunluluğunu belirterek, "parti içi yaşamın demokratikleştirilmesi, politik pratiğimizin, özellikle yönetim çalışmalarının eleştirel ve özeleştirel değerlendirilmesi, tarihimizin tartışmalı sorunlarını açıklıkla değerlendirmemiz kaçınılmaz zorunluluktur" dedi.

Partinin bölüneceği spekülasyonlarına karşı şu değerlendirmeyi yaptı: "Her zaman olduğu gibi bizi birleştirenin, bizi ayırandan daha güçlü olduğundan hareket ediyoruz. Değişik çizgiler üzerine görüşlerin çatışması, netleştirici bir tartışma süreci içinde bizi ortak bir çizgiye ulaştırmalıdır."

Global sorunlara yaklaşımdaki eksikliklere değinen H.Mies, barış mücadelesinde sağlanan başarıları ve partinin katkılarını anlattı. Atom enerjisi ve çevre sorunları konularında da görüş olgunlaştırma ve tutum netleştirmede geç kalındığını belirtti.

Sovyetler Birliği'nin ve Demokratik Alman Cumhuriyeti'nin varlığının ve kazanımlarının Federal Almanya için tartışılmaz önemine de değinen H. Mies'in "Komünist Gorbaçov zamanımızın umut taşıyıcısı olmuştur" sözleri coşkun alkışlarla karşılandı.

Sınıfsal sorunlarla global sorunlar arası ilişki, barışın ve çevrenin korunması, nükleer santralların yarattığı tehlike; belediyelerde politik çalışmalar; kadınların partide teşviki ve eşitliğin sağlanması; işçi sınıfı yapısındaki değişimler ve bunun sendikal ve politik örgütlenmede nasıl değerlendirilebileceği; bir demokratik reform alternatifler programının geliştirilmesi ve partinin gençlik politikasında gençlik örgütlenmesinin işlevi Kongre tartışmalarının temel konularını oluşturuyordu.

Ve seçimler

Tek aday olan Herbert Mies Genel Başkanlığa ve Ellen Weber Genel Başkan Vekilliğine oy çoğunluğu ile yeniden seçildiler. Diğer organların seçiminden önce (Merkez Yönetim, denetleme ve disiplin kurulu) iki öneri tartışılarak benimsendi.

Birincisi; kadınların, yüzde 50 oranında değil, partideki üyelik oranında (% 43.7 bayan üye) bu kurullarda temsili önerisi benimsendi. Sonuçta ayrı ayrı listelerle 42 kadın ve ve 54 erkek olmak üzere 96 kişilik Merkez Yönetim Kurulu seçildi.

İkincisi; seçimlerden önce verilen bir önerge kabul edilerek "Merkez Yönetim Kurulu'nun, Prezidyum ve sekreterlik seçimlerinde farklı görüşlerin parti gerçeğine uygun bileşimde temsilini gerçekleştirmesi, ayrıca birikim ve deneylere sahip kadroların büyük ölçüde değişimi ile bir zayıflama yaratmamayı gözetmesi" kararlaştırıldı.

Kongrede "azınlık" ve "çoğunluk" bileşimlerinin sürekli değişmesi, tavır belirlemede delegelerin sahip olduğu olgunluğu sergiliyordu.

Kapanışta söz alan Herbert Mies, kongrenin henüz bitmediğini, fakat bundan sonraki dönemde 1989 için parti görevlerini somutlayan belgenin herkesin çalışmasında bir kıstas olacağını belirtti. □

İSRAİL'İN TOPLU ÖLDÜRME POLİTİKASI DURDURULMALI

Filistin'in Kurtuluşu İçin Demokratik Cephe Merkez Komitesi, İsrail yönetiminin cinayetlerinin gerçek yüzünü fiili olarak incelemek için heyetlerin gönderilmesine çaba harcanmasını ve BM'in, işgal edilmiş topraklarda Filistin halkının evlatlarının uluslararası korunmasının hemen sağlanması için çağrıda bulunmasını istiyor.

Filistin'in Kurtuluşu İçin Demokratik Cephe Merkez Komitesi, 25 Aralık günü Türkiye Birleşik Komünist Partisi'ne bir mesaj göndererek, Siyonist İsrail yönetiminin işlediği cinayetlerin ve gerçekleştirdiği katliamların durdurulması için çaba harcanmasını istedi.

İsrail işgalci yönetiminin, Filistin devletinin işgal edilmiş topraklarındaki halk ayaklanmasına karşı baskı politikasını sürdürdüğü kaydedilen mesajda, İsrail ordusunun son zamanlarda sivillere karşı gerçek kurşun ve zehirleyici gaz bombaları kullandığı vurgulanıyor. Bu arada, öldürülen bir Filistinlinin cenaze töreni sırasında İsrail askerlerinin 16-17 Aralık'da gerçekleştirdiği katliamda ölen 10 Filistinlinin adlarının da belirtildiği mesajda, özetle şu görüşlere yer veriliyor:

"Birleşmiş Milletler kararını, işgal altındaki bölgelerle ilgili 4. Cenevre Anlaşması'nı, Filistin halkının ayaklanmasının bir yılı boyunca İsrail'in en çirkin cinayetlerini ve insan haklarını çiğnemesini gören uluslararası kamuoyunu hiçe sayarak işlediği toplu öldürme ve cinayetler tırmanıp yoğunlaşmıştır.

İsrail işgalci yönetimleri, son günlerde Filistin halk ayaklanmasını bastırma çabalarında baskı yöntemlerini geliştirmiştir. Gazze, Beyt Sahur ve diğer bölgelerde olduğu gibi, İsrail askerlerinin ateş açması sonucu ölen şehidin cenaze töreni sırasında, toplu katliamlara girişmiştir.

İsrail yönetimlerinin, bu katliamı gerçekleştirmesi, gerçek kurşunları yoğun bir biçimde kullanmaya devam etmesi, devlet düzeyinde örgütlü terörü sürdürmesindeki ısrarını ortaya koymaktadır. Aynı zamanda Amerikan yönetimi de kendi tarafından bu terörü destekleyip örtüyor. Öte yandan, halkımızın ulusal savaşımını terörle adlandırıp, halkımızı ve FKÖ'yü kışkırtmaktadır.

Filistinin Kurtuluşu İçin Demokratik Cephe Merkez Komitesi; halkımızın ayaklanması ve bağımsız bir devlette ulusal bağımsızlık hakkıyla olan dayanışmanıza büyük değer verirken, sizleri, barışsever güçleri, resmi ve kitlesel bütün uluslararası kamuoyu ortamlarını ve insani kurumları bu terörist katliamları şiddetle kınamaya, İsrail'in toplu öldürme politikasının durdurulması için uygun araçlarla girişimde bulunmaya, İsrail yönetiminin cinayetlerinin gerçek yüzünü fiili olarak incelemek için heyetlerin gönderilmesine çaba harcamaya, Birleşmiş Milletleri, işgal edilmiş Filistin devleti topraklarında halkımızın evlatlarına hemen uluslararası korunmanın sağlanması için çağrıda bulunmaya davet etmektedir." □

F.Almanya Dışişleri Bakanı, Sovyetlerin Yeni Zamanlar dergisine yazdı

GENSCHER'E GÖRE 89'DA 3 DİNAMİK SÜREÇ

Federal Almanya Dışişleri Bakanı Hans Dietrich Genscher'in Sovyetler Birliği'nde yayınlanan Yeni Zamanlar dergisinin 1989 yılının ilk sayısında bir makalesi yeraldı. Genscher makalesinde Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkelerdeki "Perestroyka" süreçlerinin etkileyici bulunduğunu açıkladı. Genscher yazısında Mihail Gorbaçov'un Birleşmiş Milletler önünde yaptığı konuşmanın "Batı-Doğu yakınlaşmasına" önemli bir ivme katmış olduğunu belirtti.

Genscher'e göre 1988 yılında 3 dinamik süreç tarihsel boyutta bir gelişmeye işaret ediyor. Bunlar Avrupa Topluluğu'nun birliği yolunda atılan adımlar, Varşova Paktı ülkelerindeki yenilenme süreçleri ve Batı-Doğu ilişkilerinin iyileşme dinamiği.



▶ *Genscher: "Ortak Evimiz Avrupa" düşüncesine katkıda bulunmaya çalışıyor.*

Genscher, askersel yumuşamanın ötesinde "Avrupa barış düzeyinin mimarisini" başka bir deyişle "Ortak evimiz olan Avrupa"nın kuruluşuna katkıda bulunacak işbirliği biçimlerinin önem taşıdığını vurgulayarak şu görüşlere yer veriyor:

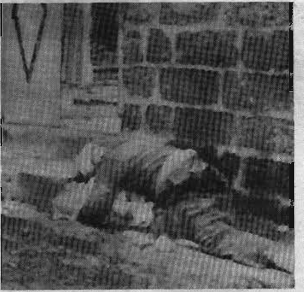
"Buradan doğacak olan karşılıklı bağımlılık güveni artıracak ve yeni bir istikrar yaratacaktır. İçe kapanma değil, kapıların açılması, insanlar, fikirler, eşyalar için hareket özgürlüğü, insan haklarına saygı gösterilmesi bu yeni barış düzeni içinde Avrupalı kimliğimiz gerçeklik kazanmalıdır. Ortak kültürel mirasımız bu kimliğin parçasıdır. İnsan hakları ve halkların kendi yazgılarını belirleme hakkı da bu kimliğin içindedir."

Genscher yazısını böyle bir Avrupa'nın yaratılması için savaş sonrası dönemde hiç bir zaman koşulların bu kadar elverişli olmadığını belirterek sona erdirdi. □

İnsanlığın Kimyasal silahlardan kurtulması yönünde önemli bir adım

PARİS KONFERANSI

BM'e üye tüm devletler kimyasal silahların üretim, stoklama ve kullanımının yasaklanmasını, var olanların imha edilmesini kararlaştırdı.



Altmış dört yıl sonra, BM üyesi tüm devletler 7-11 Ocak 1989 tarihleri arasında, kimyasal silahların yasaklanmasını tartışmak üzere Paris'te biraraya geldiler. Konferans, 8 yıldır çalışmalarını sürdüren uzmanların kimyasal silahlarla ilgili bir uluslararası anlaşma imzalanması konusunda hazırladıkları raporu görüştü.

Bu konferansın toplanmasını hızlandıran en önemli faktör, körfez savaşında kimyasal silah kullanılması yoluna başvurulması oldu. Bilindiği gibi Irak geçen yıl mart ayında Kürdistan'ın Halepçe şehrinde sivil halka karşı kimyasal silah kullanmış binlerce insanın ölümüne neden olmuştu.

Konferansın başladığı gün Irak'ın kimyasal silah kullanmasını protesto etmek amacıyla Türkiye ve Ortadoğu kökenli çok sayıda örgüt Irak elçiliği önünde gösteriler düzenlediler. Fransız televizyon haberlerine de yansıyan gösterilere yaklaşık 1000 kişi katıldı.

Konferansta alınan kararların yanısıra en önemli olay SSCB Dışişleri Bakanı Şevardnadze'nin, Sovyetler Birliği'nin, bu konferansta alınan kararlar ne olursa olsun, elindeki tüm kimyasal silahları önümüzdeki yıldan itibaren imha etmeye başlayacağını açıklaması oldu. İran ve Irak delegasyonunun karşılıklı sert tartışmalarına tanık olunan konferansta, Güney Afrika Cumhuriyeti adına konuşan dışişleri bakanı kürsüye gelince Afrikalı delegeler salonu terkettiler.

Konferans bitiminde yayınlanan ve katılan tüm devletlerin kabul ettiği ortak deklerasyonda, katılan devletlerin 1925 Cenevre anlaşmasından farklı olarak **kimyasal silahların üretiminin, stoklanmasının, kullanılmasının ve başka biçimlere dönüştürülmesinin yasaklanmasından ve en kısa zamanda yok edilmelerinden** yana oldukları belirtildi. Bilindiği gibi 1925 uluslararası Cenevre anlaşmasında bu silahların sadece savaşta kullanılması yasaklanıyordu.

Kimyasal silahlar ilk kez I. Dünya Savaşında ortaya çıktı. 1915 yılında Almanlar ilk kez Belçika'ya karşı "zehirli" saldırıyı gerçekleştirdi. Bu saldırıda hardal, iperit, fosgen, clorin ve asit siyanidrik gazları kullanıldı. Bu gazlar deriyi yakıyor, ölüme yol açan solunum bozukluğuna neden oluyor ve kandolaşımı sistemini alt üst ediyor.

İkinci tip kimyasal silahlar çok daha korkunç olan nörotoksiklerdir. Bu gazlardan çok küçük bir miktarda solumak veya temas etmek adalelerin kasılmasına ve solunum sistemini durdurarak çırpınmalarla, ani ölüme yol açıyor. BM uzmanları Halepçe'de bu tip silahların kullanıldığını söylüyorlar.

Birinci tip nörotoksikler Nazi laboratuvarlarında geliştirildi. Ancak, çok büyük miktarda üretilen bu gazlar, Naziler tarafından kullanılma fırsatı bulunamadan müttefiklerin eline geçti.

Üçüncü tip kimyasal silahlar Amerika'nın ürettiği "ikili" (binaires) kimyasal silahlardır. Bu silahların farklı yanları bileşimleri değil stoklanma biçimleridir. Tek bir bombanın içinde bağımsız iki bölüm var ve her bölümde farklı ve zararsız değişik gaz bulunuyor. Bu gazlar şiddetle patlamanın etkisiyle birbirine karışarak çok tehlikeli nörotoksiklere dönüşüyorlar.

"Yoksullar silahı" olarak adlandırılan ve çok ucuza malolan bu kimyasal silahlar bir çok ülkenin silah depolarını dolduruyor

I. Dünya Savaşında yüzbin kişinin ölümüne ve 1 milyon kişinin sakat kalmasına yol açan kimyasal silahlar daha sonra 1935 yılında İtalya tarafından Habeşistan'da aynı dönemde Japonlar tarafından Çin'de ve ABD tarafından Vietnam'da kullanıldılar.□

ORTA MENZİLLİ FÜZELERİN İMHASI SÜRÜYOR

Dokuz Sovyet askeri müfettişinden oluşan bir grup subayın İngiltere'de bulunan **Molesworth** adlı Amerikan üssünde ABD ile Sovyetler Birliği tarafından imzalanan INF Anlaşması'nın hükümlerinin uygulanmasını denetlediği haber verildi. Cruise roketlerinin imhası işlemlerini denetleyen Sovyet subayları dışında, İngiltere'de başka bir Sovyet askeri müfettiş ekibi de ünlü Greenham Common üssündeki roket çekme işlemlerini izliyor.□

YILLAR SONRA SAKAT ÇOCUKLAR...

Amerikalı anne, baba Morin ve Michel Lien 1971 yılının Ocak ayında bir bebek bekliyorlardı. 24 Ocak günü bir kızları oldu. Adını daha önceden kararlaştırdıkları gibi Carry koydular. Ama Morin ve Michel bebeklerinin doğumuyla mutlu olamadılar. Tersine acılara boğuldular. Carry'nin kol ve bacakları tamam değildi. Midesine giden yol tıkalıydı. Kalbi delikti. Safra kesesi iyi çalışmıyordu. Sindirim sisteminin çıkışı yoktu. Doktorlar çocuğunun yaşayamayacağını söylediler. Ama anne, baba bebeğin yaşaması için her yola baş vurdular. Çocuklarının kurtarılması için varlarını yoklarını verdiler.

Çocuğun sakat doğuşunun nedeni altı yıl sonra ortaya çıktı. Baba Michel Lien savaşmak üzere 1966 yılında Vietnam'a gönderilmişti. Bulunduğu bölgede daha önce Amerikan ordusu kimyasal silah kullanmıştı. Michel bu bölgede bulunduktan sonra 25 kilo vermiş, hastalanmış ve ülkesine geri gönderilmişti. Uzun bir tedaviden sonra iyileşmişti. Michel gibi çok sayıda Amerikalı asker Vietnam'a atılan kimyasal silahlardan hastalanmıştı. Ve bunlardan birçoğunun çocuklarının sakat doğduğu ilerki yıllarda ortaya çıktı.□

FRANSA'DA KOMÜNİSTLERLE, SOSYALİSTLERİN YEREL SEÇİM İŞBİRLİĞİ

Fransız Komünist Partisi ile Fransız Sosyalist Partisi, yerel seçimlerde işbirliği yapacak. 12 Ocak 1989'da Fransız Komünist Partisi Genel Sekreteri **George Marchais** ile Fransız Sosyalist Partisi Birinci Sekreteri **Pierre Mauroy** 1989 Martında yapılacak olan seçimlerde, iki partinin işbirliğini öngören bir çerçeve anlaşması imzaladılar.

Anlaşma, yerel seçimlerde sol güçlerin elinde bulunan belediyeleri korumak, yerel seçimlerde sağ güçleri geriletmek amacını taşıyor.

Çerçeve anlaşmasının imzalanmasından sonra bir açıklama yapan Georges Marchais, Sosyalist Parti ile aralarında farklılıklar bulunduğunu, ancak bunun yerel düzeyde halkın yararına işbirliğini engellemediğini söyledi. Pierre Mauroy ise, sözkonusu anlaşmanın bir hükümet koalisyonu belgesi olmadığını, yalnızca komünistlerle sosyalistlerin yerel seçimlerde öteki güçlerle birlikte sağı geriletme için vardıkları bir mutabakat olarak görülmesi gerektiğini belirtti.□

SOVYETLER BİRLİĞİ ASKERİ HARCAMALARINI DÜŞÜRÜYOR

Sovyetler Birliği askeri bütçesinden yüzde 14.2 indirime gidiyor: Sovyetler Birliği Devlet Başkanı **Mihail Gorbaçov**, ABD, Japonya ve Batı Avrupa'dan politikacıların ve tekellerin temsilcilerinin yer aldıkları Üçlü Komisyon üyeleriyle yaptığı görüşmede, ülkesinin savunma bütçesinde yüzde 14.2 indirime gideceklerini açıkladı.

David Rockefeller, Georges Berthoin, I.Okawara, Valéry Giscard d'Estaing, Yasuhiro Nakasone ve **Henry Kissinger** gibi ünlü kişilerle yaptığı görüşmede, Gorbaçov, silah üretiminde de yüzde 19.5 kısıntı yapacaklarını söyledi. Gorbaçov, BM kürsüsünden ilan ettiği asker indirimleri konusuna da değinerek, 240 bin kişinin Avrupa'dan, 200 bin kişinin ülkesinin doğusundan ve 60 bin kişinin de güneyden çekileceğini ilan etti. Tank indirimlerinde eski malzemeyi yoketme yöntemini benimsemediklerini kaydeden Sovyet devlet başkanı, ülkesinin Avrupa kıtasında bulunan ve azaltılacak olan 6 bin tankın 5300'ünün en modern teçhizatla donanmış tanklar olacağını özellikle vurguladı.

Aynı görüşmede Gorbaçov, Moğolistan'da bulunan Sovyet birliklerinin yüzde 75'inin çekileceğini de açıkladı.□

İSPANYA'DA KOMÜNİSTLER BİRLEŞTİ

İspanya Komünist Partisi ile İspanya Halklarının Komünist Partisi, 15 Ocak 1989'da Madrid'de "Birlik Kongresi" yaptılar. Kongre, İspanya Cumhuriyeti uğruna savaşta efsaneleşen İspanya Komünist Partisi adını benimsedi. İspanya Komünist Partisi'nden 653, İspanya Halklarının Komünist Partisi'nden 237 delegenin katılımıyla yapılan Kongrede, 19 kardeş partinin temsilcisi de hazır bulundu. Kongre, İspanya Komünist Partisi Genel Sekreteri **Julio Anguita**'yı yeniden Genel Sekreterliğe seçti. İspanya Komünist Partisi Merkez Komitesi'ni onaylayan Kongre, İspanya Halklarının Komünist Partisi'nden 23 üyeyi de MK'ya seçti.□

BREZİLYA KOMÜNİST PARTİSİ BAŞKANLIK SEÇİMLERİNE KATILIYOR

Brezilya Komünist Partisi 15 Kasım 1989'da yapılacak olan Brezilya Devlet Başkanlığı seçimlerinde, 46 yaşındaki avukat **Roberto Freire**'yi aday gösterdiğini açıkladı. Partinin parlamentodaki komünist grubunun başkanı ve Brezilya Komünist Partisi başkan yardımcısı olan Freire, 14-15 Ocak 1989'da Sao Paolo kentinde yapılan Merkez Komitesi Plenumu'nda aday olarak belirlendi.□

KOMÜNİST VE SOSYAL DEMOKRAT PARTİLER TOPLANTISI

Federal Almanya'nın başkenti Bonn'da yapılan bir açıklamaya göre, 1989 yılında kutlanacak olan I. Enternasyonal'in 120., II. Enternasyonal'in 100. kuruluş yıldönümü toplantılarının sosyal demokrat partiler ile komünist partilerin ortak bir toplantısı olarak gerçekleşme olasılığı belirdi. Bu öneri, Federal Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nin Friedrich-Ebert Vakfı tarafından Aralık ayında düzenlenen ve bu parti ile Almanya Sosyalist Birlik Partisi tarafından yayınlanan "İdeolojilerin Tartışması ve Ortak Güvenlik" belgesini konu alan uluslararası toplantıda, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Toplum Bilimleri Enstitüsü Müdürü **Yuri Krasin** tarafından getirildi.

Federal Almanya Sosyal Demokrat Partisi adına **Erhard Eppler**, bu öneriyi benimsediklerini, bu toplantının nasıl yapılacağını partisinin tartışacağını söyledi.

Eğer bu toplantı gerçekleşirse, sosyal demokrat partiler ile komünist partilerinin yeni bir uluslararası toplantısı gündeme gelecek. Bilindiği gibi, 1987'de Ekim Devrimi kutlamaları sırasında çok sayıda sosyal demokrat ve çevreci partinin de katılımıyla Moskova'da bir uluslararası toplantı yapılmıştı.□

Avrupa Parlamentosu Karma Komisyonu Toplantısı

ÖNCE ÖZGÜRLÜKLER

Karma Komisyon Başkanı de Ryke: "İlk kez Türk tarafında da çok sesli, çoğulcu bir hava gördük. Türk meslektaşlarımızın da Kürtlere 'dağ Türkü' değil, 'Kürt' diyebildiklerine şahit olduk."

Avrupa Parlamento Karma Komisyonu 9 yıllık bir aradan sonra toplandığı 17 Ocak'daki ilk oturum merasimli oldu. Ancak açılış konuşmalarından sonra hararetli tartışmalar derhal başladı. Hangi partiden olursa olsun Avrupa milletvekilleri ısrarla Türkiye'de insanhaklarına saygı gösterilmesini istediler. Örneğin ANAP'li **Zeytinoğlu**, "Bizde komünist olmak serbest, yalnız komünist partisi yasak" deyince, söz alan İngiliz muhafazakar milletvekili **J.D.Taylor**, "Demokrasinin olabilmesi için komünist partisinin de serbest olması gerekir", dedi.

Komisyon toplantılarında üzerinde en çok durulan konular düşünce ve örgütlenme özgürlüğü, komünist partisinin yasaklı olması, Kürt halkına yapılan baskılar, Sargın ve Kutlu davası, yurt dışındaki politik göçmenlerin Türkiye'ye sokulmaması ve sürmekte olan kitlesel davalar oldu.



▶ **Bülent Akarcalı: Toplantıda, Türkiye'de komünist partisinin kurulabileceğini söyledi ve düşünce suçlarının kaldırılmasını isteyen 186 parlamenterin imzaları bulunan mesajı hükümete ileteceğini açıkladı.**



▶ **Deniz Baykal: Akarcalı'nın konuşmasından memnunluk duyduğunu ve komünist partisinin yasallaşması ile 141, 142, 163. maddelerin kaldırılmasının SHP'nin programında yeraldığını belirtti.**

İtalyan komünist milletvekili bayan **Luciana Castellina** 186 Avrupa Parlamentosu üyesi tarafından imzalanmış olan ve Sargın ve Kutlu'nun ve bütün diğer fikir suçlularının serbest bırakılmalarını ve TCK'nın değiştirilmesini talep eden bir açıklamayı **Bülent Akarcalı**'ya verdi. Akarcalı da bu imzaları hükümete ileteceğine söz verdi.

Komisyon çalışmalarını değerlendiren parlamenterler toplantıların açık sözlü ve dostça tartışmalar biçiminde geçtiğini belirttiler. Kimi ANAP'lı milletvekillerinin işkenceleri ve antidemokratik kanunları yok sayan sözlerine karşın, başka ANAP'lıların Türkiye'nin demokrasi yönünde mesafe alması gerektiğini, ancak bunun için zamana ihtiyaç olduğunu söylemeleri dikkati çekti. Toplantıların sonunda söz alan SHP Ankara milletvekili **Tevfik Koçak** ve Malatya milletvekili **İbrahim Aksoy**, yurdumuzda insan haklarının nasıl çiğnendiğini anlattılar. Bu çıkış herkesi şaşırttı.

Avrupa milletvekilleri zaten yıllardır birçok kaynaktan öğrendikleri ve sayısız belgelerle ispatlanmış gerçekleri bu kez de iki milletvekilimizden dinlemiş oldular. Öte yandan 1980'den beri resmen savunulan ve hiçbir inandırıcılığı kalmamış olan, "Bizde işkence yoktur, demokrasi vardır, insan haklarına da saygılıyız" tezine, ilk kez iki milletvekilinin açıkça karşı çıkmaları, ülkemizin itibarını sarsmak şöyle dursun, puan kazanmamıza sebep oldu. Nitekim Karma Komisyonun Belçikalı başkanı liberal **Beyer de Ryke**, görüşmeler bitince yapılan basın toplantısında, "ilk kez Türk tarafından da çok sesli, çoğulcu bir hava gördük. Türk meslekdaşlarımızın da Kürtlere 'dağ Türkü' değil, 'Kürt' diyebildiklerine şahit olduk. Bu çok sevindiricidir", dedi.

Avrupalı, demokrasinin ancak farklı görüşlere yer verilen bir ortamda gelişebileceğini biliyor. "İşkence yapılıyor. Kürt halkına baskı yapılıyor, komünistler hapse atılıyor" diyen milletvekillerini görünce "Türkiye'de sahiden bir şeyler değişmeye başlamış!" dediler.

Yine basın toplantısında söz alan Alman milletvekili **Fellermair** (sosyal demokrat) Nisan ayında Ankara'da toplanacağız, o zaman burada ele aldığımız konularda somut adımların atılmış olmasını görmek isteriz dedi.

Bu komisyonun Türkiye AT ilişkilerinde önemli bir yer tutacağı şimdiden söylenebilir. Konuya ANAP da önem veriyor olmalı ki, komisyonda Bülent Akarcalı'nın yanısıra Keçeciler, Şıvgın ve Taşar gibi diğer önde gelen isimleri de yer alıyor. SHP ise genel sekreteri Deniz Baykal'ı yollayarak komisyon çalışmalarına verdiği önemi göstermiş.□



TUDEH Humeyni rejiminin içyüzünü açıkladı

POL POT REJİMİNİN KATLİAMLARI BİLE ARTIK ŞAŞIRTMIYOR

TUDEH partisi Politbürosu, İran'da Humeyni rejiminin katliamlarını duyuran ve bu cinayetlere dur diyebilmek için tüm insanlığı dayanışmaya çağıran bir bildiri yayınladı.

Son günlerde Humeyni rejiminin zindanlarından gelen haberlere göre, tutukluların yargılanmadan kurşuna dizildikleri, cesetlerinin yanyana dizilerek üzerlerinin toprakla örtüldüğü ve ailelerinin düzenlemelerini engellemek için geceleri mezarların dozerle altüst edildiği, TUDEH bildisinde verilen bilgiler arasında. Ayrıca Eylül 1988'den bu yana, tutukluların aileleriyle görüşmelerine izin verilmediği belirtiliyor.

TUDEH bildisinde, daha sonra "tutuklu aileleri ve parti dostları tarafından yurtdışına ulaştırılan haberlerde idam edilenlerin" adları sıralandıktan sonra, şu görüşlere yer veriliyor:

"İran İslam Cumhuriyeti, kendisine olanları yoketmeyi amaçlıyor. Artık uzun süre ayakta kalamayacaklarını biliyorlar. Bunun için Humeyni'nin pasdaranları gece karanlığında cinayetlerinin izlerini örtmeye çalışıyorlar.

İran'da artık kimse Hitler'in gaz odalarından, Şili'deki stadyumlardan, Endonezya'daki kan banyolarından söz etmiyor. Artık Kampuçya'daki Pol Pot rejiminin toplu mezarları onları şaşırtmıyor. İran'da herkes, her gün bu olaylara tanık oluyor, bu olayları yaşıyor..."□

GÜNDEMİ TEMİZLEMEK

■ **Ali Söylemezoğlu**

Strasbourg'da 17-20 Ocak günlerinde Türkiye açısından önemli bir toplantı yapıldı. TBMM ile Avrupa Parlamentosu karma Parlamento komisyonu 9 yıllık bir aradan sonra yeniden toplandı.

Görüşmelerin havası "dostça ve açık sözlü" diye tanımlanabilir. Özetle Avrupalılar ülkemizde bütün önemli insan hakları sorunlarını gündeme getirdiler. Türkiye'den gelen parlamenterler ise, Avrupa Topluluğu'na üyelik başvurusu görüşülmeye başlanır başlanmaz bu sorunların giderilmesi için gereken her şeyin yapılacağını söylediler.

Karma Komisyon'un Avrupa kanadı, "Türkiye AT'a üye olamaz" gibi bir tavır içinde değil. Ancak insan haklarını gerçekleştirmek için atılacak adımların bir pazarlık konusu haline getirilmesi veya en azından böyle bir izlenim yaratılması boş olmuyor.

Komisyon üyelerinden Mehmet Keçeciler Strasbourg'da "glasnost ve perestroyka ile biz de değişmek durumundayız" dedi. Sovyet politikasının Türkiye üzerinde olumlu etkisi ANAP liderleri tarafından da doğrulanması güzel. Fakat değişme zorunluluğu yalnız dış etkilere bir tepki olarak ele alınmamalı. Türkiye şu veya bu ülkenin politikasına cevap olarak değil, çağın gereklerine uyabilmek, yarının ihtiyaçlarına cevap verebilmek için değişmek zorunda.

Neden Solidarnos'a konan yasak kaldırılıyor? Neden yalnız Keçeciler değil, bütün dünya perestroyka ve glasnostun etkisinden bahsediyor? Neden Gorbaçov Avrupa ve Kuzey Amerika kamuoyunca en sevilip güvenilen devlet adamı?

Glastnost ve perestroyka ile özetlenen yenilenme politikası aslında neden değil sonuç. Temelde yatan, herşeyi belirleyen ve gittikçe daha büyük bir güçle belirleyecek olan bilim ve teknikteki başdöndürücü gelişmelerdir.

Antropologlar atalarımızın bir milyon yıl önce ateşi kullanmaya başladıklarını söylüyorlar. Şimdi yeniden belki de bu ilk büyük keşif kadar çarpıcı sonuçları olacak keşif ve icatların eşiğindeyiz. Bilgisayar uzmanları yapay zeka yapmak için çalışıyorlar. Bir milyon yıl önce ilk defa bir doğa gücüne hakim olan ademoğlu artık doğanın en mükemmel ürünü olan insan zekasını kopya etmeye, düşünen ve öğrenen makineler yapmaya girişiyor.

Bunun sonuçları çok değil, 10-15 yıl sonra ekonomide, savunmada, her alanda karşımıza çıkacak. Türkiye açısından ne yapmak lazım, tartışmaya başladık mı?

Strasbourg'daki toplantıyla aynı günlerde Viyana'da sona eren Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) sonuçlarını değerlendiren dışişleri bakanı **Mesut Yılmaz**, "artık insan hakları ülkelerin iç işi olmaktan çıkmıştır" demiş. Yaşadığımız dönemin en çarpıcı özelliklerinden biri bu. İnsan hakları ve silahsızlanma herkesin gözünü çevirdiği nirengi noktaları haline geldi. Toplumlar ve devlet adamları herşeyden önce bu ölçülere vuruluyor.

Hiçbir ülke bu gidişin dışında kalamaz. Bizim için de mesele katılıp katılmama meselesi değil nasıl ve ne zaman katılacağımız meselesidir. Şartların zorlamasıyla mı, bilinçli olarak seçerek mi?

Eğer bir an önce davranılırsa, Türkiye insan hakları alanında kararlı ve cesur hamlelerle büyük itibar kazanabilir. Kurtuluş Savaşı'nın ardından Cumhuriyet'in kuruluşu ve Atatürk devrimleri nasıl "Boğazdaki hasta adam"ı bütün dünyaca sayılan bir devlet haline getirmişti, hatırlayalım.

Fikir ve örgütlenme özgürlüğünü gerçekleştirmekle, Kürt halkının varlığını kabul etmekle, işkenceyi önlemekle Türkiye hiç bir şey kaybetmez. Aksine, Kürtler var mı yok mu; 141, 142 ve 163. maddeler kaldırılsın mı, kaldırılmasın mı gibilerden cevabını hepimizin gayet iyi bildiği sorularla uğraşarak vakit kaybetmekten kurtulur. Gündemimizi iki asır önce cevaplanmış sorulardan temizleyelim ki ülkemizin ve çağımızın asıl meselelerini tartışıp çözümlemeye yönelebilelim.□

Irk ayrımını protesto

Irk ayrımını protesto etmek için Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Londra Büyükelçiliği önündeki nöbet tutma eylemi bininci gününü geride bıraktı. Irk ayrımına karşı çıkanlar, Nelson Mandela ve Güney Afrika'daki diğer politik tutukluların serbest bırakılmalarını istiyorlar. 19 Nisan 1986'dan bu yana devam eden nöbet eyleminde bugüne kadar 600'ü aşkın kişi tutuklandı.□

Martin Luther anıldı

Martin Luther King ABD'de binlerce kilisede düzenlenen törenlerle anıldı.

1968'de öldürülen insan hakları savunucusu King'in doğum günü, 1986'da ulusal tatil günü ilan edilmişti.

1950'lerde şiddete dayanmayan bir protesto türü başlatan King'in amacı ABD'nin güney eyaletlerinde, ayrıma uğrayan siyahlara yasal güvence sağlamaktı. King bu çalışmalarıyla 1964'de Nobel Barış Ödülü almıştı.□

Politik davalar Alman TV'sinde

Federal Almanya televizyonunun 1. kanalında Türkiye'deki insan haklarının ihlaline ilişkin bir program yayınlandı. Programda Kutlu-Sargın duruşması ile diğer politik davaların yanı sıra PKK röportajı nedeniyle yargılanan Mehmet Ali Birand ile Esen Güvener'in, Diyarbakır eski Belediye Başkanı Mehdi Zana'nın ve İzmir'de komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle yargılanan lise öğrencisinin duruşmalarına da yer verildi.

Ayrıca cezaevlerinin durumuna dikkat çekilen ve İHD'nin mitinginden görüntülerin yer aldığı programda ceza yasalarının faşist Mussolini İtalyası'ndan alındığını vurguladı.□

Çin - Sovyet ticareti

China Daily gazetesinde yer alan bir habere göre son yıllarda Çin-Sovyet ticaret hacminde önemli artışlar görüldü. Habere göre SSCB, Çin'in alışveriş yaptığı ülkeler arasında 5. sırada buluyor. İki ülke arasındaki sınır ticareti de başarılı bir seyir izliyor. Önümüzdeki yıl içinde 14 tarım ve sanayii ortak yatırımının hizmete girmesi düşünülüyor.□

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı Viyana Sonuç Belgesi

TÜRKİYE İÇİN İNSAN HAKLARI DERSLERİ

Sovyetler Birliği, ABD, İngiltere ve Federal Almanya'nın, hattın Gözne'den Mersin'i silahsızlanma alanının dışında bırakarak inmesini kabul ettiklerini bildiren birer taahhüt mektubu göndermesinden sonra, Türkiye belgenin son biçimini kabul etti.

■ **Halit Erdem**

35 ülkenin dışişleri bakanları Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'nın (AGİK) üçüncü İzleme toplantısına katılmak ve iki yıllık çalışmaların ürünü olan sonuç belgesini onaylamak üzere Viyana'ya hareket ederlerken, Türk basını da son gelişmeleri değerlendirmeye çalışıyordu. Mersin krizinde ödün mü verilmişti ? Yunanistan bizi yine oldu bittiye mi getiriyordu? Başbakan ile dışişleri arasında görüş ayrılığı mı çıkmıştı? Dört büyük ülkenin Türkiye'ye verdikleri taahhüt mektubunun gerçek içeriği neydi?

Dış politikanın kapalı kapılar ardından ve artık ilgili kurumlar da es geçilerek kişisel tasarruflarla oluşturulduğu bir ülkede doğal olan sorulardı bunlar. Doğal olmayan, basınımızda ve dolayısıyla kamuoyunda neredeyse bir kişilik özelliğine dönüşen ve dünyaya Türkiye merkezcil bakan anlayıştı. Bu tek boyutluluğun iki olumsuz sonucu hemen farkediliyor: İlki, Mersin krizinin çözümünden kestirme sonuçlar çıkarmaya çalışırken, Helsinki'den bu yana en kapsamlı uluslararası belge niteliğini taşıyan Viyana belgesinin içeriği ve hatta tek tek bireyleri nasıl yakından ilgilendirdiğinin gözden kaçırılıyor olmasıydı. İkincisi ise, hükümet çevrelerinden boyalı basına kadar, Türkiye'deki insan hakları ihlalleri, tıklım tıklım cezaevleri, ulusal baskı ve sonuç belgesiyle açıkça çelişen ceza maddeleri dururken, Bulgaristan'daki Türk azınlığına yönelik insan hakları şampiyonluğuna soyunmaktı.

Belgenin ana hatları ve yenilikler

Viyana Sonuç Belgesi öncekilere göre her sepette yenilikler getiriyor. İnsan hakları paketinde bu yenilikleri belirleyen olgu ilk kez etkin denetim mekanizmalarının tanımlanmış olması. Bu mekanizmalar ihlallerin her an ivedilikle ele alınmasını sağlıyor ve ülkeler bunu iç işlere karışma anlamına gelmeyeceğini kabul ediyorlar.

Denetim mekanizmasının dört ana yöntemi şöyle:

1- Bir ülkede insan haklarının ihlal edildiğine ilişkin göstergeler varsa, herhangi bir ülke, ilgili ülke yönetiminden konuya ilişkin bilgi isteyebilir. Bilgi istenilen ülke yanıt vermekle yükümlü kılınıyor.

2- Ülke yönetimleri insan hakları ihlalleri durumunda bir başka ülke tarafından sorunun çözümü için ikili görüşmeye çağrılabiliyor. İlgili ülke yönetimi bu çağrıyı kabul etmek zorunda.

3- Bir ülkede insan haklarının çiğnendiği sanısı durumunda, başka bir ülke yönetimi diğer 34 ülkeyi konu hakkında resmen bilgilendirebiliyor.

4- Çözüme kavuşmamış herhangi bir insan hakları ihlali konusu, 1992'ye kadar her yıl bir ülkede (1989 Paris, 1990 Kopenhag, 1991 Moskova) toplanacak olan "AGİK İnsani Boyut Konferansı'na gündem maddesi olarak getirilebilecek.

AGİK Viyana Sonuç Belgesi'nin insan haklarını güvence altına alma yönündeki önemli ve yenilikleri de içeren kimi maddeleri Türkiye'yi özellikle ilgilendirmektedir. Buna göre, belgeyi onaylayan ülkeler:

— İnsan haklarına ve kişinin ırk, cinsiyet, dil ve din ayrımı gözetmeksizin düşünce, vicdan ve dini inanç gibi temel özgürlüklerine saygı göstereceklerini (madde 11),

— Sivil, politik, ekonomik ve sosyal alanlarda yasalarını, yönetmeliklerini ve politikalarını bu temel hakları güvence altına alacak biçimde düzenleyeceklerini (madde 13 a),

— Ulusal azınlıkların etnik, kültürel kimliklerinin, dil ve dinlerinin korunması ve geliştirilmesi için gerekli koşulları yaratacaklarını (madde 19),

— Tüm göçmenlerin diledikleri takdirde güvenlik içinde ülkelerine dönmelerini sağlayacaklarını (madde 21),

— Kimsenin keyfi tutuklama, gözaltına alınma ve sürülmeye tabi tutulmayacağını (madde 23 a),

— Tutuklu ve hükümlülere insanca ve insanlık onurunu zedelemeyecek biçimde davranılacağını (madde 23 b),

— İşkence ve diğer insanlık dışı ve onur kırıcı davranışların yasaklanacağını ve uygulayanların cezalandırılacağını (madde 23 d), taahhüt eder.

Viyana sonuç belgesinde güven artırıcı önlemler ve silahsızlanma pakitinin getirdiği en önemli yenilik ise, yaklaşık on beş yıldır Viyana'da süregelen ve salt Orta Avrupa'da karşılıklı kovansiyonel güç indirimi sorunlarını kapsayan görüşmelerin artık aşılması ve terk edilmesi anlamına gelen yeni bir kuvvet indirimi alanının oluşturulmasıdır.

Mart ayında Viyana'da başlayacak kuvvet indirimi görüşmeleri, "Atlantik'ten Urallara" nitelemesiyle, eskisinin on katı genişlikte bir alanı kapsıyor ve 23 ülkeyi içine alıyor. Basınımızda Mersin krizi diye nitelendirilen olay, işte bu alanın sınırlarının saptanması sürecinde gelişti. İlginç olan, anlaşmazlığın iki ayrı blok ülkesi arasında değil de (Sovyetler ile Türkiye anlaşmışlardı), iki NATO ülkesi Yunanistan ile Türkiye arasında, Yunanistan'ın Mersin'in Kıbrıs Harekatı'nda kullanıldığı gerekçesiyle, silahsızlanma alanına sokulması isteği ile, son anda ortaya çıkması ve konferansı tehlikeye sokması idi. Sorunun çözümü ise, belgede, Doğu Anadolu'dan başlayarak, Mersin'in kuzeyindeki Gözne'ye gelen hattın "denize indiği" ibaresiyle, ancak nasıl indiği açık bırakılarak sağlandı. Sovyetler Birliği, ABD, İngiltere ve Federal Almanya'nın, hattın Gözne'den Mersin'i silahsızlanma alanının dışında bırakarak inmesini kabul ettiklerini bildiren birer taahhüt mektubu göndermesinden sonra, Türkiye belgenin son biçimini kabul etti.

> ## AGİK NEDİR?
>
> *Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı hazırlık çalışmaları oldukça uzun bir dönemi kapsıyor. Helsinki Konferansı'nda bütünsellik kazanan silahsızlanma ve güvenlik, insani sorunlar, ekonomik ve teknolojik işbirliği gibi üç ana paketle ilgili olarak baştan beri süregelen çalışmalar şöyle sıralanabilir.*
>
> *İlk hazırlık ve komisyon çalışmaları 1972 yılında başladı. 1975'de sözü edilen Helsinki sonuç belgesinin onaylanmasından sonraki ilk buluşma 1977-78'de Belgrad'da gerçekleştirildi. Bunu, aynı yıl içinde Montreaux'de sorunların barışçıl çözümü konulu toplantı, bir yıl sonra da La Valetta'daki Akdeniz'de işbirliği üzerine uzmanlar buluşması izledi. 1983 Madrid ikinci sonuç bildirgesinden sonra, yine sırasıyla, 1984'de Atina'da Sorunların Barışçıl Çözümü üzerine toplantı, 1984-86'da Stockholm'de Silahsızlanma ve Güven Geliştirici Önlemler Konferansı ve izleyen yıllar içinde Ottawa, Budapeşte ve Bern'de insan hakları, kültür vb. konuları içeren toplantılar yapıldı. Ocak 1989'da Viyana'da ana belgeleri parafe edilen Üçüncü İzleme Toplantısı ise, 1986 Kasım'ından bu yana süren hazırlık çalışmaları sonucunda gerçekleştirilmiş bulunuyor.*
>
> *35 üye ülkenin delegasyonları 17-19 Ocak 1989 tarihlerinde yapılan toplantılarda, güvenlik ve işbirliği konferansına sunulan bu üçüncü sonuç bildirgesi taslağını kabul ettiler. 50 sayfalık bildirge her alanda Helsinki belgesini aşan kararlar içeriyor. Bu konferanstan sonra Mart ayı içinde yine Viyana'da Avrupa'da konvansiyonel silahların azaltılması ve Atlantik'ten Ural'lar'a kadar uzanan karşılıklı kuvvet indirimi görüşmeleri başlayacak.*

Silahsızlanma konusunda kayda değer gelişmelerden biri de, Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı Şevardnadze'nin, kapsamında nükleer silahsızlanma bulunmayan AGİK görüşmelerinin bu aşamasında, Sovyetler'in kısa menzilli taktik nükleer silahlarda tek yanlı indirim yapacağını açıklaması oldu. Konferansa yeni bir boyut getiren bu açıklama ile, Sovyetler'in Avrupa güvenliğine somut önerilerle katkıda bulunmaya devam ettiği, ancak ABD'nin bu öneriler karşısında sessiz kalmayı yeğlediği görüldü. ABD Dışişleri Bakanı Schultz'un konuşmasında, ABD'nin geleneksel üstünlük sağlama politikasının uslubundan sıyrılamadığı ve sorunlara polemikçi bir anlayışla yaklaşma alışkanlığını sürdürdüğü gözlendi.

Türkiye bu sürecin neresinde

Unutulmamalı ki, özetlemeye çalıştığımız belgenin onaylanması, belgede yer alan ilkelerin hayata geçirilmesi için henüz yeterli güvence sağlamamaktadır. İnsan hakları maddelerinin onaylanmasına karşın, Türkiye'de bu ilkeler hemen her gün çiğneniyor. Hatırlanacağı gibi Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Konferansı kapsamında kişisel başvuru hakkı ve işkenceye karşı sözleşmeyi de imzalamıştı. Bu olgu Türkiye'de işkence uygulamalarında ve tutukluların koşullarında köklü bir değişikliğe yol açmadı.

Öyleyse değişen nedir? Bu belgeden ne beklemek gerekir? Viyana belgesi 15 yıl önce başlayan sürecin önemli bir ileri adımıdır. Bu süreç devam etmektedir! Giderek somutlaşan daha etkin güvenlik ve denetim mekanizmaları, sınırları ve sistemleri aşan uluslararası normlar ve yaptırımlar geliştirmektedir. Çok uzak olmayan bir gelecekte denetim mekanizmalarının daha da gelişeceğini, örneğin askeri güçlerin her an uluslararası komisyonlar tarafından denetlenebileceği gibi, ceza ve tutukevlerinin başka ülke gözlemci heyetlerince anında ve engelsiz denetlenebileceği düşünülebilir.

Türkiye hala satır arası boşluklardan da yararlanıp diplomatik manevralarla baskı rejiminin mekanizmalarını gözden uzak tutmaya çalışıyor. Ancak bu daha ne kadar sürecek? Mesut Yılmaz'ın görüştüğü Avrupalı bakanların ceplerinde Uluslararası Af Örgütü'nün Türkiye Raporu'nu taşıdıkları bir ortamda, artık iyice yalıtlanmadan ülkemizdeki bu oyun daha ne kadar sürdürülebilir? Böylesi bir konferansın içeriğine hakaret anlamı taşıyacak bir tavırla, "Bu raporlar dış mihrakların Türkiye'yi yıpratma oyunudur" demek, ülkemize ne kazandıracak?

Dışişleri Bakanı Yılmaz'ın Konferans'ta belirttiği gibi, "Dünyamız artık iyice küçülmüştür. Dünyanın bir köşesinde insanların çektiği acılar çok geçmeden diğer köşesinde yankı bulmaktadır." Nitekim Bakan konferans salonunda bu sözleri söylerken, merkezi Viyana'da bulunan Uluslararası Helsinki İnsan Hakları Federasyonu'nun AGİK bildirisindeki şu satırlar çeşitli uluslardan basın mensupları tarafından okunmaktaydı:

"Biz Türkiye'den hâlâ gözaltında yapılan işkenceler ve uzun süredir sonuçlandırılmayan toplu davalarla ilgili raporlar alıyoruz. Ayrıca vurgulamalıyız ki, Türkiye'de etnik azınlık hakları da kabaca çiğnenmektedir."

Türkiye demokrasi güçlerinin bu aşamadaki önemli bir görevi de, AGİK sürecini yakından izlemek, kamuoyuna tanıtmak ve Türk hükümetinin sorumluluklarını yerine getirmesi için ardıcıl çabaları sürdürmek olmalıdır.□

Bertolucci ve Ayzenştayn'dan toplumsal mücadeleye bakış

TARİHİN ANLAMI/"1900"

Bertolucci tarih-hayatın anlamı sorusunu buradaki ele alış biçimiyle bizi çok sarsıcı bir boşluk içine fırlatıyor. Filme iyice bakın. Ben ne izledim diye sorun.



Bertolucci'nin 1900'ü: "Yüreğimiz onlarla birlikte çarpıyor. Haksızlığı onlarla yaşıyoruz. Tepkilerimizi koşut geliştiriyoruz." Fotoğraf: İFSAK Arşivi

■ Veysel Atayman

Yıl 1945. İtalya'da faşizm çökertilmiş! Dağlardan, tepelerden, tarlalardan kopagelmiş köylüler, ağanın çiftliğinin avlusunda hep erteleyegeldikleri ve daha önce hiç tanımadıkları bir birliktelik duygusunun büyüsünde dans ediyor. Kızıl bayraklar, silahlar. Faşizmin köydeki celladının şakağına sıkılan kurşun. Yıllardır köyünden uzaklarda mücadele vermiş Olmo (Gerard Depardieu) bir mezar taşının başında, geçmişi belleğinde canlandırmaya (ya da unutmaya) çalışıyor. Uzaktan izliyor coşkunun büyüsündeki dansı. Çiftliğin son ağası (Robert De Niro) küçük köylü çocuğun tüfeğinin namlusu karşısında çoktan bir ceset. Her zamanki kararsızlığı ve eylemsizliğiyle o anın içinde donmuş.

Topraklar bölüşülüyor. Köylüler sosyalizmin kuramsallığını ampirik algılanabilirliklere dönüştürmeye çalışıyorlar. Şu kadar toprak, yönetilecek... Özlemi çekilen günler geldi mi? Bütün o mücadelenin, yaşanmış bir acı tarihinin "anlamı" artık avuçlarının içinde mi?

Avluya bir kamyon giriyor birden. İçi silah dolu. Adamın biri birileri adına bir bildiri okuyor. Hıristiyan bilmem neleri, liberalleri, sosyalistleri vb. bir arada toplayacak bir birlikten söz ediyor. Ve artık silaha gerek kalmadığından. Faşistleri de, dedi mi? En son, ağanın göğsünden hiç uzaklaşmayacakmış gibi duran tüfek atılıyor kamyonun içine; üstelik tüfeği geç teslim etmenin de cezası var: Çocuğun yanağında patlayan okkalı bir şamar.

Gelecekteki güzel günlere en çok inanmış, en bilinçli, en yürekli ve önder köylü, Olmo, boşalmış avluda cesedinde yeniden kan dolaşmaya başlayan ağayı yerinden kaldırıyor. Haydi topraklarının başına! Yeni düzende her ikisinin de yeri yeniden belirlenmiştir. Ya da: Eski konumları yeni olanın içinde de özenle (!) korunmuştur. O gene kahyadır öteki de ağa. Ama bu kez faşizmsiz!

Bertolucci "Son İmparator" Pu Yi için, "Aslında o hiçbir zaman tarih yapmadı, çünkü tarih yapacak gücü hiç olmamıştı onun, sadece tarihin akıntısında yüzen bir hafif yaprak gibiydi" diyor. (Spiegel, Ekim 1987, 273). Marks ve Freud'un örnek öğrencilerinden Bertolucci'nin sineması, 1900'de bizi hemen tarihi yapan (!) kitlenin yanına, içine sokuyor. Köylülere, bu alt dünyanın insanlarına yönelik gerçekçi ve ayrıntıları iyi değerlendirmiş gözlem (bir domuzun öldürülüşü, derisinin yüzülmesi, iç organlarının dağıtılışı, sucuk sarma vb.) izleyiciyle onlar arasına herhangi bir uzaklık koymadan, o bozulmamış, asıl olana, saf olana duyulan yakınlığı kullanarak, izleyiciyi köylülerin sofrasında bir yere oturtuyor. Yüreğimiz onlarla birlikte çarpıyor. Haksızlığı onlarla yaşıyoruz. Tepkilerimizi koşut geliştiriyoruz. Bertolucci, Fellini değil. Fellini'de olaya uzaktan bakan eleştirel bir ironi var. Neredeyse Brecht'in öngördüğü bir uzaklık sokuyor Fellini, izleyici ile olup biten arasına. Ama ironi, ne kadar sevsek, o insanlara biraz tepeden bakmamızı önleyemiyor sanki. Hep şu var: Ben siz değilim. Bertolucci, izleyicisini, insanlarla duygusal bütünleşmeye sokuyor. İronik yaklaşımın soğutucu uzaklığı, ayrıntılarla gözlemlenmiş bir gerçekçiliğin ayaklandırdığı duygularla gelen bir bütünleşmeye bırakıyor yerini.

Filmin başlarında ağa (Burt Lancaster) lekesizliğin, masumluğun, dürüstlüğün simgesi ve sınıfsal konumunun yansıtıcısı beyaz bir elbiseyle tezekler içindeki ahırda kendine ölecek bir yer arıyor. Fellini olsa inceden bir alay bulurduk bu tuhaf intiharda. Ama süt sağan genç kıza bile (!) dokunamayacak kadar elden ayaktan kesilmiş ağanın kendini ahırın tavanına zincirle asışında, iliklerinize işleyen bir insanlık trajedisi de bulabiliriz ararsak.

Bertolucci bizleri istediği kadar "tarihi yapanların" arasına soksun;



Robert De Niro ve Dominique Sanda, 1900'de.

inceden inceye duyurduğu tarih duygusu, bir başka alandan, yaşamdan ya da onu kavramlaştıran felsefeden gelen bir duyguyla yoğrulmuş. Ya da bu duygu o duyguyu bastırıyor. Hayatın anlamı sorusunun yoğurduğu bir duygu bu. Bertolucci tarih hayatın anlamı sorusunu buradaki ele alış biçimiyle bizi çok sarsıcı bir boşluk içine fırlatıyor. Filme iyice bakın. Ben ne izledim diye sorun. Yanıt: Bir ağa ve kahyası. İkisinin ölümünden sonra çocukları. Son da aynı başlangıçtaki gibi yaşlı bir ağa ve kahyası. Ama bu kez öncekilerin torunları ve oğulları. Hiçbir şey değişmemiş gibi. Roller aynı, kişiler değişmiş. Olmo, tıpkı kahya babası gibi yıllar sonra yorgun, ağadan daha güçlü, bir ağacın dibine çökerse ve ağa tıpkı yıllar önce olduğu gibi, demir yoluna uzanırsa, aradaki tarih ne oluyor? İlişkiler sadece yeni kişilerle yeni bir düzleme aktarılıyor ve insanlar sadece doğuyor ve ölüyorlarsa ve arasının hiç anlamı yoksa; doğum ile ölüm arasındaki tarih içi boşaltılan balık örneği bu iki uğrağın arasından çekilip çıkartılabilirse, tarihin anlamı ne? □

Bir sinema klasiği

POTEMKİN ZIRHLISI

"Potemkin Zırhlısı", tüm sinema tarihinin gelmiş geçmiş en iyi filmi diye tanımlanır çoğu eleştirmenlerce. Hiç kuşkusuz, yalnızca konusu itibariyle değil, 1925 yılında yapılması olanaksız gibi görülen bir sinema tekniğini de gerçekleştirdiğindendir tüm bu övgüler.

Ünlü yönetmen Ayzenştayn'ın Devrim'e bakışıdır tek sözcükle. Ama devrim kavramı nasıl çok boyutluysa, "Potemkin Zırhlısı"da o kadar çok anlam taşımaktadır. Konu, 1905 yılında Odesa limanında geçer. 1905 provasını filme alırken, Ayzenştayn aynı zamanda 1917'yi ve dahası en genel anlamıyla Devrim olgusunu irdeler.

Çarın şiddetine, zulmüne karşı, direnen askerler bir zırhlının içinde; diğer yanda limanda, zırhlıyla dayanışma içindeki halk ve halkın direnişi. Hemen ardından, şehirde bir çığ gibi büyüyen dayanışma dalgası; yine Çar askerlerince vahşi bir şekilde bastırılır. Yaşlı, genç, çoluk-çocuk, kadın katledilir. Ünlü Odesa merdivenlerini; oradaki katliamı sinemalaştıran Ayzenştayn, tüm dünya uluslarının bu zulmü unutmayacağını ve hesabının sorulacağını ifade eder. Sinema tekniği açısından da inanılmayacak bir görkeme ulaşır.

Her şey çok küçük bir meseleden çıkmıştır: kokmuş et. Ama, asıl neden çok büyüktür. Ezilenler ile ezenler; sömürülenler ile sömürenler; Çar ve ideolojisi ile işçi sınıfı, halk ve ideolojisi. İşte bunlar büyük çatışkıdırve bu "Potemkin Zırhlısı"'nda en yalın ifadeyle ete kemiğe ulaşır.

Bir sinema başyapıtı, bir devrimin destanı; büyük görkemli bir şölen; işte kısaca "Potemkin Zırhlısı". Kaçırılmaması gereken; izleyenler içinse bir kez daha izlenmesi veya birkaç kez daha izlenmesi gereken bir film...□



Potemkin Zırhlısı'nın ünlü merdiven sahnesi. Ezilenler ile ezenler; Çar'ın askerleri ile işçi sınıfı. Fotoğraf: İFSAK Arşivi

Kağıda son dokuz yıldır yapılan zam oranı yüzde 12.800

KAĞIT ZAMLARI ARTARKEN, KİTAP SATIŞLARI DÜŞÜYOR

Dokuz yıllık süreçte dolarda 38, altında 19 ve benzinde 33 kat fiyat artışı olurken bu oran kağıtta 128 kat oldu. Gazete kağıdının yalnızca son bir yıllık fiyat artışı yüzde 124.

■ **Füsun Öztürk Bayaan**

Gazeteler zaman zaman piyasa araştırma kuruluşlarına halkın son günlerde en çok hangi konuyu konuştuğuna ilişkin araştırmalar yaptırıyorlar. Son dokuz yıldır üstüste gelen zamlar düşünüldüğünde, bu piyasa araştırmalarından hiç de şaşırtıcı sonuçlar çıkmıyor. Halkın gündemindeki konu her zaman zamlar, hayat pahalılığı, enflasyon. Ancak, 1980 başından bu yana en yüksek oranda zam gören, zam görem şampiyonu olan mal ise kağıt.

1980 başında tonu 10.750 lira olan üçüncü hamur kağıdın, fiyatı, dokuz yıl içinde 21 kere zam görerek bugün 1.390.000 liraya yükseldi. Böylece, dokuz yıl içinde yüzde 12.800 oranında zam gören kağıt fyatlarındaki artış, hem doları, hem de altını geride bırakmış oldu. Bilindiği gibi 1980 öncesine kadar, devletin sübvansiyon yapması nedeniyle, kağıt maliyetinden ucuza satılıyordu. Sübvansiyonun 1978 yılında kalkması ve ardından gelen zamlarla kültüre üst üste darbeler vurulmuş oldu. Dokuz yıllık süreçte dolarda 38, altında 19 ve benzinde 33 kat fiyat artışı olurken, kağıtta 128 kat oldu. Gazete kağıdının yalnızca son bir yıllık fiyat artışı yüzde 124.

Dokuz ay boyunca süren son SEKA grevinden sonra, daha toplu iş sözleşmesinin mürekkebi kurumadan ve SEKA işçileri üretime başlamadan, kağıt çeşitlerine yüzde 61.8 ile 88.7 arasında değişen oranlarda zam yapılmasına ilk tepki de, doğal olarak gazetelerden ve yayınevlerinden geldi.

SEKA yönetim kurulu zamlarla ilgili olarak yaptığı açıklamada zam gerekçesini "yeni imzalanan toplu iş sözleşmesinin yükümlülüklerine" dayandırırken, artan maliyet artışlarını da gerekçelerine ekliyordu. Ancak gazeteler bir yandan bu açıklamayı verirken, diğer yandan da, SEKA grevinin, **Toprak Kağıt**'la piyasada gücünü koruyan **Toprak Holding**'i kurtarma operasyonu olarak değerlendirildiğini yazıyorlardı.

SEKA grevinden yararlanan diğer bir büyük kuruluş ise, **Korkut Özal**'ın da ortağı olduğu **Al Baraka Türk** idi. Al Baraka Türk son üç-dört ay içinde kağıt ithalatından milyarlar kazanmıştı.

Yayınevleri artık kitap basmanın daha da güçleştiğini ve bu son zamla kültüre bir darbe daha vurulduğunu söyleyerek, tepkilerinde dile getirdiler. 12 Eylül dönemi boyunca zaten okumayan, düşünmeyen, bilinçsiz bir toplum yaratılmaya çalışılmış ve kitaba olan talep düşürülmüş. Basın ve TV aracılığıyla kitap ve silah yanyana suç unsurları olarak sergilenlyordu. Ayrıca, ticari olarak en "dayanıksız imalat sanayi" olan yayıncılık sektörünün sorunu, yalnızca kağıt zamları değil.

Maliyetlerin olağanüstü yüksek oluşu, yayınevlerinin kitabı dağıtım şirketine verdiği tarihten sonra, en erken dört ay sonrası için senet ya da çek alabilmesi, aradaki enflasyon düşünüldüğünde maliyet dönüşlerinin kayıplı ve uzun zaman alması v eçoğu senetin de protesto olduğu düşünülürse, son birkaç yıl içinde birçok yayınevinin neden yayın yaşamına son verdiğini anlamak güç olmuyor.

Rakamlar çoğu zaman oldukça çarpıcıdır. Ortaya çıkardıkları gerçekler, sayfalar dolusu yazmaktan, konuşmaktan çok daha etkili olabilir. Son kağıt zammı ile birlikte, kağıdın son dokuz yıllır yaşadığı zam süreveni, rakamların ortaya çıkardığı gerçekler, kültüre yapılan saldırıları bir kez daha gündeme getirmektedir.□



Sosyalizm ve Perestroyka tartışıldı

21 Ocak 1989 günü BİLAR'da düzenlenen ve Gençay Gürsoy'un yönetip Halil Berktay, Umur Coşkun ve Sungur Savran'ın katıldığı panelde Sosyalizm ve Perestroyka tartışıldı. BİLAR'ın İstanbul şubesinin küçük salonu için oldukça fazla sayılabilecek bir izleyici topluluğu yaklaşık dörtbuçuk saat süren paneli ilgiyle izlediler. Glasnost ve Perestroyka öncesi ve sonrası başta Sovyetler Birliği olmak üzere genelde dünyadaki gelişmeler üzerinde duran Halil Berktay, Glasnost ve Perestroykayı "çağımızın en büyük sosyalizmi açısından umut verici olayı olarak değerlendirdi. Sovyetler Birliği ve Çin'de "son derece karanlık bir dönemin başladığını" söyleyen Sungur Savran, Perestroykanın sadece sistemin kendi bürokratik çözümsüzlüğüne bir öneri olduğunu anlatarak, bugün Sovyetler Birliği'nde işçi demokrasisinin olmadığını belirtti. Perestroykanın kaynaklarını "gerçekçilik, demokrasi ve bilimsel teknolojik devrimler" olarak açıklayan Umur Coşkun ise, herkesin kendi perestroykasını yaratmasının önemini vurgulayarak, "daha fazla demokrasi, daha fazla sosyalizm" düşüncesini yineledi. İki tur halinde yapılan konuşmalar sonucunda, bir saate yakın süren sorular bölümüne geçildi.□

Kültür ve Demokrasi



Aziz Çalışlar

"Ne zaman kültür sözcüğünü duysam hemen tabancama sarılırım." Goebbels'in bu ünlü özdeyişini, "kültür imhası"na uğramış bulunan bugünkü Türkiye için düşünmemek elde değil. Yazımızın başlığı, bu nedenle, "12 Eylül ve Kültür" ya da "Kültür ve Sınıflar" da olabilirdi. Çünkü, (Le Monde gazetesi tarafından da) "burjuva diktatörlüğü olarak nitelendirilen 12 Eylül, gerçekten, bütün sonuçlarıyla birlikte, Türkiye'de tam bir "kültür katliamı"na yol açmıştır.

12 Eylül'ün bir bileşkeni olarak yerleştirilen Türk-İslam kültür sentezi ise, bu burjuva diktatörlüğünün resmi ideolojisinden başka bir şey değildir. Çünkü, pratikte, üretimle eşdeğerde görülebilecek olan kültür, "sömürge ekonomisine doğru hızla ilerleyen" bir ülkede, bütün bütüne bir "kültürsüzleşme" olarak karşımıza çıkmaktadır. Üretimin olduğu kadar, yeniden-üretimin de önünün kesilmiş olması, toplumumuzun kültürel gelişmesini bütün bütüne çıkmaza sokmuş bulunmaktadır.

Nitekim, "gelişmesi istenmeyen" toplumumuzda, bugün için, çokça sözü edilen kültür bunalımı, Doğu kültürü ile Batı kültürü çelişkisinden doğan bir bunalım değil, ama kültürsüzleşmeden, yani kültür yokluğundan, kültür imhası ve katliamından doğan kültür bunalımıdır. Bu bunalımı sözde aşmaya çalışan Türk-İslam kültür sentezi ise, pratikte, tüm ülkeye "arabesk kültürü", yani kültürsüzlüğü yerleştirmiş bulunan egemen ideolojiden başka bir şey değildir. (Yoksa, Türk, yani aşiret kültürü ve İslam, yani feodal kültürde "çağ atlama", yani "sanayi-ötesi kültür"e ulaşma olanağı hiçbir biçimde sözkonusu olamaz)

"Sömürge ekonomisi"nin, üretimsizliğin ve yeniden-üretimsizliğin yol açmış olduğu genel kültürsüzleşme, toplumu, zorunlu olarak, kendi kişiliğinden de etmiştir. Bu nedenle, "milli birlik ve beraberlik içinde arabeskleşme" topluma egemen olmuş, toplum soysuzlaşmaya uğramış; böyle bir şey, sınıfsallıkların yozlaşarak, toplumun "talana" dayalı zengin azınlık ile "ucuz emeğe" dayalı yoksul yığınlara dönüşmesini hızlandırmıştır. Toplumun bütün sınıfsal kesimleri bu soysuzlaşma süreci doğrultusunda, "birlik ve beraberlik" içindedir: Burjuva sınıfı, "para kültürü"nden yoksun "hayalci zenginler"e, "talancı güruh"a dönüşürken, işçi sınıfı "ucuz emek" ve "siyasal yasak" dayatısı altında gitgide daha çok yoksullaşmakta; orta sınıf ise, bütün bütüne bu iki kutup arasında silinip gitmektedir.

Kültürü varedecek, kültürel gelişmeyi sağlayacak üretim ve yeniden-üretimin önü ekonomik alanda nasıl kesiliyorsa, siyaset, hukuk ve düşünce alanında da öyle kesilmektedir.

Bu toplumsal-ekonomik soysuzlaşma ister istemez siyasal soysuzlaşmayı da birlikte getirmektedir. Bir yanda Avrupa demokrasisi, yani "Avrupa siyasi kültürü", "demokrasi kültürü" içinde yerimizi almaya çalışırken, öte yandan (hergün gazetelerden de sayfa sayfa görüldüğü gibi) insan hakları en ağır biçimde çiğnenmekte, yani siyasi ve hukuki kültürsüzleşme topluma gitgide yerleşmektedir. Toplum, bir yanda, siyaset-dışı, örgütsüz bırakılmaya itilirken, öte yandan siyasallaşmak ve örgütleşmek isteyen toplumsal kesimler sindirilmektedir. Başka bir deyişle, kültürü varedecek, kültürel gelişmeyi sağlayacak üretim ve yeniden-üretimin önü ekonomik alanda nasıl kesiliyorsa, siyaset, hukuk ve düşünce alanında da öyle kesilmektedir.

Oysa, kültürel gelişme, üretimin ve yeniden-üretimin (yaratıcı etkinliğin) önünün her alanda açılmasına, yani demokratikleşmeye bağlıdır. Bir toplum ne denli demokratikse, yani üretici güçlerin yaratıcı, ilerici etkinliklerine açıksa, kültürleşme de o denli ileridir. Kültürleşmeye giden yol yol, toplumun demokratikleşmesinden geçtiği gibi, toplum da ancak demokratikleşme yoluyla kültürleşebilir. ■

'Bir Dönemden Yazılar' kitabıyla Sadun Aren

SOSYALİZM, TEMEL BİR ALTERNATİF OLARAK YAŞAMAKTADIR

Sosyalizmin alternatif olması, bir gün gözlerimizi açtığımız zaman ülkenin sosyalist olması biçiminde anlaşılmamalıdır. Ülkenin sosyalistleşmesi uzun bir süreç içinde gerçekleşebilecektir.

Sadun Aren 1980 yılından beri çeşitli dergilerde yazdığı yazıları bir kitapta topladı. Bir Dönemden Yazılar 1980-1988 adıyla Gerçek Yayınevi'nce basılan kitap, geçtiğimiz günlerde piyasaya çıktı. Arif Gülöksüz, Sadun Aren ile kitaptaki yazıların oluşturduğu sekiz yıllık dönemin çeşitli yönlerini tartışan bir söyleşi yaptı. Aren'in dönemin alternatiflerine ilişkin düşüncelerinin de yeraldığı söyleşiyi okurlarımıza sunuyoruz.

Gülöksüz: "Bir Dönemden Yazılar" için seçtiğiniz 1980-88 döneminin ortak özelliği nedir? Neden bu dönemi seçtiniz?

Aren: Bu sorunuzu kitabın önsözünde açıklamıştım: "12 Eylül askeri darbesi Türkiye'nin sosyal tarihinde çok önemli bir dönüm noktasıdır. 12 Eylül'ün olumsuzluklarının en önemlisi hiç kuşkusuz genel olarak demokratik hak ve özgürlüklere, özel olarak da sola ve sosyalizme yöneltmiş olduğu yoğun ve acımasız saldırıdır. Bu saldırı, ideolojik düzeyde, esas olarak, sosyalizmi yermek ve suçlamak, buna karşı kapitalizmin tek geçerli toplumsal sistem olarak övmek ve yüceltmek biçiminde olmuştur. 12 Eylül yönetiminin sosyalizme ve onun sahibi emekçi sınıf ve tabakalara karşı saldırısı yalnız ideoloji düzeyinde kalmamış, bunun yanısıra hapis, işkence, baskı ve işten atma gibi zorba uygulamalarla desteklenmiştir. Ülkemiz bugün de hala 12 Eylül'ün getirdiği çok yönlü bunalımdan çıkabilmiş değildir." İşte bu nedenle, sadece bu döneme ait yazılarımı ayrı bir kitapta toplamayı uygun buldum. Ayrıca, dönemi 1988'le sınırlamanın nedenlerinden birisi de "sorunların temel çözüm yolu olan demokratikleşme süreçlerinin, yavaş ve aksayarak da olsa, çeşitli yönlerde başlamış" bulunmasıdır.



▶ Sadun Aren: "Türkiye gibi ülkelerin dış borçlarını ödemeleri ve aynı zamanda makul bir kalkınma sağlamaları olanaksızdır."

Gülöksüz: Ülkenin hâlâ çok yönlü bunalımdan çıkamadığını söylüyorsunuz, oysa, sizin deyiminizle 12 Eylül'ün uzantısı ANAP iktidarı, kendisinin alternatif olduğunu ve başkaca da alternatifin olmadığını söylüyor. Bu iddia ne kadar geçerlidir?

Aren: Bilindiği gibi bu dönemin baş yürütücüsü Turgut Özal, yaptığı işlerin alternatifi olmadığını çeşitli vesilelerle vurgulamıştır. Bu vurgulayış, açık seçik olmasa bile bazı demokrat hatta ilerici, solcu kesimler tarafından da, en azından bir çeşit tasviple karşılanmıştır. Aynı alternatifsizlik iddiası başka ülkelerin sağcı yönetimleri tarafından da öne sürülmüştür. Bunun en bilinen örneği İngiltere'de Thatcher yönetimidir.

Bu iddia aslında sola karşı yöneltilmiş ve solun her çeşidinin modasının geçmiş olduğu görüşüne dayanmaktadır. Bilindiği gibi, burjuva ideologları sosyalizmin bir gerçeklik olmadığı, tarihsel bir yanılgı olduğu görüşünü daima muhafaza etmişlerdir. Bu açıdan bakılınca, sağın hele 12 Eylül dönemi sağcılığının sanki halklar için tek çıkış yolu olarak sunulmasının sağın salt ideolojik iddiasından ibaret olduğu anlaşılır. Bir kere, sosyalizm temel bir alternatif olarak en canlı biçimde yaşamaktadır, vardır. Kaldı ki, kapitalizmin içinde bile sosyal demokrasi, 12 Eylül dönemi ve uzantısının bir alternatifidir. Yazılarımda bu konulara açıklık getirmeye çalışmıştım.

Gülöksüz: Bu rejimin temel bir alternatifi olarak sosyalizmi sunuyorsunuz. Alternatif arayışları sadece rejim karşıtı kesimlerde değil, burjuvazinin içinde de görülüyor: Takalım toplantıları, TÜSİAD raporları vs. nasıl yorumlanabilir?

Aren: Burjuvaziyi hele çok az yerleşmiş ve ülke yönetimine ağırlığını koymuş olan burjuvaziyi gözü kara bir yağmacı güruhu olarak görmek yanlıştır. İktidarlarını sürdürebilmek için ülke sorunlarına geçerli çözümler getirmek zorunda oldukları, bu kesim tarafından bilinmektedir. Bundan ötürü, 12 Eylül ve uzantısı ANAP döneminin çıkmazlara, açmazlara düşeceği apaçık olan savurgan, yağmacı ekonomik yönetiminden bu kesimin endişe duyacağı açıktır. Böyle olunca da, Türkiye burjuvazisinin bugünkü yönetime alternatif aramasını doğal karşılamak gerek. Bana göre bu alternatif de SHP'dir.

Gülöksüz: Bu arayışların iktisadi politika yönelimleri, en azından kısa dönemli olarak nelerdir?

Aren: Dışa açık ve dolayısıyla dünya kapitalist sistemiyle bütünleşme modeli burjuvazinin öz görüşüdür. Ancak, demin de söylediğim gibi, burjuvazi için bundan da önemli olan ülkesinde iktidarını sürdürebilmektir. Eğer sözkonusu ekonomik modelin başarısızlığa uğramasından ötürü burjuva iktidarının devamı tehlikeye düşecekse, bu modeli terk edip, geçici bir süre için de olsa içe dönük ekonomi modelini de yeğleyebilir. Türkiye'deki durumun böyle bir yol ayrımına gelmiş olduğunu sanıyorum. İşadamlarımızın sözünü ettiğiniz çalışmaları bu konuya bir çözüm getirme çabasıdır.

Gülöksüz: Kuşkusuz sosyalizm bu düzenin her anlamda temel alternatifidir. Ama bunu söylerken bugünden kapitalizm koşullarında da alternatifler üretmek gerekmez mi?

Aren: Sosyalizmin alternatif olması, bir gün gözlerimizi açtığımız zaman ülkenin sosyalist olması biçiminde anlaşılmamalıdır. Ülkenin sosyalistleşmesi uzun bir süreç içinde gerçekleştirilebilecektir. Bu sürecin başlangıçları, sosyalist olmayan, örneğin sosyal demokrat iktidarlar altında da olabilir. Onun için, sosyalistlerin ülke sorunlarına çözüm ararken her an için geçerli yolları bulmaları gerekir. Yoksa, ülkenin tam olarak sosyalizme geçilmesi durumundaki çözümleri önermemek lazımdır. Çünkü sorunlar sosyalistlerin karşısına hergün, bu düzen içinde de, bu düzenin sosyalizme evrim süreci içinde de çıkacak ve çözüm bekleyecektir.

Gülöksüz: Bu çerçevede, ülkenin birikmiş bir çok ekonomik sorunlarına, örneğin, dış borç sorununa ilişkin sosyalistlerin somut alternatif politikası ne olabilir?

Aren: Türkiye ve Türkiye gibi ülkelerin dış borçlarını ödemeleri ve aynı zamanda makul bir kalkınma sağlamaları olanaksızdır. Örneğin, Türkiye'nin bugün, yalnız dış borç faizi olarak 3 milyar doların üzerinde bir ödeme yapması gerekiyor. Bu çok ağır bir yüktür. Meksika, Peru, Brezilya gibi ülkeler de aynı durumdadır. Emperyalizm için dış borç yolu en önemli sömürü aracı haline gelmiştir.

Bu durumdan çıkışın tek çaresi, aynı durumdaki ülkelerin bir araya gelerek alacaklı ülkelerle, yani emperyalizmle pazarlık masasına oturmalarıdır. Borçlu ülkelerin hiçbirisi tek tek emperyalizmle başedemez. Ama birleşirlerse çok büyük bir pazarlık gücü kazanırlar. Çünkü çok defa gözden kaçan şu gerçek unutulmamalıdır: Gelişmekte olan ülkeler dış borç almaya ne kadar muhtaçsalar, gelişmiş ülkeler de birikimlerini dış borç olarak vermeye o kadar muhtaçtırlar. O nedenle birlikte hareket edilirse faiz oranlarının düşürülmesi, dış borçların sürekli akışının sağlanması gibi düzenlemeler yapılabilir. Türkiye bu konuda insiyatif alabilir ve almalıdır.□

KİTAPLAR

PROSPERO İLE CALİBAN

Ataç
Can Yayınları, 1989



Nurullah Ataç çağdaş Türk edebiyatının en önemli ve özgün adlarından biridir. Özellikle rinde edebiyat tarihi açısından önemli örnekler vermiş, yeni tartışma ortamları açmış, düşünmeye yönelik sorunları dile getirmiştir. Düzyazı konusunda olduğu gibi, dil konusunda da yenilikçi bir yazardır Ataç. Döneminde, birçok sözcüğün karşılığı olan Türkçe sözlük önermiş, bunların birçoğu bugünkü günlük konuşma ve yazı diline girmiştir.

Can yayınları, Ataç'ın Tüm Yapıtlarını yayınlamaya başladı. İlk kitap **Prospero İle Caliban.** Ayrıca Ataç'ın **Söz Arasında** adlı kitabı da bu basımda yer alıyor.□

KADIN SORUNU ÜZERİNE SEÇME YAZILAR

Clara Zetkin
Türkçesi: İsmail Yarkın
İnter Yayınları, 1988



Clara Zetkin (1857-1933), Alman işçi sınıfının olduğu kadar uluslararası işçi sınıfının da öncü savaşımcılarından biri. Marksist-Leninist düşüncenin savunucusu ve yaşamını bu mücadeleye adamış bir devrimci. Kitap, Zetkin'in, kadın sorunu ve mücadelesi konusunda yazdığı, "Burjuva Kadın Hareketi", "Komünist Kadın Hareketi", "Kadınlar Karl Marks'a Ne Borçludur" vb. başlıklarını taşıyan yazılarından oluşuyor. □

TÜRK KİTAP TARİHİ

Alpay Kabacalı
Cem Yayınevi, 1988, I. Cilt



Kitap, daha önce **Türk Yayın Tarihi** adıyla Gazeteciler Cemiyeti'nin "Basın Üzerinde Araştırma" yarışmasında ikincilik ödülünü almış ve 1987'de de yalnızca üyelerine dağıtılmak üzere Cemiyet tarafından yayımlanmıştır.

Kitabın özelliği, yayın tarihimizi irdeleyen ilk kapsamlı araştırma oluşudur. Kabacalı, bu ciltte, "Başlangıcından Tanzimat'a" kadar olan dönemi irdeliyor. Önemli bir başvuru yapıtı.□

MİRAMAR

Necip Mahfuz
Türkçesi: Yüksel Peker
Adam Yayınları, 1989



Ünlü Mısırlı Yazar Necip Mahfuz 1988 Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanmıştı. Miramar'da, Necip Mahfuz daha önce birçok başka yazar tarafından yazılan İskenderiye'yi Mısırlı bir yazar bakışıyla ele alıyor ve Mısır'da son altmış yılda birbiri ardına yapılan ihtilallerin odağına koyuyor. Özellikle Batılıların kafasında oluşandan daha farklı bir Mısırlı imajı ve bir ulusal psikoloji yaratıyor. Bu da John Fowles'e göre "...çok edilgin ya da kayıtsız olarak gördüğümüz bir kültürün etkin bir görüntüsü".□

MAHMUT ŞEVKET PAŞA'NIN GÜNLÜĞÜ

Arba Yayınları, 1988

Mahmut Şevket Paşa, sadrazamlık görevinde bulunduğu sırada günlük tutarak Türk Tarihinin çok önemli bir dönemini belgeleştiriyor.□

TRT vericileri PTT'ye geçti

DAVUL TRT'NİN OMUZUNDA TOKMAK PTT'NİN ELİNDE

TRT vericilerinin PTT'ye devri konusunun dikkat çeken bir başka yanı ise, muhalefet partileri tarafından ortaya konan tüm "Anayasa'ya aykırılık" savlarına karşın, yasanın, kamuoyunda yeterince tartışılmadan, TBMM'de ANAP oylarıyla benimsenmiş olmasıdır.

■ **Aslan Alp**

Radyo-TV verici istasyonları ile TV aktarıcılarının taşınmaz ve taşınır tüm mallarının TRT'den PTT'ye devredilmesini düzenleyen yasa, 21 Ocak 1989 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Yasa, TRT'nin ürettiği izlencelerin, stüdyo çıkışından başlayarak alıcılara ulaştırılması aşamasındaki tüm teknik görevleri PTT'ye yüklüyor. Bu arada verici ve link istasyonlarında çalışan TRT teknik personeli de aynı yasa uyarınca PTT personeli sayılacaktır.

Türkiye'de ANAP hükümetinin hemen hemen vazgeçilmez bir saplantısı haline geldiği "KİT"lerin özelleştirilmesi" projesinin, bir türlü demokratik, özerk ve tarafsız yapıya kavuşturulamayan TRT'nin, haberleşme hizmet ve araçlarına bunca zam yapılmasına karşın belini bir türlü doğrultamayan PTT'nin, daha çok sayıda TV kanalının tartışıldığı bir ortamda söz konusu devrin gerçekleştirilmesi dikkat çekicidir.

Konunun dikkati çeken bir başka yanı ise, muhalefet partileri tarafından ortaya konan tüm "Anayasa'ya aykırılık" savlarına karşın, yasanın, kamuoyunda yeterince tartışılmadan, TBMM'de ANAP oylarıyla benimsenmiş olmasıdır.

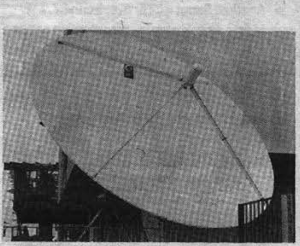
ANAP hükümetinin bu yasayı gündeme getirirken ve yasanın uygulanması aşamasındaki sübjektif niyetleri ile bunların somut sonuçları, yine bu partinin programından, Başbakan Turgut Özal ve diğer yetkililerin demeçlerinden yola çıkılarak az çok tahmin edilebilir. PTT'nin özelleştirilmesinden yola çıkılarak, Türkiye'deki Radyo-TV yayınlarının ikinci ayağının, yani verici ve aktarıcı şebekesinin özelleştirilmesi, hükümetin TRT dışında istediği gibi denetleyeceği başka TV kanallarına sahip olması bunlar içinde ilk akla gelenler.

ANAP'ın görünürdeki ve gizli niyetleri ne olursa olsun, devir yasası Anayasa'ya aykırı bir içerik taşıyor. Bu durum yasanın Meclis'de görüşüldüğü günlerde TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası tarafından düzenlenen bir panele konuşmacı olarak katılan TV eski daire başkanlarından **Yılmaz Dağdeviren**, DYP sözcüsü Sinop Milletvekili **Yaşar Topçu**, SHP sözcüsü Ankara milletvekili **Erol Ağagil** ve Radyo-TV yazarı **M.Tali Öngören** tarafından da açıkça ortaya konmuştur.

TRT tüzel kişiliğinin temel kaynağı olan 1982 Anayasası'nın 133. maddesinde şu hüküm yer almaktadır: "Radyo ve Televizyon istasyonları devlet eliyle kurulur ve idareleri tarafsız bir kamu tüzel kişiliği halinde düzenlenir." Maddeden de açıkça anlaşılacağı gibi, Radyo-TV yayınları bir bütün olarak ele alınmaktadır. Maddede "Yayın" işlevinin "tarafsız" bir kamu tüzel kişiliği eliyle gerçekleştirileceği kesin bir biçimde belirtilmektedir. Bu tüzel kişilik Anayasa'nın 133. maddesine uygun olarak kurulmuş bulunan TRT'dir. PTT'nin bu işlevi paylaşması ya da tekbaşına sürdürmesi mümkün değildir. Çünkü, PTT kurumu genel idari hizmetler içinde yer alan bir kuruluştur.

Yasanın henüz uygulamaya girdiği bu günlerde "kablolu TV yayını" konusu üzerinde TRT ile PTT arasında başlatılmış bulunan tartışma da Anayasa'nın 133. maddesi kapsamında değerlendirildiğinde, PTT'nin böyle bir yayını yapamayacağı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu tartışma da devir yasasının Anayasa'ya aykırılığı konusunda ip uçları vermektedir.

Bütün dünyada kitle iletişim araçlarından Radyo-TV yayınlarının kimin eliyle yürütüleceği konusu hep tartışılmış; özellikle bizim gibi ülkelerde yayınlarda devlet tekeli siyasal iktidarlarca partizanca kullanıldığı için sürekli eleştirilere neden olmuştur. Özel Radyo-TV hiç kuşkusuz bir alternatif olarak görülebilir. Ancak, devlet tekelindeki Radyo-TV kuruluşları demokratik, özerk ve tarafsız bir yapıya kavuşturularak, özelleştirmeye gidilmeden de şikayet konusu pekçok olumsuzluk ortadan kaldırılabilir. Dünyada bunun pekçok örnekleri vardır. Bu nedenlerle devir yasasının 1982 Anayasasına aykırılığının kamuoyunda gündemde tutularak tartışılması, ANAP iktidarının yayınlar üzerindeki niyetlerinin açığa çıkarılması bakımından yararlı olacaktır.□



► *Bir TRT vericisinin üstünde, PTT levhası. Uygulamanın sonuçları tartışılıyor.*

Pop müzik canlı yayınında bir rekor

STÜDYO-FM 10 YAŞINDA

Her yaştan genç müzikseverin yıllardır ilgiyle izlediği Radyo-3 izlencelerinden STÜDYO-FM, geçen Eylül ayında on sekiz yaşını geride bıraktı.

On yılda 1347, şu günlerde 1400'e yaklaşan yayın sayısı ile TRT Radyolarından yayınlanan **pop müzik** izlenceleri içinde bir rekor bu. Kuşkusuz TRT Radyolarında yıllardan bu yana aynı ad ve aynı tanıtıcı müzikle yayınlanan; yayın sayısı STÜDYO-FM'i de geride bırakan pek çok başka izlenceler de var. Neki STÜDYO-FM'in diğerlerinden ayırt edici özelliği: başladığı günden bu yana canlı olarak sunulması, yapımcı ve sunucularının hiç değişmemiş olması, bir de içeriğini oluşturan müzik türünün hep aynı kalması. STÜDYO-FM içeriğinde rock-caz, pop-caz ve zaman zaman da caz yapılarına yer veriyor.

STÜDYO-FM'i değişik kuşaklardan müzikseverlerin ilgi odağı haline getiren tek neden, hiç kuşkusuz, hazırlanmasında ve sunulmasında kullanılan izlence teknikleri değil yalnızca. İzlencenin, bunlar kadar önemli bir başka belirleyici özelliği de, içeriğinde kullanılan türlerin her zaman en yenilerini sunması, ya da en azından böyle bir çaba içinde olması.

STÜDYO-FM'in yapımcısı **Yavuz Aydar**, sunucuları ise **Yavuz Aydar-Şebnem Savaşçı** ikilisi. Aydar'ın sesi, alışılmışın dışında, hiç de "mikrofonik" olmayan bir tını bırakıyor dinleyicisinin kulağında. Şebnem Savaşçı ise deneyimli bir spiker-sunucu... Ne var ki bu ikili izlenceye ilk başladıkları yıllardaki abartılı, öykünmeci tavırlarını aşarak günümüze kadar getirmişler STÜDYO-FM'i. Radyo yayıncılığında çok önemli olan **ekip çalışması**nın iyi bir örneğini vermişler.

STÜDYO-FM'in içerik yönünden eleştirilecek tek yanı, kendisini ünlü müzik dergisi **Bilboard**'un seçimi ve listeleri ile bağlı tutması. Bu durum, izlencenin niteliğini değil belki ama, kültürel işlevini ne yazık ki daraltıyor. Bu olumsuzluk, dünyanın değişik ülkelerinde üretilen ayrı türden parçalara da izlence içinde yer vererek giderilebilir ancak.□

Yeni yayın döneminde, radyo

"CANLI YAYIN" ÖN PLANDA

TRT Radyoları yeni yayın dönemine, yayın teknikleri yönünden çarpıcı değişiklikler ve yeniliklerle, daha doğrusu, öncekileri de zaman zaman başvurulan "canlı yayın" tekniğini günün değişik saatlerine yaygınlaştırarak girdiler.

Yeni yayın döneminde, özellikle Radyo-l'in yayın düzenindeki belirleyici özellik, yayınların önemli bir bölümünün "canlı" olarak sunulması... Yayın, Ankara Radyosu'nun yürütücülüğünde, bir gün önceden Radyo-l'e bağlı bölge radyoları ile birlikte saptanan akış planına uygun olarak gerçekleştiriliyor. Bölge radyoları sıraları geldikçe canlı olarak yayına katılıyorlar ve yöresel özellikteki haber ve konularla yayına katkıda bulunuyorlar.

Böylesi bir yayın tekniği, yayın içeriklerine ilişkin eleştiriler bir yana bırakılırsa; hem dinleyicinin ilgisinin sürekli diri tutulması, hem de "kollektif" bir çaba ve çalışmanın ürünü olması yönünden heyecan verici. Bu arada "canlı yayın" tekniklerinin daha geniş bir alanda uygulanması, radyo yapımcılarının öteden beri sıkıntısı çektikleri "güncelli yakalayamama" olumsuzluğunu da bir ölçüde ortadan kaldırıyor.

Radyo yayıncılık mesleğindeki gelişmelerin, yapımcılık anlayışındaki değişikliklerin, bunların yanında iletişim tekniklerinin yaratıcılıkla yapım tekniklerine uyarlanması, elbette radyo yayıncılığı açısından sevindirici bir olay... Ancak, yayın içeriklerinin hala, böylesine dinamik bir yayın akışı ile aynı düzeyde olmaması, bu aşamada da üzerinde durulması gereken önemli bir konu olarak "Radyo Yayıncılığı" gündemindeki yerini koruyor.□

▶ Anadolu Sanat Kültür A.Ş. açılıyor

Kısa bir süre önce kuruluş çalışmaları tamamlanan Anadolu Sanat Kültür Ürünleri Turizm ve Ticaret A.Ş.'nın (ASK), **Üsküdar Caddesi Bayramlar İşmerkezi No: 5-6 Kartal** adresinde oluşturduğu salonun açılışı, 4 Şubat 1989 Cumartesi günü saat 14.00-18.00 arasında düzenlenen bir kokteyl ile gerçekleştirilecek.

Açılışı yapılacak merkezde, sürekli bir kitap-plak-kaset satış reyonu bulunuyor. Kitabevi'nin yanı sıra, düzenli sergiler, imza günleri, söyleşiler, dinletiler, panel, sempozyum, konferans, anma günü gibi etkinlikler de ASK çalışmaları arasında yer alacak. Ayrıca çeşitli sanat dalları ile ilgili kurslar da aynı merkezde düzenlenecek.□

▶ Ruhi Su'nun yeni kaseti çıktı

Büyük ozan Ruhi Su'nun özel kayıtlarından derlenmiş on sekiz türküsünden oluşan yeni bir kaseti geçtiğimiz günlerde çıktı. **"Dadaloğlu ve Çevresi"** adıyla çıkan kasetin genel dağıtımını Modern Plak Evi yapıyor.□

▶ Dünyada en çok okunan yazar Lenin

Birleşmiş Milletlere bağlı UNESCO'nun yayınladığı verilere göre Lenin dünyanın hâlâ ençok okunan yazarı. Lenin'in yapıtları dünyanın 134 dilinde ve 63 ülkede okunuyor. 21 Ocak'da ölümünün 65. yılı dolan Lenin'in Toplu Yapıtlarının Vietnamca ve İspanyolcaya çevrilmesi çalışmalarının sürdüğü ve Polonya'da da tüm yapıtlarının lehçeye çevrilmesinin yakında tamamlanacağı bildirildi.

▶ Nâzım Hikmet'in 87. doğum yıldönümü kutlandı

Kızkardeşi Samiye Yaltırım'ın daveti ile biraraya gelen yaklaşık 200 aydın, Nazım Hikmet'in doğum gününü, 15 Ocak'da İstanbul Çatı Restauran'ta bir kokteylle kutladılar. Yukarıda fotoğrafı görülen kokteyle "katılamayan" TBKP Başkanı Nihat Sargın ve Genel Sekreter Haydar Kutlu, Samiye Yaltırım'a gönderdikleri mesajda, aldıkları davete teşekkür ederek, "Ne yapalım ki Nâzım'ın sözleri ile hala "Türkülerimizden korkuyorlar", özgürlük türkülerimizden. Bu nedenle davetinize katılamıyoruz. Ne var ki aranızda olmamıza, hele böylesi bir günda hiç bir güç engel koyamaz", diyerek, Nâzım Hikmet'i birkez daha sımsıcak sevecenlikle ve saygı ile andıklarını belirttiler.□

▶ Salvador Dali öldü



Ünlü İspanyol ressamı **Salvador Dali** 23 Ocak 1989 tarihinde öldü. 1904 yılında doğan ve kendisi için "Ben bir dahiyim" diyen Dali, 1927 yılında sergiler aracılığıyla tanıştığı Sürrealizm akımının, daha sonra önde gelen adlarından biri oldu.□

Asım Kaya — miki fa



Cemil Cahit



Halil İncesu — Dün, bugün, yarın



Kitap korkusu büyüyor

KİTAP, OKURUNA ULAŞAMIYOR

Son kağıt zammına karşın, hâlâ basılabilen kitaplar var. Matbaalarda daha çıkmadan baskılarına el konulmazsa, yargılanmaz, toplatılmazlarsa, okura ulaşabilecekler.

Kitaba yönelik baskılar son günlerde yoğunlaştı. Son sekiz yıllık dönemde DGM'de suç olarak tanımlanan "yayın yoluyla komünizm propagandası yapmak" yüzünden yargılanan, toplanan, mahkumiyet alan kitapların, yazarların, yayınevlerinin haberleri dönemin en bilinen baskı unsurlarını oluşturarak belleklerde yer etti. Bu kitaplar içinde beraat edenler de oldu.

Devlet Güvenlik Mahkemelerinin ya da Cumhuriyet Savcılıklarının kitaba yönelik baskılarının arttığı şu günlerde seçilen yollar da farklılıklar taşıyor. Yurttaşlıktan çıkartılan, şair-yazar **Nihat Behram**'ın **Yürekleri Şafakta Kıvılcımlar** kitabına, daha matbaada basımı yapılırken, Ankara DGM tarafından toplatma kararıyla müdahale edildi. Üstelik üç bölümden oluşan kitabın bölümleri ayrı ayrı değerlendirildi ve ilk iki bölümü için toplatma kararı verilirken, üçüncü bölüm bu kararın dışında tutuldu. Ama bu bölüm de "müsadere" altında tutularak, yayıncıya verilmedi. Behram'ın **İşkencede Ölüm Güncesi** adlı diğer bir kitabı da yine Ankara DGM tarafından toplatıldı. Her iki kitap da Yurt Yayın Pazarlama tarafından yayınlanmıştı. Avukat **Kazım Bayraktar**'ın bu gelişmeleri "yasaya aykırı" bulan başvurusu ise, DGM'ce reddedildi. Yurtdışında olayı protesto eden Behram'ın protestosuna pekçok yabancı yazar ve yayınevi de katıldı.

Artık bir kitaba matbaada el konulduğunda, matbaa sahibinin de gözaltına alınması sıkça uygulanmaya başladı. **Devrimci Yol Davası** sanıklarından **Tayfun Mater**'in Ankara Devrimci Yol Davası sanıklarının savunmalarından derlediği **Savunma** adlı kitabı, yeni Ankara DGM'nin toplatma kararıyla matbaada el konulan başka bir kitap oldu. Matbaacı gözaltına alınıp, bir süre sonra salınırken, bu kez de kitabı yayınlayan Simge yayınevi sahibi **Orhan Örücü** gözaltına alındı.

Amaç Yayınları tarafından basılan "SBKP'nin 19. Konferans Belgeleri" kitabı ise, "komünizm rejiminin propagandasını yaptığı ve bu rejimin faziletlerinden bahsettiği" için İstanbul DGM tarafından hakkında dava açılan diğer bir kitap. Ancak kitap için henüz toplatma kararı verilmedi. Yayıncı **Ömer Gün Bulut** için "yayın yoluyla komünizm propagandası yapmak"tan 7.5-15 yıl arasında, TCK'nun 142. maddesi uyarınca hapisle cezalandırılması istendi.

Tariş olaylarını bir işçi olarak yaşayan **Hacay Yılmaz**, direnişi ve direnen işçilerin yargılanmasını **Tariş Direnişi** kitabında anlattı. Kitap üzerinde çeşitli dergilerde de yazılar yayımlayan yazar, kitabından değil de, kitabını tanıtan bu yazılarından biri yüzünden yargılandı. Hacay Yılmaz savunmasında, "Bir kez daha söylüyorum. Tariş işçileri haklıydı ve İzmir'de yankılanan proletaryanın sesiydi" diyordu. Mahkeme Yılmaz'a 6 ay hapis ve 57 bin lira ağır para cezası verdi. Hacay Yılmaz'ın önceden aldığı ve 4.5 yılını yatarak çıktığı 11 yıllık bir cezası var. İnfaz yasası uyarınca salıverilen Yılmaz'ın 4 yıllık infaz süresi 1993 yılında sona ereceğinden, eğer Yargıtay 6 aylık cezasını onaylarsa 4 yıl daha hapis yatacak.

71 yaşındaki Avukat **İbrahim Açan**, **Yargılayan Savunma** adlı kitabına Ankara DGM'ce yine matbaada el konulmasıyla Ankara Kapalı Cezaevi'ne gönderilmişti. Açan'ın tutukluluğuna itiraz 20 Ocak'ta reddedilirken, TCK'nun 142. maddesine dayandırılan "tutuklamanın yerinde olduğu" kararının oybirliğiyle alındığı öğrenildi. Ankara barosundan bir grup avukat Adalet Bakanı **Mehmet Topaç**'a protesto telgrafı gönderirken, Türkiye Barolar Birliği Başkanı **Teoman Evren**, İnsan Hakları Derneği Genel Sekreteri **Akın Birdal**, İHD Ankara Şubesi Başkanı **Muzaffer İlhan Erdost** ile Sosyalist Parti Genel Sekreteri **Yalçın Büyükdağlı** olayı kınayan açıklamalarda bulundular.

Son kağıt zammına karşın, hâlâ basılabilen kitaplar da var. Tabii kitapçı vitrinlerine ulaşıp ulaşamayacakları kuşkulu. Matbaalarda daha çıkmadan baskılarına el konulmazsa, ciltçiden çıkıp yayınevine gelebilirse ya da dağıtımcılardan daha kitapçılara varamadan yayınevi depolarından götürülmezlerse, "yayın yoluyla komünizm propagandası yapmaktan" yargılanmaz, toplatılmazlarsa, okura ulaşabilecekler.□

Yazmak eylemdir

Düşünmek zihnin özgürlüğünü duyumsamaksa, yazmak eylemdir.

Doğru, güzel, ince bir düşünce, insanda hâlet-i ruhiye yaratır. Mânen arındırır insanı.

Yerinde söylenmiş, zamanında dile getirilmiş bir düşüncenin, güzel bir yazının harekete geçirici gücü vardır.

Bir çift söz, gönülden kopup gelen bir duygu, bir düşünce kırıntısı, postadan çıkan bir mektup, en güçlü bir destektir.

Gereğinde ekmeğini de paylaşır insanoğlu.

Yazmak ise; yaşamının anlamını, düşüncesini bütün bir deneyimini paylaşmaktır.

Yazmak, dayanışmaktır. Soylu, uygarca, yerini bulan, daha verimli bir dayanışma.

Yazmamak; bir kaçış denmese bile, herhalde kötü bir alışkanlık, en azından bir yurttaşlık görevinin savsaklanmasıdır.

Yazmak, yurttaş olduğunu iliklerinde duyumsamaktır.

Çağından sorumlu, yenilmeyenlerin tanığı ve biraz da sözcüsü, aktif bir yurttaş.

O sırada benliğini saran, içini kuvvetle iten düşünceyi ak kâğıt üzerine dökmek... Duygunu, düşünceni, zihnindekini, hiç görmediğin, tanımadığın bir başkasına iletmek... O bir başkası, artık biraz da sensindir işte!

Yazmak; haksızlıkla uzlaşmamak, adaletsizliğe boyun eğmektir. Çarpıklığı düzeltmenin, değiştirmeye giden yolun başlangıcıdır yazmak...

Tek yazı, bir eylem.

Tek tek yazılar ise, toplu bir eylemdir. Yazmak, kamuoyu oluşturmanın, kamuoyunu harekete geçirmenin ilk adımıdır. Postadan çıkan bir mektup, mektupların aritmetik toplamından daha çok bir şey, bir halk girişimidir.

Yazmak, çevremize karşı duyarlı olmaktır.

Yazmak, başkasına ve kendine saygı duymaktır.

Yazmak, bazen bir Nasrettin Hoca fıkrasıdır. İnce bir alaydır yaşamla. Acı bir yergi bazen de.

Yazmak, zihni çalışmaya, ideolojik etkinliğe katkıda bulunmaktır. Zihni çalışma, yalnız mesleği yazar olanın değil, aynı zamanda herkesin işidir.

Okur yazısı, okur mektubu, derginin kandamarıdır. Soluduğu havanın oksijenidir.

Yazmak, soluduğumuz havayı temizlemektir.

Yazmak, elbirliğiyle sağlıklı yanıtlar aramak, sağlıklı adımlar atmaktır. Çarpık olanı düzgünle değiştirme iradesini taşımaktır.

Her "ADIMLAR" okuru, bence biraz da bundan ötürü yazardır.

Çünkü yazmak, eylemdir.□

Cavit Çulfaz

Bir solukta

Çanakkale E Tipi cezaevinden yazan okurumuz Ali R.Duman Adımlar'ı alıp, bir solukta okuduklarını belirterek şöyle sürdürüyor mektubunu:

Neden mi bu acele ya da bir solukta okuma?

Bu soruya Adımlar'ın okuruna yazdığınız yazıdan bir alıntıyla yanıt vermek istiyorum: "...Adımlar, boşluğunu düşündüğü bir alanı doldurmak için yayın yaşamına başlıyor."

Bir yandan bu boşluğun 'içerdeki' insanda somutlaşan bölümünü giderme yolunda bir adıma ulaşma, diğer yandan da sanıyorum içerdeki insanda biraz daha önce öne çıkan; merak, ilgi yoğunluğu ve duvarların dışındaki yaşama ilişkin herşeye duyulan heyecanlı özlem, beklenti, öğrenme sabırsızlığı, kavrama çabası gibi etmenler bu "bir solukta"lığı getiriyor...

Okurumuzun istediği adresleri, adresine postaladığımızı belirtiyor, yeni mektuplarda buluşma dileğimizi dile getiriyoruz.□

TBKP, 141 ve 142

Ceyhan Özel Tip cezaevinden yazan Bilal Yıldız, Adımlar'ın çıkışından duyduğu mutluluğu dile getirdikten sonra, TBKP davasında suçlananın düşünce olduğunu, komünist partinin toplumsal bir gereksinim olduğunu vurguladıktan sonra ceza yasasının 141 ve 142. maddelerinin çıkarılmaya gebe olduğunu belirtiyor.

Okurumuzun sıcak düşüncelerine içtenlikle katılıyor, özgür günlerde görüşme umudunu taşıyoruz.□

Bir imza da içerden

Sefer Atalay cezaevinden yazan bir başka okurumuz, şöyle dile getiriyor düşüncelerini:

"Aşağıda imzası olan biz Sargın-Kutlu dostları; ...Adımlar Gazetesinin taşıyıcı ve yaratıcılarından olacağız" diyen dostlarımın imzalarının yanına imzamı koyuyor, Adımlar'ın onbinlerce, yüzbinlerce çıkması, milyonlara seslenmesini diliyorum.

Okurumuza bulamadığı 1. sayımızı gönderdik. Sevgilerimizle.□

Fabrikada tensikat var

"...O gün işe geldim, yani vardiya aldım. Ama fabrikada her zamankinden değişik bir hava sezinleniyordu. Ve biraz sonra o hep dilden dile dolaşan, tensikat olacak sözü gerçekleşiyordu.

Sanki büyük bir sürüye kurt saldırmış gibi, özellikle semiz, işe yarayan cinsten olan koyunları omuzlayıp götürmesi gibi, bekçiler ve personel görevlileri, fabrikanın içine dağılmış, öncü işçileri özellikle 12 Eylül sonrasının en büyük grevinin öncü işçileri başta olmak üzere kolundan tutup önce tazminat çekini alacağı yere götürülüyor, sonra da dışarıda bekleyen çevik kuvvetin gözetiminde ama yine de bir fabrika bekçisinin markajında dışarı çıkarılıyordu."

O an kendimle hesaplaştım. Acaba atılanların suçu neydi, ya da eğer suçlu değillerde, çalışma hakları zorla ellerinden alınıyorsa, neden kendilerini savunamıyorlardı? Eksik neredeydi? İşverenler insanları bu kadar rahatça ya da devlet korumasında (!) (Polis gözetimi ve tensikata verilen bakanlık izni) atılıp, açlığa itilebiliyorlardı. Bu sorunun yanıtını aradım. Benim çıkardığım sonuç; hepimizin, herkesin dilinde olan, ama bir türlü tam olarak anlaşılamayan ya da kimilerinin işine geldiği gibi anladığı o çok güzel sözcük "DEMOKRASİ" ile tümüyle ilgiliydi. Çünkü benim anladığım demokrasi; eşitlikti, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü, ekmekti, iştı, can güvenliğiydi. Oysa yaşadığım olay demokrasinin tümüyle işlediğinin iddia edildiği ülkede demokrasinin katliydi. Çünkü bu olayda tensikat bir fabrikanın ekonomik çıkmazına karşı düşünülen en kolay uygulamaydı. Çünkü ne soran var ne karşı koyan, "Vur abalıya" misali gibi. Fatura biz çalışanlara çıkartılıyordu.

Ben bu olayda demokrasiyi içtiğim su, yediğim ekmek, gibi hissettim. Onun eksikliğinden çocuklarıma götüreceğim ekmeğin azalmasını sütlerinin kesilmesini hissettim.

NETAŞ tensikatını böyle anlatıyor okurumuz Hüsnü Yahşi, 'demokrasisizliğin' acı bir örneğini bizlere aktararak. "Bugünü yakalamak" için, yaşamın her alanındaki tepkisizliği, sinmişliği ve korkuyu silebilmek için bu ve benzeri örneklerin, gazetemizde yer almasını ve konunun tartışılmasını istiyor. Okurumuzun düşüncelerine katılıyoruz. Yaşadığımız hayatın her alandaki her türlü ilginç olayı anlatan mektupların gelmesiyle, "yaşananı" çözümlememiz daha da kolay olacak.□

Kısa Kısa Kısa Kısa Kısa Kısa Kısa Kısa

▶ *Mehmet Sevin Gaziosmanpaşa'dan seslenmiş. Mektubunda, "Hergün büyük bir ivmeyle artan hayat pahalılığı"ndan söz ederken, "Bu zor hayat şartlarında grev silahıyla savaşan işçi arkadaşlarımızı ve onlarla bu zor şartları paylaşan, dayanışma gösteren tüm sağduyulu halkımızı candan kutlarım" diyor.*

▶ *Okurumuz Yaşar Yıldız'ın mektubu elimize geç ulaştığı için değerlendiremedik. Yeni yazı ve mektuplarda buluşma umudunu taşıyoruz.*

▶ *Ceyhan Cezaevinden yazan Mirza Turgut'un yazısını önümüzdeki sayımızda değerlendireceğiz.*

▶ *Buca Bölge cezaevinden yazan okurumuz Mehmet Hanifi Çiftçi, 24 siyasi tutsak adına duyarlı okuyucularımızdan kitap ve dergi istemini dile getiriyor. Biz de okurumuzun adresini veriyoruz: Bölge Cezaevi Siyasi tutuklu-Eski Bölüm, Koğuş-14 Buca/İZMİR*

▶ *Gaziantep Özel Tip cezaevinden yazan Namil Temeltaş'ın dileğini yerine getireceğiz. Dilekleri için teşekkürler.*

▶ *Bakırköy'den yazan okurumuz Ahmet Kılıç yakında açılacak olan Bakırköy temsilciliğimiz gereksinimlerinize yanıt verecektir, umuyoruz.*

▶ *Dostça selamlarını ileten okurumuz Nedim Yeşiltepe'ye önerileri için teşekkür ediyor, haber ve yazılarını bekliyoruz.*

adımlar

Su Basın Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş. Adına Sahibi: Şefik Çalık □ Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Zeki Demirhisar □ Genel Yayın Yönetmeni: Umur Coşkun □ İşletme Müdürü: Atilla Tanılkan □ İşletme Müdür Yardımcısı: Yalçın Uysal □ Yayına Hazırlayanlar: Ayla Acar, Füsun Öztürk Bayşan, Orhan Demirbağ, Semih Gümüş, Edibe Şahin Karasoy, Yusuf Karasoy, Tufan Şişli □ Koordinatörler: Canan Küçükbüce, Taner Renda, Abidin Sökmen, Emin Turan, M.Ata Ucum, Haydar Yılmaz □ Ankara Temsilcisi: Ozcan Kesgeç □ Ankara Haber Yönetmeni: Atilla Aşut □ Ankara Büro: Bülent Akyöndem, Yasemin Eylem, Jülide Gülizar, Mehmet Güzel □ İzmir Temsilcisi: İsmail Doğaner □ Teknik Yönetmen: Feridun Ertaşkan □ Arşiv: Esin Sezgin □ Dizgi-Film-Montaj: Barış Basın Yayın Ltd. Tel: 522 77 76 □ Baskı: Son Havadis Web Ofset □ Dağıtım: GAMEDA □ Yönetim Yeri: Peykhane Cad. No: 44/4 Sultanahmet-İstanbul Fax: 516 11 79 Tel: 516 11 79 □ Ankara Büro: Maltepe Sok. No: 16/16 Sıhhiye Fax: 135 36 08 Tel: 135 36 08 □ İzmir Büro: 859. Sok. Söğütlü İşhanı Kat: 3 No: 305 Konak □ Temsilcilikler, Yurtiçi: ÇERKEZKÖY-Hüseyin Öztürk-Gazi Mustafa Kemal Paşa Mah. Edip Sok., GAZİANTEP-Halaf Şalvarlı-İnceoğlu İşhanı Kat: 3 No: 85, BAKIRKÖY/İSTANBUL-Hamdi Eskioğlu-Vahap Ünsever-İstanbul Cad. No: 38/7 Tel: 542 41 02, BEYKOZ/İSTANBUL-Ahmet Özgül, İsmail Yıldız, ZONGULDAK-Öner Gönen, Ahmet Öztürk-Terakki Malt. Dereiçi Sok. No: 21 □ Yurtdışı: F.ALMANYA-Aydın Şenesen-Moltke Str. 45 4100 Duisburg Fax: 203 339229 Tel: 203 340395, Güney Bölgesi-Nejat Yalçın-Salzbacher Str. 19 8520 Nürnberg 20 Tel: 0911 555289, B.BERLİN-Müjgan Tutuş Arpat-Drubecher Weg 7 1000 Berlin 44 Tel: 30 6861914, AVUSTURYA-Halit Erdem-Mittelsteig 7/19 A-1040 Wien Tel: 222 5667445, BELÇİKA-Turgay Çelikten-Cheod Alsemberg 455180 Brussels Tel: 322 3451076, DANİMARKA-Ayşe Coşkun-Dyringparker 122.2 th. 3660 Brondy Str Tel: 452 54460, FRANSA-Hayri Ata-57, Rue de la mare 75020 Paris Tel: 331 43493659, HOLLANDA-Semra Ulusoy-Mexico Dreef 229 3563 Utrecht Tel: 030 623029, İNGİLTERE-Cahit Baylav-6 Stoke Newington 7 XN London Fax: 1 9231092, İSVEÇ-Salih Salman-C.O.Köylüoğlu-Visbringen 42, NB 163/73 Spanga Tel: 36 6311, İSVİÇRE-Hasan Demircan-Postfach 56 5614 Sormensdorf, Tel: 4157 271871, YUNANİSTAN-Gülenay Öztürk-0-00301 2285148 Rizou Neroulou 11141 Galatsi-Athens Tel: 19 512929, KIBRIS-Zeki Erkut-19 Necmi Avkıran Sok. Lefkoşa Tel: 020 73405 □ Abone Koşulları □ Yurtiçi: 6 aylık 15.000 TL., yıllık 30.000 TL., Yurtdışı: İngiltere altı aylık 10 - yıllık 20 Sterlin, F.Almanya, altı aylık 30 - yıllık 60 DM. Tek Gazete: İngiltere, 1 Sterlin, F.Almanya 3 DM. Diğer Avrupa ülkeleri için F.Almanya abone ücretleri geçerlidir. Hesap Numarası: Su Basın Yayın San. ve Tic. A.Ş. Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi-İstanbul Hesap. No: 1066904

SİYASİ HABER VE YORUM GAZETESİ
adımlar

MERCEK

Hazırlayan: **Seçkin Cömert**



"Bir yılbaşı kartının düşündürdükleri"



***TBKP** Başkanı Nihat Sargın'ın Adımlar'ın 2. sayısında yayınlanan yazısının başlığı "Bir Yılbaşı Kartının Düşündürdükleri" idi. Ne yazık ki, ancak bu yazıyla birlikte anlamlanabilecek olan yukardaki yılbaşı kartına, yer darlığı nedeniyle yer verememiştik. Şimdi Mercek'de yerini bulan kartın açıklamasını, Nihat Sargın şöyle yapıyordu: "Bir Alman ressamı yapmış bu duvar resmini, naif bir resim belli. Bir piknik havası içinde yere serilmiş kilimin üstünde, ortada Boran oturuyor; iki yanında biz, ikimiz. Kutlu'nun yanındaki de Mikis Teodorakis'miş. (ama elindeki saz ile bu Teodorakis, pekala Ruhi Su da olabilirdi.) Benim yanımda ise elini omzuma dayamış Nâzım duruyor, onun yanında da Mustafa Suphi. Kilim de Nâzım'ın dizeleri işli... Kutlu elindeki zarları fırlatmış, henüz boşluktalar. Bir Alman deyimi. Önemli bir işe karar verilip harekete geçildiğinde 'zarlar düştü' denirmiş. Bizdeki gibi zarlar atıldı artık, ok yaydan çıktı. Alman ressam doğru görmüş. Evet, zarlar atıldı, ok yaydan çıktı dostlar..."*□

Bilin bakalım: "Kominist nedir?"



Askerin karda yürürken çıkarttığı "kırt-kırt" sesinden "Kürt" sözcüğünü, belki de yirminci yüzyılın en dahiyane buluşları arasına sokanlar, "komünizm"in ne olduğunu bilmez olurlar mı?

Askerliklerini yapanlar "gece dersleri"nden mutlaka yararlanmışlardır... Eski bir er okurumuz, Erzincan'da 59.Er Eğitim Tugayı'nda, 1981 yılında yapılan bir gece dersinin teksir edilmiş notlarını **Adımlar'a** göndermiş.

"**İstihbarat ve İstihbarata Karşı Koyma**" başlığını taşıyan bu notunda "10 soru-10 cevap" bulunuyor. Birkaç tanesini, okurlarımızın da yararlanabileceğinden endişe duymadan vermek istiyoruz:

"**Soru 1:** Komünist devletlerde din varmıdır? (Burda ve sonrakilerde düzeltme yanlışı yok!..)

Cevap 1: Komünistler allah tanımazlar. İbadet edenlerle alay ederler. Dinine bağlı olanlar ibadetlerini gizli yaparlar."

"**Soru 3:** Komünist devletlerde aile hayatı nasıldır?

Cevap 3: Bazı komünist devletlerde esir gibi devlete çalışır. Karı-koca ayrı ayrı yerlerde çalışırlar. Çocuklar devletin malı olduğundan ana ve babalarını sık sık göremezler."

"**Soru 4:** Komünistlerin malı-mülkü varmıdır?

Cevap 4: Yoktur. Çünkü 'mademki milletin karnını devlet doyuruyor o zaman mala mülke lüzum yoktur' derler."

"**Soru 6:** Komünistler bir milletin okumak ve yazması ile niçin uğraşırlar?

Cevap 6: Komünistler kurdukları tuzaklara, cahilleri daha kolay düşürürler. Bunun için milletin cahil kalmalarına çalışırlar..."□

Hangi kadın





İstanbul'un Eminönü bölgesindeki, İnsan Hakları Derneği, DEMKAD, SHP ve DYP, Kürt kadınlar, Kadın Kültür Yayınevi çevrelerinden bir grup kadın, biraraya gelip tanışmak ve sorunlarına birlikçe çözüm bulmak için bir yemek gerçekleştirdiler. 15 Ocak günü, Yenikapı Kordon Restaurant'da gerçekleştirilen yemekle, ortaklaşa tartışıp ortaklaşa üretmek için bir ilk adım atılmış olacaktı. **Adımlar'ı** ziyaret eden kadınlar, sonucun çok olumlu olduğunu ayrıca belirtmemizi istediler. Birlikte davranmanın güzellikleri yaşanmış bu yemekte.

Bir de ilginç bir anısı kalmış yemeğin.

Yemeğe çok sayıda kadın katılması isteniyor ya, bir davetiyenin dağıtılması işleri kolaylaştıracak. "**Birlikte Olalım!**" çağrısını taşıyan bir davetiye basılmasına karar verilmiş. Üstünde kadınları simgeleyebilecek bir vinyet bulunması da, tabii davetiyenin çekiciliğini artıracak...

Yukarda üstte gördüğünüz vinyeti, yemeği düzenleyen kadınlar bunun için hazırlamışlar. Gelin görün ki, matbaa sahibinin, bu saçları alev alev uçuşan kadın vinyetini pek tutmadığı sonradan anlaşılmış. Bizim matbaacının elinde daha "uygun" kadınlar bulunmaz mı? En "alımlı", şık mı şık bir kadın vinyetini seçip kaşla göz arasında davetiyenin üstüne konduruvermiş!.. Baskımızın azizliğine uğrayıp güme gitmezse, onu da altta görüyorsunuz.□

KANUNLAR ÜSTÜNE

"Kanunlar doğru oldukları için değil kanun oldukları için yürürlükte kalırlar. Kendilerini dinletmeleri akıl dışı bir güçten gelir, başka bir şeyden değil. Mistik olmak işlerine gelir. Kanunları koyanlar da çok kez budala, ya da eşitlik korkusuyla haksızlığa düşen kimselerdir. Nasıl olursa olsunlar, insandırlar nihayet, her yaptıkları şey ister istemez sudan ve değişkendir. Kanunlardan daha çok, daha ağır, daha geniş haksızlıklara yol açan ne vardır?"

Montaigne, Michel de (1533-1592)
(Kitap III, bölüm XIII'den)

Bir "BABA" öyküsü de Kıbrıs'dan...

Türkiye basınında "baba"lardan geçilmiyor. Handiyse her taşın altından bir "baba" çıkacak... Meğer bu "baba öyküleri" Türkiye'ye özgü değilmiş. Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti'nin ana muhalefet partisi CTP (Cumhuriyetçi Türk Partisi) Genel Başkanı **Özker Özgür**, geçenlerde Türkiye'deydi. Ankara'ya da uğrayan Özker Özgür, **BİLAR**'ın düzenlediği bir panele katıldı. AST salonunda yapılan panelde **Aziz Nesin** de konuşmacıydı. Ancak, Özker Özgür öyle bir "baba öyküsü" anlattı ki, Aziz Nesin'in bile ağzı bir karış açık kaldı. Anlatılanlar karşısında kahkahaları koyvermekten kendini alamadı.

Olay CTP'nin haftalık yayın organı "**Yeni Düzen**" gazetesi ile ilgiliydi. KKTC (Özker Özgür'ün telaffuzuyla Ka Ka Te Ce) Başkanı **Rauf Denktaş**'ın şikâyeti üzerine, Özker Özgür, gazetenin sahibi sıfatıyla 200 milyon TL'lik tazminat ödemeye mahkûm edilmişti. Olayın öyküsünü, isterseniz Özker Özgür'ün ağzından dinleyelim:

"Olay neymiş? Sayın Denktaş'a baba demişiz. Nasıl oldu da öyle yazdık? Türkiye'de ünlü babalardan Behçet Cantürk, Ankara Sıkıyönetim 1. Mahkemesi'nde tanıklık yaptı ve orda, Avrupa'ya Rauf Denktaş'ın oğlu Raif Denktaş'la uyuşturucu gönderdiğini söyledi.

Cantürk'ün bu ifadesi **Günaydın** ve **Hürriyet** gazetelerine yansıdı. Biz de saf saf Günaydın ve Hürriyet gazetelerinden alıntı yaptık. Dedik ki: "**Oğul Denktaş böyle işlerin içindeyse. Baba Denktaş ne der bu işe?**"

Yani, oğlunun babası. Suçumuz da '**baba**' sözcüğünü büyük harfle yazmak. Sen misin bana '**baba**' diyen? Hayır efendim, ben size '**Mafya babası**' demedim. '**Oğlunuzun babası**' dedim. Ama siz oğlunuzun babası değil misiniz? Yoksa '**oğlunuzun amcası**' mı diyecektik?

Anlaşamadık. 200 milyonu yedik.

Sonra temyize başvurduk. Temyizde de meramımızı anlatamadık. 80 milyona düştü, faizleriyle 136 milyonu buldu. Geldiler, partimize dayandılar, '**verin bakalım 136 milyonu**' diye. Biz nereden bulacağız 136 milyonu? Baktılar bizde para yok. '**Öyleyse evinize gideceğiz, neyiniz var, neyiniz yok, alıp gideceğiz.**' Oradan eve gittik, haciz memurlarıyla oturduk, kahve yaptık, içtiler. '**Ev kime ait?**' Ev, allahtan hanıma ait. '**Peki araba kime ait?**' O da hanıma ait; onu da kurtardık. Sonra, '**Peki bu buzluk kime ait!**' Baktık buzluk gidecek, buzluksuz kalacağız. '**Garocağı kime ait?**' Hanıma bakıyorum, '**benim**' desin diye, hanım bakmıyor. Neyse her şey hanıma aait! **Peki bu adam seninle evlenirken hiçbir şey almadı mı sana?** Hanım da, "**vallahi hayırsızın biriydi, hiçbir şey almadı.**" **Böyle bir durum.**

Bunun dışında bir dönümlük bir tarlamız var. Mahkeme karar verdi, açık artırmayla satacaklarmış. Sayın Denktaş, güle güle harcasın parasını. Nihayet, tabii matbaaya yönelecekler, amaç o: Yeni Düzen'in yayınını durdurmak... Ve nihayet geldiler, basın araçlarımızı almak üzere. 12 milletvekilimiz var. Dizildik matbaanın önüne. Arkamızda Kıbrıs'ın aydın insanları. '**Ölümüzü çiğnemeden giremezsiniz içeri**', dedik. '**Bu matbaa emekçilerin matbaası, giremezsiniz içeri.**' Ve dokundurtmadık arkadaşlar."

A.A.

TORBA

Silah

En güçlü silahın kitap olduğunu en iyi değerlendiren teşkilatımız hangisi biliyor musunuz?

Emniyet Teşkilatımız.

Öyle olmasaydı, televizyonda boy boy, cins cins silahların, mermilerin önünde kitaplar yer alır mıydı?

●

Haber

Sahneye çıkan ayı, gül yağmuruna tutulmuş.

Bu da haber mi?

Sanki ilk oluyor.

●

Ümit

Başbakan muhalefete "ÇAKAL" dedi.

Milletvekillerinin ağız iyice bozuldu.

Ece. Böyledir. İmam öksürürse, cemaat hapşırır.

Ahmet Bülent

Olacak o kadar

ANAP Grup Başkan Vekili ve Diyarbakır Milletvekili **Abdülkadir Aksu**, doğudaki son gözaltılar için " üç beş kişi işkence gördü, dayak yedi. Bu kadar da olur yani... Ama işkence hakikaten insanlık suçudur" dedi.

Hem "olacak o kadar", hem "hakikaten insanlık suçu"!

ANAP'lı milletvekili ya 'işkence'nin ne olduğunu bilmiyor ya da "insanlık suçu"nun anlamını. Ya da soruyu böylesi durumlara denk düşen bir halk deyimiyle soralım.

Ya bu tavuk hasta ya bu tavuğu yiyen hasta.

Hangisi?□